

HAASTE

Haastateltavana uusi valtakunnansyyttäjä Matti Nissinen **s.4**

Ammattimainen rikollisuus tietoverkossa **s.10**

Nuoret ja nuorisotyö verkossa **s.19**

ASIAANTUNTEVASTI RIKOKSENTORJUNNASTA JA KRIMINAALIPOLITIIKASTA

Netti ja uudet viestintävälineet

4 KRIMINAALIPOLITIIKAN VAIKUTTAJIA
Innovaatioita tarvitaan läpi linjan
Riikka Kostiainen

Haasteltavana on uusi valtakunnansyyttäjä **Matti Nissinen**. Hän näkee innovaatioille tilaa syyttäjätöinnossa, vaikka kyse onkin oikeusvaltion perinteisestä ytimestä. Erityisesti hän toivoo ideoita syyttäjälaitoksen työprosessien järjeistämiseen ja enemmän vaihtoehtoja rikosprosessiin.

7 Vastaako rikoslaki vain lanka-puhelimeen?
Sakari Melander

Kysymys häiritsevien tekstiviestien rangaistavuudesta on erinomainen esimerkki rikoslainsäädännön ongelmallisesta suhteesta tekniikan kehitykseen.

10 Ammattimainen rikollisuus tietoverkossa
Sari Kajantie

Tietoverkossa toimivan ammattimaisen rikollisuuden tavoitteena ei ole hurvittella sivullisten koneilla hakkeroinnin riemusta. Kyse on rikollisesta liiketoiminnasta. Tavoitteena on taloudellinen hyöty mahdollisimman pienellä riskillä ja kevyellä kulurakenteella.

12 Virtuaalivarkaudet todellisuutta
Marko Forss

Virtuaalisesta omaisuudesta on tullut kauppa-tavaraa, jota ostetaan oikealla rahalla. Käyvän valuutan myötä virtuaalioimaisuus kiinnostaa myös rikollisia.

14 Vinkkejä nettiturvallisuuteen

15 Nettivinkki uusi väylä lähestyä poliisia
Riikka Kostiainen

Kansalaiset ovat lähettäneet poliisin maaliskuussa avattuun nettipalveluun yli 3000 havaintoa epäilyttävästä toiminnasta.

Keskusrikospoliisi seuloa vinkit ja lähettää ne tarvittaessa arvioitavaksi paikallisiin poliisilaitoksiin.

16 Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset internetissä
Mikko Aaltonen & Venla Salmi

Nuorten rikoskäyttäytymistä ja uhriksi joutumista koskevissa tutkimuksissa on havaittu, että samalla kun nuorten ajanvietto ja yhteydenpito on yhä enemmän siirtynyt internetiin myös nuorten rikoskäyttäytymisen ja uhrikokemusten kirjo on laajentunut tälle kentälle.

19 Nuoret ja nuorisotyö verkossa
Tommi Kiilakoski

Internet on osa nuorten arkea: nuoret käyttävät nettiä keskimäärin kaksi tuntia päivässä. Sosiaalisen median myötä yhteisöllisyys saa uusia muotoja. Viime aikoina kasvokkainen ja virtuaalinen ovat myös nuorisotyössä lähenneet toisiaan.

22 Rasisminvastaisuus verkko- nuorisotyössä
Satu Kanninen & Heli Markkula

NoRa – No Racism on rasisminvastaisista työtä kehittävä verkkonuorisotyön hanke, jonka tavoitteena on lisätä tietoa nettirasismista, sen tunnistamisesta sekä siihen puuttumisesta. Hankkeen toteuttaa Pelastakaa Lapset ry yhdessä Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen kanssa ja se on opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama.

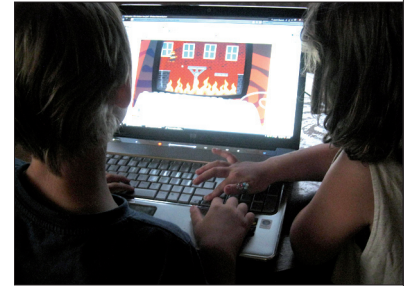
23 Virtuaalinen lähipoliisiryhmä löytänyt paikkansa
Marko Forss

Kaksi vuotta sitten poliisi jalkautui näkyvästi sosiaaliseen mediaan. Sosiaalinen media samoin kuin poliisin toiminta on kehittynyt tänä aikana.

24 Nettiturvallisuustyössä menossa toinen aalto
Riikka Kostiainen

Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) nuorisotyön päällikkö **Juuso Peura** näkee nettiturvallisuustyön kehittyneen valtavasti viime vuosina. Pientä huolta hän kuitenkin kantaa lasten eri-arvoisuudesta, sillä monen nuoren perustaidot verkossa ovat kuitenkin vielä melko kapeat.

26 Nuorten nettikäyttäytymisen riskejä ja ratkaisuja niihin
Regina Järg-Tärno

Ruotsalaisen tutkijan **Elza Dunkelsin** mukaan nuorille tulisi antaa enemmän tilaa vaikuttaa nettiturvallisuusasioissa. Netin riskit ovat suhteellisia ja toimenpiteiden tulisi olla linjassa hyötyyn nähden. Teknisillä ratkaisuilla voidaan saada aikalisää, mutta ongelmia, jotka ovat inhimillisiä eivätkä teknisiä, ne eivät poista. Koulu on erinomainen kanava vaikuttaa.

29 Ihmiskauppa tunnistettava rikosprosessissa paremmin
Venla Roth

Kansallinen ihmiskaupparaportointia pitää epätodennäköisenä, että ihmiskauppa olisi maassamme niin marginaalinen ilmiö kuin mitä esitutkintojen ja tuomioistuinratkaisujen lukumäärä antaisi olettaa.

32 Monia syyttäjiä ja tuomareita häiritty Suomessa ja Ruotsissa
Kauko Aromaa

Tuomareihin ja syyttäjiin kohdistuvaa häirintää, uhkailua, väkivaltaa, lahjontaa ja vahingontekoja on selvitetty HEUNin ja Ruotsin BRÅn tutkimuksessa.

34 KRIMINOLOGIA
Vankila-aste vai laitosaste?
Matti Laine

36 RIKOKSENTORJUNTA
Itsemurhat ja väkivaltakuolemat vähentyneet kolmanneksella
Jukka-Pekka Takala

38 AJASSA

HAASTE

ASiantuntevasti
rikoksentorjunnasta
ja kriminaalipolitiikasta

Julkaisijat

Oikeusministeriö
Rikoksentorjuntaneuvosto

Päätoimittaja

Juha Kääriäinen (PolAMK)

Toimitussihteeri

Riikka Kostiainen

Yhteystiedot

Osoite: Mannerheimintie 4,
PL 25, 00023 Valtioneuvosto
Puhelin: (09) 1606 8289
Faksi: (09) 1606 7518
Sähköposti: haaste@om.fi
Internet: www.haaste.om.fi

Toimitusneuvosto

Sakari Melander (pj.)
Helsingin yliopisto

Janne Kivivuori (varapj.)
Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
Markku Fredman
Helsinki

Risto Karhunen
Finanssialan Keskusliitto

Aarne Kinnunen
Oikeusministeriö

Riitta Koivisto
Vantaan turvallisuusohjelma

Robin Lardot
Poliisihallitus

Henrik Linderborg
Rikosseuraamuslaitos

Leena Metsäpelto
Valtakunnansyyttäjänvirasto

Olli Salin
Helsingin kaupunki

Leena Suurpää
Nuorisotutkimusverkosto

Jukka-Pekka Takala
Rikoksentorjuntaneuvosto

Taitto

Riikka Kostiainen

Kansikuva

Marja Airio / Lehtikuva

Tilauhinta

Vuosikerta 25 euroa
Irtonumero 6,50 euroa

Tilaukset ja osoitteenmuutokset

Faksi: (09) 1606 7518
Sähköposti: haaste@om.fi

Painopaikka

Kirjapaino Uusimaa, Porvoo

10. vuosikerta
Ilmestyy neljä kertaa vuodessa.
ISSN 1458-0314 (Painettu)
ISSN 1458-2759 (Verkkolehti)

Lehden kirjoitukset ovat kirjoitajiensa kannanottoja.

P Ä Ä K I R J O I T U S

■ J U H A K Ä Ä R I Ä I N E N

Verkkorikollisuuden vaarat

Euroopan Yhteisöjen komissio määrittelee tietoverkkorikollisuuden (cyber crime) rikoksiksi, "jotka tehdään sähköisiä viestintäverkkoja ja tietojärjestelmiä hyödyntäen tai jotka kohdistuvat mainittuihin verkkoihin ja järjestelmiin".

Tietoverkkorikollisuus voidaan komission mukaan jakaa kolmeen alaryhmään. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat perinteiset rikollisuuden muodot, jotka on tehty käyttäen hyväksi sähköisiä viestintäverkkoja ja tietojärjestelmiä. On luonnollista, että tietoverkot luovat uusia rikostilaisuuksia. Mitä enemmän ihmiset viettävät aikaansa tietoverkoissa, sitä enemmän verkot kiinnostavat rikoksia tekeviä ja sitä suurempi on mahdollisuus joutua verkkorikollisuuden uhriksi. Tällaisia rikoksia voivat olla erilainen häirintä, uhkailu tai taloudellinen hyväksikäyttö. Toiseen ryhmään kuuluu laittoman sisällön julkaiseminen sähköisissä viestimissä. Tyypillisiä esimerkkejä tähän ryhmään kuuluvista rikoksista ovat lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön tai rasismiin liittyvän materiaalin levittäminen sähköisissä viestimissä. Kolmas tietoverkkorikollisuuden ryhmä ovat rikokset, joita esiintyy ainoastaan sähköisissä verkoissa, kuten hyökkäykset tietoverkkoa vastaan, palvelunesto tai hakkerointi. Tällaiset hyökkäykset saattavat vaikuttaa myös elintärkeisiin yhteiskunnan toimintoihin ja hyökkäyksillä voi siten olla vakavia seurauksia kansalaisten turvallisuuden kannalta.

Komission tiedonannossa vuodelta 2007 todetaan, että tietoverkkorikollisuuden tilanteesta on hyvin vaikea saada tarkkaa kuvaa. Komissio kuitenkin toteaa ensinnäkin tietoverkkorikollisuuden lisääntyvän, monimuotoistuvan ja kansainvälistyvän jatkuvasti. Toisaalta komission mukaan "selvät todisteet" viittaavat siihen, että tietoverkkorikollisuudessa on yhä useammin mukana järjestäytyneitä ryhmiä.

Tietomme suomalaisesta verkkorikollisuudesta ovat vähintään yhtä hatarat kuin muuallakin Euroopassa. Tarvitsimme nykyistä enemmän systemaattisesti kerättyä tutkimustietoa siitä, missä määrin suomalaiset oikeastaan kohtaavat erilaista kiusaamista, uhkailuja tai huijausyrityksiä nimenomaan tietoverkkojen välityksellä. Kuitenkin esimerkiksi lapsiuhritutkimuksen perusteella tiedämme, että lapset ja nuoret kokevat verrattain paljon erilaista häirintää ja kiusaamista matkapuhelinten ja internetin välityksellä. Yllättävän monet nuoret myös antavat kuvansa tai henkilötietonsa tuntemattomalle nettiseuralaiselle. Sen sijaan internetin kautta syntyneet seksuaalisen hyväksikäytön tapaukset ovat erittäin harvinaisia.

Viimeisten viharikostutkimusten perusteella tiedämme myös, että uusien viestintäteknologioiden käyttö poliisin tietoon tulleissa rasistisissa rikoksissa on yllättävänkin harvinaista, tapauksia on vain muutama vuodessa. Tosin on huomattava, että verkosta voi jokainen löytää huomattavan paljon maahanmuuttokielteistä materiaalia, joka liikkuu hyvin lähellä rasistisen herjaamisen rajaa.

Verkkorikollisuus on tätä päivää ja tulevaisuutta, jonka kanssa suomalainenkin oikeusjärjestelmä joutuu elämään. Kuten **Sakari Melanderin** artikkelin esimerkit osoittavat, tietotekniikka tuntuu kehittyvän paljon nopeammin kuin lainsäädäntö.

Innovaatioita tarvitaan läpi linjan

Uusi valtakunnansyyttäjä Matti Nissinen näkee innovaatioille tilaa syyttäjätöinnässä, vaikka kyse onkin oikeusvaltion perinteisestä ytimeä. Erityisesti hän toivoo ideoita syyttäjälaitoksen työprosessien järjeistämiseen ja enemmän vaihtoehtoja rikosprosessiin.

Matti Nissinen aloitti valtakunnansyyttäjänä huhtikuussa. Sitä ennen hän toimi Itä-Suomen syyttäjänviraston päällikkönä. Uudesta roolista asioita läpikäytyään Nissinen nostaa syyttäjälaitoksen suurimmiksi kehittämiskohteiksi henkilöjohtamisen ja työprosessit. Henkilöjohtamisen kehittäminen on jo hyvässä vauhdissa. Siinä tavoitteet kytkeytyvät työhyvinvointiin ja motivaatioon, ja tätä kautta organisaation tulokseen. Erityisesti esimiehen vuorovaikutustaidoilla on suuri merkitys työssä viihtymiselle. Nissisen visio on luoda syyttäjälaitoksesta paras oikeudellisen alan työpaikka valtiolla.

Esimiesten kouluttamisen lisäksi hyvä henkilöstöpolitiikka edellyttää ainakin syyttäjälaitoksen rahoituksen vakiin-

tumista. Tähän asti se ollut Nissisen mielestä vuoristoratamaista: joinakin vuosina on saatu lisärahaa ja seuraavana otettu se pois. Tämä on tarkoittanut lukuisia määräaikaissuoksia, mikä ei sovi syyttäjän työn luonteeseen, eikä pehdyttämisen vaivan jälkeen ole järkevää menettää hyviä ihmisiä vuoden kuluttua. Myös apulaissyyttäjäjärjestelmää ollaan muokkaamassa. Järjestelmän puitteissa on otettu vuosittain 15–25 nuorta lakimiestä kurssitettavaksi. Tarkoitus on mennä nk. mittatilausmalliin, jossa apulaissyyttäjä virkanimikkeenä säilyy, mutta virastot ottavat nuoria koulutettavaksi puoleksi vuodeksi omien tarpeidensa mukaan tilanteessa, jossa heille voidaan aidosti tarjota jatkoa.

On Nissisellä odotuksia

myös henkilökunnalta. – Hyvältä syyttäjältä vaaditaan ensinnäkin hyvää lainkäytön osaamista. Toiseksi hän on hyvä työyhteisön jäsen, sillä jokaisella on vastuu työilmapiiristä. Kollegoiden kanssa keskustelu on tärkeää myös siksi, että silloin voi helposti koetella lainkäyttöllisiä ajatuksiaan. Kolmanneksi hänen täytyy olla hyvä yhteistyökumppani. Syyttäjä on yhä enemmän mukana esitutkinta- ja muissa yhteistyökuvioidissa, ja tässä tarvitaan hyviä sosiaalisia taitoja. Neljantenä ulottuvuutena arvostan työntekijää, joka on hyvä tuloksen tekijä ja osaa ottaa omassa toiminnassaan huomioon tulosohjauksessa meille asetetut tavoitteet. Paketin sitoo yhteen hyvä teknisten työvälineiden käyttötaito. Ja kaiken tämän kivijalkana ovat

vielä syyttäjälaitoksen arvot: ammattitaito, työhyvinvointi ja oikeudenmukaisuus.

TYÖSKENTELYTAPOJA UUDISTETTAVA

Matti Nissinen kertoo, että parhaillaan pohditaan, miten syyttäjälaitoksen perustyö voitaisiin tehdä paremmin ja tuottavammin ja miten toimintaa voitaisiin ohjata vaikuttavammin kuin nykyään. Alustavasti on keskusteltu siitä, pitäisikö joitain toimintoja ottaa valtakunnalliseen ohjaukseen tai jotenkin muuten tiivistää ohjausotetta niissä. Kyse voisi olla joistakin rikoslajeista kuten vaativista talousrikoksista. Työ kuitenkin on vasta aivan aluillaan ja johtopäätökset täysin auki. Taustalla on kuitenkin halu estää oikeudenkäyntien viivästymistä.

Valtakunnansyyttäjä Matti Nissinen on esittänyt jo useita aloitteita syyttäjälaitoksen toiminnan kehittämiseksi. Hän haluaa kannustaa muitakin tähän, sillä organisaation vahva innovatiivinen ote on tärkeä asioiden eteenpäin menemisessä.

Toinen selvittelyn arvoisen malli on Nissinen mielestä ns. hoviosyyttäjäjärjestelmä. Hovioikeuspaikkakunnan syyttäjä voisi hoitaa yksinkertaisten asioiden pääkäsittelyt, jollei jutun laatu edellytä alkuperäisen syyttäjän läsnäoloa. Lainsäädäntö antaa siihen jo mahdollisuuden ja malli on käytössä Itä-Suomessa: esimerkiksi Mikkelin tai Joensuun syyttäjän ei tarvitse enää matkustaa yksinkertaisen jutun hovioikeuskäsittelyn vuoksi Kuopioon. Luonnollisesti hovioikeuspaikkakuntien resurssitarpeet on otettava valmistelussa huomioon.

Kolmanneksi mahdolliseksi työn rationalisoinnin kohteeksi Nissinen näkee kirjallisen menettelyn. Periaatteessa siihen menevien asioiden valmistelu voitaisiin ohjata

syyttäjäorganisaatiossa sisällä työtilanteiden mukaan minne tahansa. Verohallinnossahan veroehdotuksia voidaan jo valmistella eri alueen verovirastossa. Teknisistä syistä tämän idean kehittämissä ei kuitenkaan päästä eteenpäin ennen valmiiksi sähköisiä esitutkintapöytäkirjoja. Tässä täytyy odottaa tietojärjestelmien uudistamista, johon onneksi on nyt käyty käsiksi.

– Lisäksi ajankohtainen ja uusi asia syyttäjälaitoksessa on sisäisen valvonnan järjestäminen, joka tulee talousarviosääntelystä. Sen käytänteiden kehittäminen ja vakiinnuttaminen on meille uusi asia. Kun kehitetään syyttäjälaitoksen ohjausta, joudun itsekin miettimään sitä, miten valtakunnansyyttäjän, apulaisvaltakunnansyyttäjän ja koko valtakunnansyyttäjänviraston

pitäisi näkyä virastojen arjessa. Tähän on tarkoitus luoda uusia käytänteitä, jotka täältä käsin katsottuna ovat läsnäolon vähimmäislupaus.

ASIOIDEN KIRJO ON VALTAVA

Eryyksen haasteen syyttäjälaitoksen resurssien kohdentamiseen ja toiminnan organisointiin tuo käsiteltävien asioiden erilaisuus. Nissisen mukaan ”ydinliiketoiminta” rattijuopumuksineen ja muine perusjuttuineen on pysynyt perustaltaan melko samanlaisena; joskin joitakin uudistuksia kuten alkoholukkosääntelyä on tullut. Niitä pyörii kuitenkin valtaisa määrä ja nekin on hoidettava mahdollisimman hyvin.

– Sen sijaan asteikon yläpää pakenee koko ajan, kun vaativimmat asiat muuttuvat

aina vain vaikeammiksi ja erikoisemmiksi. Olen arvioinut, että yksi prosentti asiamääristä on erityisen vaativia – 800 juttua 83 000:nneista. Nämä suurimmat ”mammutit” ottavat kuitenkin liki 20 prosenttia syyttäjähenkilötyövuosista. Kärkipään juttuja ei voi mitenkään verrata työmäärällisesti yksinkertaisempiin rikoslajeihin. Vaikka rikosten kokonaismäärä ehkä vähenee tulevaisuudessa, syyttäjien työmäärä ei sitä tee.

Resurssien kohdentamisen kannalta ajankohtainen haaste on esimerkiksi osaamisen varmistaminen verkkorikollisuudessa, joka rikollisuusilmiönä tuntuu saavan koko ajan uusia muotoja. Toisessa ääripäässä on ihan perinteisiä rikoksia, joissa netti liittyy tekotapaan – myydään vaikka olematonta mopon pako- →

Valtakunnansyyttäjä Matti Nissinen näkee, että koska käsiteltävät asiat ovat vaativuustasoltaan kovin erilaisia, myös menettelyssä pitäisi olla nykyistä enemmän variointia.

→ putkea kymmenelle nuorelle miehelle. Toisessa ääripäässä on esimerkiksi vertaisverkkoja lapsipornografian levittämiseksi, tietokoneen kaappauksia ja monenlaista identiteettivarkauksien hyväksikäyttöä.

– Olemme pyrkineet vastaamaan verkkorikollisuuteen niin, että meillä on avainsyyttäjäjärjestelmä ja kaikissa syyttäjänvirastossa on yhdyshenkilöt, jotka toimivat tietolinkkeinä virastojen ja avainsyyttäjien välillä. Lisäksi koulutusohjelmassamme on aiheesta kursseja. Silti on epävarma olo, onko tämäkään varautuminen vielä riittävää, koska tekniikka kehittyy koko ajan ja teot sofistikoituvat yhä enemmän. Vaikka resurssit ovat tiukalla, osaamiseen pitäisi pystyä panostamaan vielä enemmän.

RIKOSASIOIDEN KÄSITTELYYN VAIHTOEHTOJA

Koska käsiteltävät asiat ovat vaativuustasoltaan kovin erilaisia, valtakunnansyyttäjä Nissinen näkee, että myös menettelyssä pitäisi olla nykyistä enemmän variointia. Vaihtoehtoja on hänestä yhä aika vähän, vaikka on tullut kirjallinen menettely ja rikesakko- ja rangaistusmääräysmenettely ovat uudistumassa. Tästä näkökulmasta Nissinen kannattaakin esimerkiksi *plea bargaining* -järjestelmän mahdollisuuksien ennakoluulotonta selvittämistä, koska ilman tällaista mallia

ei ole selvitty monessakaan länsimaassa. Menettelyssä on kyse siitä, että rikoksesta epäilty tunnustaa teon ja saa hyväkseen jonkinlaisen edun, esimerkiksi lievemmän rangaistuksen. Hän myöntää kuitenkin, että menettelyssä on asianomistajan asemaan ja joihinkin muihin asioihin liittyviä vaikeita kysymyksiä.

– Oikeusvaltion rahoittamisen haasteet pitäisi kuitenkin ottaa sillä tavoin vakavasti, että ne voisivat johtaa myös menettelyllisiin innovaatioihin. Syyttäjälaitos ei tule panemaan vastaan, jos jotain uusia innovaatioita esitellään – kunhan rikosvastuu toteutuu niissä jollain hyväksyttävällä tavalla. Hovioikeusmenettelyn uudistaminen on tosin osoittanut prosessuaalisten muutosten tekemisen olevan joskus erittäin vaikeaa. Sen sijaan seuraamuspuolella vaihtoehtoja alkaa olla ja lisää tulee koko ajan – on jalkapantaa ja muuta. Tai jos muutoksiin ei olla valmiita, toinen vaihtoehto on rahoittaa koneistoamme vähän auliimmin kuin tähän mennessä on tehty.

MAMMUTIT KASVAVAT YHÄ ISOMMIKSI

Matti Nissisen mukaan suurin syy siihen, miksi rikosprosessiin syntyy mammutteja yhä useammin ja miksi ne ovat isompia kuin aikaisemmin, ovat poliisin tutkintataktiset valinnat, erityisesti kohdevalintamenettely eli ns. maalijutut.

– Poliisihan toimii yhä useammin niin, että ilmenneitä rikoksia ei tutkita yksittäisinä tekoina vaan päätetään ottaa tarkempaan seurantaan esimerkiksi jonkin järjestäytyneen rikollisryhmän tai henkilöpiirin koko rikollinen toiminta. Jos ryhmä on riittävän aktiivinen ja osaava, sillä voi olla kuittikauppaa, konkurssesja, väkivaltaista velanperintää ja huumeidenmyyntiäkin.

Mammuttijuttujen suurenemisen taustalla on Nissisen mukaan usein myös kansainvälisiä kytkentöjä – joko tekijät ovat ulkomaalaisia tai toiminta on ulkomailta johdettua. Tämä piirre on aivan viime vuosina vahvistunut. Näissä jutuissa tarvitaan tiettyjen instrumenttien kuten oikeusapumenettelyn ja virka-avun käyttöä, kielitaitoa ja muuta osaamista, mikä myös tekee niistä vaikeita.

JATKUVA SYYTEHARKINTA ENEMMÄN KÄYTTÖÖN

Syyttäjä voi Nissisen mielestä ehkäistä mammuttien ylenmääräistä paisumista siten, että omaksutaan uusia menettelytapoja. Täytyy luoda sellaisia järjestelmiä, että jutun syyttäjä tai syyttäjäpari olisi tiedossa jo tutkinnan alussa, jotta tämä voi konsultoida tutkintaa. Syyttäjän mukanaolo nopeuttaa prosessia.

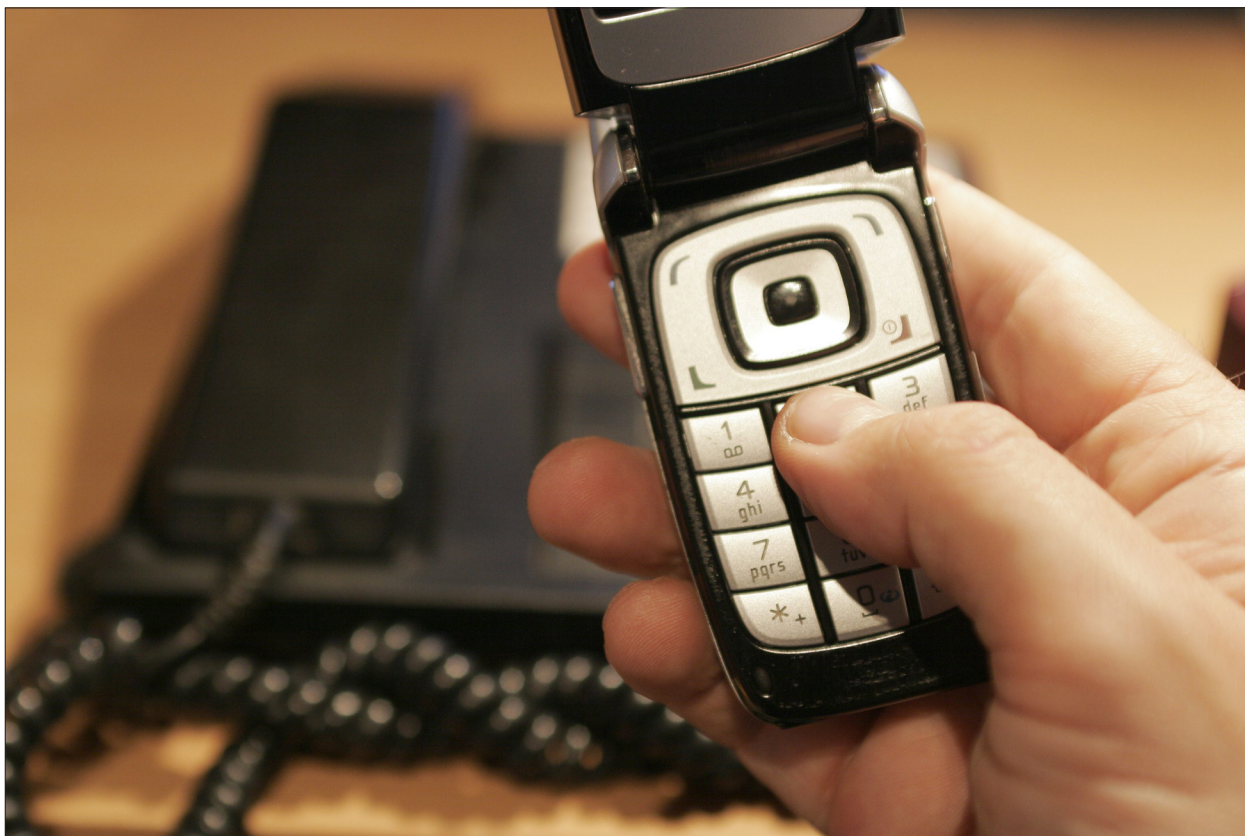
– Usein näissä jutuissa kannattaa miettiä tutkinnallisesti järkevää kokonaisuutta ja tut-

kinnan rajauksia. Joidenkin rönsyjen karsiminen voi olla kaikkien osapuolten edun mukaista ilman että esimerkiksi odotettavissa olevan tuomion määrä tai teon moitittavuus olennaisesti muuttuu. Tällaista prosessiekonomiaa täytyy tuoda mukaan, mutta ennen kaikkea täytyy turvata tutkinnan kohdentuminen oikeisiin asioihin.

Nissinen on puhunut jatkuvan syyteharkinnan ideasta: juttu on aidosti valmis silloin kun tutkinta päättyy, eikä tarvita enää lisätutkintoja ja haastehakemus syntyy nopeasti. Näin pienennetään sitä riskiä, että juttu jäisi roikkumaan pitkäksi aikaa ja pakkokeinojakin voidaan ehkä käyttää tehokkaammin. Iso haaste kuitenkin on, jos syyttäjä on täysin työllistetty muilla jutuilla, mistä aika tähän otetaan.

– Uskon silti, että jos esitutkintayhteistyötä alettaisiin tehdä enemmän, huomattaisiin siihen käytetyn ajan tulevan vähintään samansuuruisena takaisin. Omien kokemusteni perusteella asia on todellakin näin. ■

ISMO PEKKARINEN / LEHTIKUVA

■ SAKARI MELANDER

Vastaako rikoslaki vain lankapuhelimeen?

Kysymys häiritsevien tekstiviestien rangaistavuudesta on erinomainen esimerkki rikoslainsäädännön ongelmallisesta suhteesta tekniikan kehitykseen. Tekniikan kehitys on nopeaa ja rikoslakia taas ei haluttaisi muuttaa nopeasti tai tehdä rikoslainsäädännöstä liian kasuistista. Toisaalta ei kuitenkaan olisi hyvä, jos rikoslaki jäisi tekniikan kehityksestä auttamattomasti jälkeen. Kysymys on tietynlaisesta tasapainoilusta, jossa lopputulos ei välttämättä ole ainakaan kaikkia tyydyttävä.

Eduskunta hyväksyi kesällä 2009 rikoslain muutoksen (685/2009), jonka mukaan kotirauhan rikkominen on mahdollista myös viestejä matkapuhelimeen lähettämällä. Muutos tuli voimaan marraskuun 2009 alussa.

Muutos liittyi pitkälti korkeimman oikeuden ratkaisuun 2008:86, jossa KKO oli aiempien lainvalmisteluasiakirjojen mukaisesti katsonut, että tekstiviestien lähettäminen ei täytä kotirauhan rikkomisen tunnusmerkistöä.

Kotirauhan rikkomista koskevaa rikosoikeudellista säännöstä uudistettiin aiemman kerran vuosituhannen vaihteessa. Asiaa eduskunnan lakivaliokunnassa käsiteltäessä esille nousi kysymys häiritsevän televiestinnän rangaistavuudesta →

Puhelimen ollessa nykyisin henkilökohtainen väline häiritsevä viestintä olisi rikosoikeudellisesti perusteltua ymmärtää jonakin muuna kuin kotirauhan häirintänä.

→ desta. Lakivaliokunta katsoi, että rikoslain tieto- ja viestintärikoksia koskevan 38 luvun 5–7 §:n tarkoituksena on tietoliikenteen suojaaminen. Säännösten soveltaminen edellyttää kuitenkin teleliikenteen häiritsemistä tai estämistä eikä säännösten tarkoituksena ole suojata häiriösoitoilta tai muulta kiusalliselta tai ei-toivotulta viestinnältä, kuten tekstiviesteilä, sähköpostilta tai telekopioilta (LaVM 6/2000 vp, s. 3/II).

Lakivaliokunnan mietintöön sisällyneen maininnan tulkittiin yleisesti tarkoittavan tekstiviestihäirinnän rajautumista kotirauhan rikkomista koskevan säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle. Tulkinta tehtiin siitäkin huolimatta, että kotirauhan rikkomista koskeva säännös sisälsi avoimen kohdan, joka periaatteessa olisi voinut mahdollistaa tekstiviestien toteutetun häirinnän rangaistavuuden. Samalla ulkopuolelle rajautuivat muut modernit viestintäteknologian keinot sekä niiden mahdollinen häiritsevä käyttäminen. Tähän lakivaliokunnan kannanottoon myös korkein oikeus perusti em. ratkaisunsa.

Lakivaliokunta huomautti tässä vuonna 2000 antamassa mietinnössään, että ”sopivassa yhteydessä” muun muassa tekstiviestien ja sähköpostitse toteutetun häirinnän merkittävyys ja sitä koskevan suojan lainsäädännöllisen suojan laajenustarve olisi selvitettävä. Kuten tunnettua, lainsäädäntötoimiin ryhdyttiin vasta vuonna 2008 KKO:n antaman ratkaisun jälkeen.

MATKAPUHELIN RIKOSLAIN-SÄÄTÄJÄN RIESANA

Matkapuhelimeen lähetettävien viestien lisääminen kotirauhan rikkomista koskevaan tunnusmerkistöön ja niiden mahdollinen rangaistavuus vaikuttaa ensi ajattelemalta järkevältä ratkaisulta. Erityisesti matkapuhelimiin kohdistuvan rikosoikeudellisen sääntelyn kytkeminen kotirauhan rikkomista koskevaan

tunnusmerkistöön luo kuitenkin tiettyjä epäjohdonmukaisuuksia.

Ensinnäkin matkapuhelimeen soitetut puhelut tai lähetetyt tekstiviestit voivat tulla kotirauhan rikkomisena rangaistaviksi ainoastaan, jos häiriön kohteena oleva henkilö oleskelee kotirauhan suojaamassa paikassa. Jos hän on esimerkiksi työpaikalla tai kahvilassa, rangaistavuuden edellytykset eivät täyty. Tekijän tahallisuuden on lisäksi ulottuttava kohteen oleskeluun kotirauhan suojaamassa paikassa. Tekijän on pidettävä vähintään varsin todennäköisenä, että kohde on kotirauhan suojaamassa paikassa. Oletettavaa lienee, että tulevaisuudessa tuomioistuimissa käydään läpi lähetettyjen tekstiviestien – ja soitetujen puheluiden – tietoja käsittäviä listoja, joista lähetysaikojen perustella arvioitaisiin, onko tekijä pitänyt vastaanottajan oleskelua kotona tai muussa kotirauhan suojaamassa piirissä vähintään varsin todennäköisenä. Tällainen olisi kaikkea muuta kuin tarkoituksenmukaista. Rangaistavuuden rajaaminen suhteessa kotirauhan suojaamaan paikkaan ei ole perusteltua ja kertoo sääntelyn epäjohdonmukaisuudesta.

Ongelmaksi muodostuu myös, että matkapuhelimet ovat kehittyneet monikäyttölaitteiksi, joilla voi puheluiden soittamisen ja tekstiviestien lähettämisen lisäksi tehdä paljon muuta. Matkapuhelin on alkanut muistuttaa enemmän kannettavaa tietokonetta. Tekstiviestinnän häirinnän rangaistavaksi säätämistä koskevassa hallituksen esityksessä (HE 232/2008 vp) sääntelyn ulkopuolelle nimenomaisesti rajattiin sähköpostiviestit. Tämä vahvistettiin myös esitystä koskevassa lakivaliokunnan mietinnössä, jonka mukaan kotirauhan rikkomista koskevassa säännöksessä tarkoitettu matkapuhelimeen lähetettyjen viestien määritelmä kattaa ainakin tekstiviestit ja multimediatekstit, mutta ei sähköpostiviestejä (LaVM 10/2009 vp).

Voidaan hyvin kysyä, onko rajausta perusteltu, kun matkapuhelimeella voidaan nykyisin hyvin vastaanottaa myös sähköpostiviestejä. Usein matkapuhelimeella myös luetaan sosiaalisen median palveluita, kuten Facebook-sivuja, joihin myös voi lähettää viestejä. Matkapuhelin on näin nykyisin aidosti monikäyttöinen laite, jolla voidaan lähettää ja vastaanottaa useanlaisia viestejä, joko matkapuhelinliittymän kautta tai verkkoyhteys muodostamalla. Tästä näkökulmasta kotirauhan rikkomisen rangaistavuutta koskeva viesteihin liittyvä laajennus on jo syntyessään vanhentunutta sääntelyä.

Lisäksi voidaan huomauttaa, että tekstiviestejäkään ei varsinaisesti lähetetä matkapuhelimeen, vaan matkapuhelinliittymään. Voi olla, että tulevaisuudessa matkapuhelinliittymään lähetettyjä viestejä voi lukea myös esimerkiksi internetin kautta. Tuomioistuimissa voidaan jatkossa joutua pohtimaan tämänkaltaisia tekniikan kehitykseen liittyviä ongelmia, jos matkapuhelinliittymää voi tulevaisuudessa esimerkiksi hallinnoida operaattorin tarjoaman palvelusivuston kautta tietokoneenkin välityksellä. Tästäkin näkökulmasta asiaan liittyvän sääntelyn pohtiminen laajemmin ja uudesta näkökulmasta olisi perusteltua.

PERINTEINEN LANKAPUHELIN SÄÄNTELYN LÄHTÖKOHTANA?

Kotirauhan rikkomista koskeva rikosoikeudellinen sääntely on puhelinten osalta vahvasti sidonnainen näkemykseen lankapuhelimesta puhelimen ”perustyyppinä”. Puhelujen soittaminen kotirauhan rikkomisen tekotapana lisättiin kotirauhan rikkomista koskevaan säännökseen vuonna 1938 (334/1938), jolloin häiriösoitot säädettiin rangaistavaksi.

On muistettava, että puhelin oli tuolloin aivan toisenlainen väline kuin tällä hetkellä. Puhelin oli nimenomaan kotiinkin sidottu. Usein puhelin sijaitsi ko-

Rikoslainsäädännön sisältöä olisi laajasti pohdittava suhteessa tekniseen kehitykseen.

dissa keskeisellä paikalla. Sitä ei saanut äännettömäksi tai ainakaan helposti sammutettua. Puhelimesta kuuluva ääni oli voimakas ja kaikui ympäri huoneistoa tai taloa.

Vuonna 2010 televiestintä ja yleisemmin viestintäteknologia on jotakin aivan muuta kuin 1930-luvulla. Matkapuhelin on ennen muuta henkilökohtainen viestintäväline. Se ei ole enää juuri millään tavalla kotiin sidottu. Matkapuhelin on jokaisen oma puhelin, johon toisen ei odoteta vastaavan, saati lukevan toisen matkapuhelimeen saapuvaa tekstiviestiä. Tällöin on ennen muuta kysyttävä, onko matkapuhelimiin kohdistettu häiritsevä viestintä kotirauhan rikkomista vai jotakin muuta.

Nykyinen sääntely on toteutettu ennen muuta lankapuhelinta silmällä pitäen ja ainakin osin 1930-luvun näkökulmasta. Kotirauhan rikkomista koskevassa säännöksessä puheluiden soittamisen häiritsevyys on liittynyt nimenomaan puhelimesta tulevaan ääneen. Tekotapoina se on rinnastunut kotirauhan häirintää koskevassa tunnusmerkistössä tarkoitettuihin muihin tekotapoihin, kuten metelöimiseen tai esineiden heittelyyn. Hallituksen esityksessä mainitaan muina mahdollisina tekotapoina konkreettisia toimia, kuten tärinän aiheuttaminen, häiriön tuottaminen valolla tai vastenmielisen esineen työntäminen asunnon postiluukusta.

Matkapuhelimeen kohdistettu häirintä soittamalla tai viestejä lähettämällä ei välttämättä ole millään tavalla edellä mainituin tavoin konkreettista. Matkapuhelimen saa äänettömälle ja siitä lähtevät äänet voi valita täysin itse. Eriytisesti tekstiviestien ja muiden viestien häiritsevyys liittyykin pikemmin niiden vastenmieliseksi koettuun sisältöön ja kenties myös lähettäjän henkilöön. Kysymys on hyvin erilaisesta tilanteesta kuin perinteisestä kotirauhan rikkomisesta. Häiritsevien tekstiviestien lähettäminen

– tai matkapuhelin muutenkaan – ei istu kiinteään lankapuhelimeen kohdistettuja häiriösoittoja varten suunniteltuun säännökseen.

KOTIRAUHASTA VIESTINTÄRAUHAAN?

Puhelimen ollessa nykyisin henkilökohtainen väline häiritsevä viestintä olisi rikosoikeudellisesti perusteltua ymmärtää jonakin muuna kuin kotirauhan häirintänä. Kysymys on esimerkiksi ”viestintärauhan” rikkomisesta tai sen häiritsemisestä, ei kotirauhan rikkomisesta. Lakivaliokunta edellyttikin tekstiviestihäirinnän rangaistavaksi säätämistä koskevan uudistuksen yhteydessä, että yksityisyyteen kohdistuvaa oikeudeton-ta viestintää arvioidaan laajemmin kuin kotirauhan rikkomisen näkökulmasta (LaVM 10/2009 vp). Valiokunta edellytti, että vaalikauden loppuun mennessä asiasta tehdään selvitys.

Lakivaliokunnan huomautukseen ja sittemmin eduskunnan hyväksymään asiaa koskevaan lausumaan (EV 94/2009 vp) on helppo yhtyä. Olisi tärkeää, että rikoslakimme ei teknisen kehityksen osalta pitäisi lähtökohtana 1930-luvulla vallinnutta tilannetta vaan mukautuisi viestintäteknologian ja henkilökohtaisen viestintäkulttuurin muuttuneeseen todellisuuteen.

Rikoslainsäädännön sisältöä olisi laajasti pohdittava suhteessa tekniseen kehitykseen. Nykyisin käytetään hyvin laajasti lukuisia erilaisia viestintäkeinoja, puheluita, tekstiviestejä, multimedia-viestejä, sähköpostia, sosiaalista mediaa ja sen kautta lähetettyjä viestejä, verkkopuheluita (esim. Skype), pikaviestiohjelmia (esim. Messenger) ym. Yksinomaan matkapuhelimeen lähetettyjen viestien rangaistavuus ei ole riittävää, jos häiritsevien viestien rangaistavuus ylipäänsä on perusteltua.

Asiaa olisi laajasti selvitettävä ja pohdittava myös vaihtoehtoisia keinoja

häiritsevään viestintään puuttumiseksi. Myös mahdollisen sääntelyn riittävä täsmällisyys on tekniikan kehityksen näkökulmasta varmasti haaste. Lisäksi olisi pohdittava häiritsevän viestinnän suhdetta mahdollisesti jatkossa pohdit-tavaksi tulevaan vainoamisen (stalking) kriminalisointiin.

Joka tapauksessa on selvää, että tekstiviestihäirinnän lisääminen kotirauhan rikkomista koskevaan säännökseen on hyvä esimerkki pistemäisestä sääntelystä, joka on pikemmin omiaan tekemään sääntelystä epä johdonmukaisempaa. Pistemäinen muutos saattaa ensin vaikuttaa järkevältä, mutta laajempi pohtiminen paljastaa usein sääntelyyn liittyviä ongelmia. Niin tässäkin tapauksessa. Kuten eduskunta on edellyttänyt, asiaa koskevat laajemmat selvitystoimet olisi pikaisesti aloitettava. Rikosoikeus ei saa jäädä tekniikan kehityksestä jälkeen. ■

Kirjoittaja on OTT, VT ja rikosoikeuden ma. yliopistonlehtori Helsingin yliopistossa.

Ammattimainen rikollisuus tietoverkossa

Tietoverkossa toimivan ammattimaisen rikollisuuden tavoitteena ei ole hurvitella sivullisten koneilla hakkeroinnin riemusta. Kyse on rikollisesta liiketoiminnasta. Tavoitteena on taloudellinen hyöty mahdollisimman pienellä riskillä ja kevyellä kulurakenteella.

■ SARI KAJANTIE

Verkkorikosten liiketoimintalogiikka perustuu suuriin lukuihin. Vaikka yksittäisellä luottokorttinumerolla tai sähköpostiosoitteella hankittu voitto hukkuu pyörästysvirheeksi, verkosta luottokorttinumeroita voi kerätä näppärästi 50 miljoonaa kerrallaan. Kun luottokorttien luottorajan mediaani on suuruusluokkaa 2000 euroa, tuotto on äkkiä melko mainittava.

Pitkälle viety automatisointi tekee verkkorikosten toteuttamisesta myös kustannustehokasta, jolloin suurempi osa tuotosta jää rikollisille rikoshyötynä. Reaalimaailmassa sekä tietomassan kerääminen, prosessointi että riskien hallinta olisi kalliimpaa, sillä ne edellyttäisivät hintavan – ja ajoittain kaikin puolin hankalan – ihmistyövoiman käyttämistä.

Viime aikoina järjestäytyneet rikollisuus on tehnyt uusia toimialavaltauksia talousrikollisuuteen, jossa rikosseuraukset ovat huumerikoksia pienemmät. Tietoverkossa riski on vielä paljon pienempi, sillä jo kiinnijäännin todennäköisyys on melkoisen marginaalinen.

VERKKORIKOKSEN ANATOMIA

Onnistunut verkkorikos koostuu joukosta erilaisia osatekoja, joissa kaapataan tietoa, jalostetaan tietoa, muutetaan tieto rahaksi ja lopulta siirretään rahavarat rikoksen tilaajille. Kussakin eri vaihees-

Verkkorikoksia toteutetaan löyhillä alihankintaketjuilla, joissa tiettyyn tehtävään erikoistuneet asiantuntijajoukkioit myyvät palveluita toisilleen.

sa tarvitaan hyvin erilaista osaamista. Järjestelmällisessä tiedon kaappaamisessa käytettyjen haittaohjelmien kehittäminen edellyttää huomattavaa tietoteknistä taitoa, mutta rikollisryhmillä itsellään ei tarvitse sellaista olla.

Verkkorikoksia toteutetaan löyhillä alihankintaketjuilla, joissa tiettyyn tehtävään erikoistuneet asiantuntijajoukkioit myyvät palveluita toisilleen. Näin ollen maksukorttirikollisilla tai rikollista kansainvälistä ihmissiirtoa (laittoman maahantulon järjestämistä, muulien tai terroristien siirtoa) harjoittavilla tahoilla ei tarvitse olla juuri lainkaan tietoteknistä osaamista. IT voidaan ulkoistaa palveluntuottajalle aivan kuten laillisissakin yrityksissä.

Tietoa kaapataan joko tunkeutumalla puutteellisesti suojattuihin maksunvälityspalveluihin tai ujuttamalla näppäinpainalluksia keräävä haittaohjelma suurelle joukolle puutteellisesti ylläpidettyjä kotikoneita – tai virastokoneita. Rikollisten tavoitteena on hankkia mitä tahansa helposti rahaksi muutettavaa tietoa. Selkeästi arvokkain tietotyyppi on luottokorttidata (luottokorttinumero haltijatietoineen, voimassaoloaikoineen ja turvatunnuksineen) mutta muukin tieto kelpaa, kunhan se voidaan tunnistaa automaattisesti ilman kallista ihmistyövoimaa. Niinpä verkon palveluiden kirjautumistunnukset, henkilötiedot ja sähköpostiosoitteetkin ovat käy-

pää kauppatavaraa. Varaston kierto on suhteellisen nopeaa. Erityisesti luottokorttinumero on tuoretavaraa, joka ei säily käyttökelpoisena ikuisesti, sillä luottokorttiyhtiöt tekevät hyvää työtä vahinkojen rajaamiseksi.

Tiedon kaappaamisen valmisteluvaiheessa teko saattaa täyttyä luvattoman käytön tunnusmerkistön tai vaaran aiheuttaminen tietojenkäsittelylle.

Kaapattu tietomassa jäsenetään siten, että eri jälleennyntikanaviin tarjottavat tiedot erotetaan toisistaan. Myös tiedon lajittelu tapahtuu tietokoneohjelmilla automatisoidusti. Luottokorttidatan käsittelyn osalta kyseeseen saattaa tulla maksuvälinepetoksen valmistelu, henkilötiedon osalta henkilörekisteririkos. Kumpikin rikoksia, joita lainsäätäjä ei halua poliisiin tutkivan tietoverkossa, vaikka tietoverkossa kokonaisvahinko voi olla reaaliaikaa suurempi. Poliisi voi vain pyöritellä peukaloitaan, oikein vinhasti.

Tiedon muuttaminen rahaksi on selkeimmän vaihe, jossa voidaan tarvita myös ihmistyövoimaa. Menettelyt riippuvat olennaisesti datan laadusta.

Luottokorttidatalla rahastamisen välikappaleena koetaan tyyppisesti käyttää verkkokauppoja. Verkkokaupat eivät yleensä myy kallista elektroniikkaa suoraan sellaisiin maihin, joissa yhteiskunnan järjestäytymistapa poikkeaa

olennaisesti läntisistä yhteiskunnista. Niinpä rikolliset käyttävät palkkaamiaan välittäjiä – niin sanottuja muuleja – apunaan. Hienoilla titteleillä ”logistiikkatehtäviin” palkattujen muulien tehtävänä on ottaa vastaan omaan kotiosoitteeseensa verkkokaupasta ostettua, kaapatulla luottokorttinumerolla maksettua elektroniikkaa, lyödä lähetykseen uusi osoitetarra ja lähettää jollakin kansainvälisellä logistiikkapalvelulla paketti edelleen kolmanteen maahan – ja syyllistyä siinä sivussa kätken-tärikokseen.

Kun luottokorttien oikeudettomaan käyttöön liittyvä törkeä maksuvälinepetos ja törkeä kätkenä tulevat ilmi, poliisilla on oikeus tuomioistuimen määräyksestä kohdistaa epäillyn käyttämiin verkko-osoitteisiin televalvontaa. Tässä vaiheessa tietoteknistä jälkeä ei kuitenkaan enää ole olemassa, joten kyse on vähän kuin valvontakameran käynnistämisestä pahoinpitelyn jälkeen.

Elektroniikkapaketin sisällön myynnin jälkeen rahavarat tuloutetaan edelleen rahansiirtoihin palkattujen rahamuulien välityksellä alkuperäisille rikollisille. Tässä vaiheessa toiminta näyttäisi äkkiseltään kovin paljon törkeältä rahanpesulta, mutta itse asiassa kyseessä on valan viaton harrastustoiminta. Alkurikokseen syyllistyneen osalta rahanpesun tunnusmerkistöt eivät Suomessa täyty. Tilanne on ongelmal-

linen, sillä kyse on ainoasta vaiheesta, jolloin rikosshyöty olisi otettavissa pois.

RIKOSTUTKINNAN REALITEETTEJA

Tietoverkko on siis kaikin puolin mainio alusta tuottoa tavoittelevien rikosten toteuttamiseen johtuen verkon ominaispiirteiden lisäksi viranomaisen toimivaltuuksista.

Verkko on globaali, viranomaisen ei ole. Verkko on nopea, viranomaisen tietojenvaihtoinstrumentit eivät ole. Kyse ei ole viranomaisen heikkoudesta tai instrumenttien suunnitteluvirheestä, sinänsä. Kyse on toiminnan reunaehtoien muuttumisesta.

Lähinnä Suomessa on aivan erityisenä ongelmana myös viranomaisen kansalliset toimivaltuudet, jotka eivät ole omiaan suojaamaan rikosuhurin oikeusturvaa verkossa.

Tietoverkossa ei rikospaikalle jää rikosentekijän DNA:ta eikä silminnäkihavaintoja ole. On vain teknisiä lokitietoja. Lokitietojen käsittely rikostutkinnassa edellyttää yleensä tuomioistuimen päättämiä telepakkokeinoja, joiden kynnys on varsin korkea. Kynnys on perusteltu silloin kun kyse todella on henkilöiden välisestä luottamuksellisesta viestinnästä. Tietoverkossa luottamuksellisen viestinnän suoja vain ulotetaan myös tietoa kaappaaville haittaohjelmille ja hyökkäysliikenteelle – rikosuhurin oikeusturvan kustannuksella.

Yleensä lainsäädännössä →

**Verkko on globaali, viranomainen ei ole.
Verkko on nopea, viranomaisen tietojen-
vaihtoinstrumentit eivät ole.**

→ pyritään teknologianeutraliteettiin erityisesti keskeisten kysymysten kuten perusoikeuksien suojan osalta. Verkon toimivaltuuksien osalta kaunis periaate on hukattu bittisumuun. Verkossa toimivaltuudet ovat epätasapainossa vastaavien reaali maailman toimivaltuuksien kanssa:

Epäillyn lähettämän tai vastaanottaman kirjeen (tai sähkösanoman!) voi pysäyttää ja takavarikoida epäiltäessä rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vuosi vankeutta. Tietoverkossa pelkät sähköpostiviestin otsikkotiedot – ei siis viestin sisältöä – voidaan tuomioistuimen päätöksellä saada tutkittavaksi epäiltäessä eräin poikkeuksin rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on neljä vuotta vankeutta.

Viestinnän suoja nauttii verkossa myös paljon suurempaa suojaa kuin kotirauha tai yksityisyys. Epäillyn luo voidaan tehdä kotietsintä, kun se on välttämätön tutkittaessa rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta. Sen sijaan viestinnän tunnistamistietoja ei voida hankkia, eikä vahinkoa voida estää ennalta, jos 200 000 suomalaiselta keräilläään sopivalla toteutustavalla luottokorttinumeroita ja muita henkilötietoja. Se kun rikkoisi ikävästi epäillyn yksityistä viestintää.

Äkkiseltään voisi ajatella, että kotirauhan suojaamassa paikassa toteutettu etsintä puuttuu epäillyn yksityiselämän suojaan enemmän kuin

jonkin tiedonkaappauskonnnon lähdeosoitteen selvittäminen.

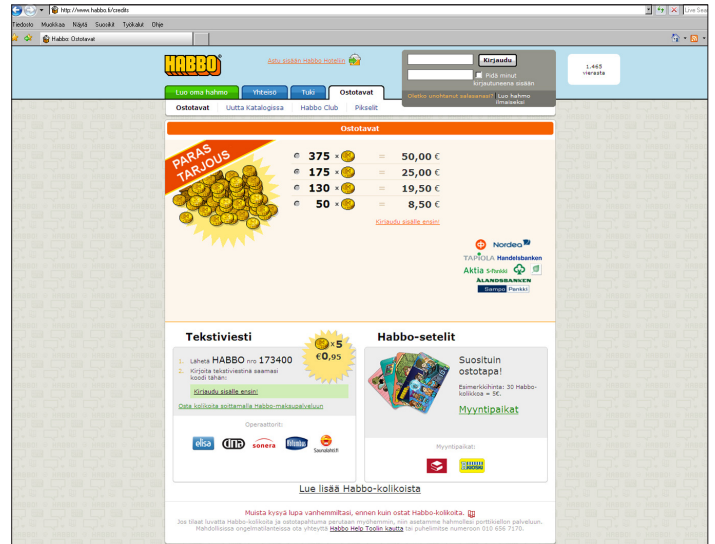
JOHTOPÄÄTÖKSET

Jos lainsäätävä katsoo, että tietoverkossa rikosvahingot tulee hallita ensisijaisesti siviilioikeudellisin menetelyin, silloin nykytilanne vastaa oikein hyvin lainsäätäjän tahtoa. Tällöin vain yhteiskunta kantaa kasvavat kustannukset kollektiivisesti. Rikoshyötyä ei saada pois, jos rikosta ei saa tutkia tai rikosta ei edes ole.

Poliisissa ei myöskään voi olla havaitsematta konkreettisestikin, että tilanne on yksittäisen rikosuhurin kannalta joskus melko kohtuuton.

Nykytilanne on sinällään linjassa valtion tuottavuusohjelman kanssa. Ei ole pelkoa, että verkon rikolliset kertyisivät suurin määrin rikosprosessia kuormittamaan. ■

Kirjoittaja on ylitarkastaja Keskusrikospoliisin tiedusteluosastolla.

■ MARKO FORSS

Virtuaali- varkaudet todellisuutta

Virtuaalisesta omaisuudesta on tullut kauppatavara, jota ostetaan oikealla rahalla. Käyvän valuutan myötä virtuaaliomaisuus kiinnostaa myös rikollisia. Usein menetetyin omaisuuden arvo on muutamia kymppettä, joten läheskään kaikki rikokset eivät tule poliisin tietoon. Uskon, että ennen pitkään virtuaaliomaisuudesta ja palveluiden omista valuutoista – lindeneista, twollarseista, habbo-kolikoista, kullasta ja crediteistä – tulee yhtä oikeaa rahaa kuin nykyahisevasta, mutta jo nykyisellään palvelut asettavat useita haasteita lainsäätäjille ja -valvojille.

Virtuaaliesinekaupan arvo on maailmalla jo miljardeja euroja, joten mistään pikkuasiasta ei enää ole kyse.

Esimerkiksi World of Warcraft tietokonepeliä pelailee noin 100 000 suomalaista ja maailmalla sillä on miljoonia käyttäjiä. Suomalaisen Sulakkeen Habbo Hotel on virtuaali- maailma, jossa pääosin teini-ikäiset käyvät juttelemassa kavereidensa kanssa ja pelailemassa pelejä. Palvelu on levinnyt maailmalle ja sillä on yli 15 miljoonaa kuukausittaista käyttäjää. Second Lifen virtuaali- maailma on tavoittanut miljoonia ihmisiä ympäri maailmaa. Yksi nopeimmin uusia käyttäjiä saava virtuaali- peli on Facebookin FarmVille. Kaikille näille palveluille on yhteistä virtuaaliomaisuuden ostaminen oikealla rahalla, joko palvelun tukemana tai ilman.

VIRTUAALIPELIT RIKOSTUTKINNASSA

Poliisin tietojärjestelmistä löytyy parilta viime vuodelta useita virtuaalipeleihin liittyviä rikosilmoituksia. Tutkintalinjaukset ja rikosnimikkeet vaihtelevat jonkin verran, koska pelikenttä on toistaiseksi suhteellisen vieras ja ohjeistamaton poliisille. Usein pienemmissä tapauksissa tutkinta pyritään rajoittamaan heti alkuunsa. Ongelmia tuottaa myös lain soveltaminen näissä tapauksissa – laki tunnetusti laahaa aina hieman perässä. Nykyisen Suomen lain mukaan virtuaalista omaisuutta, eli ykkösiä ja nollia, ei voi varastaa. Kyseessä on niin sanottu aineeton eli immate-

riaalinen oikeus.

Pari vuotta sitten eräältä käyttäjältä anastettiin WoW-hahmo (pelitili) ja hän teki asiasta rikosilmoituksen. Poliisi tutki jutun vahingontekona ja luvattomana käyttönä. Syyttäjä katsoi syytekynnyksen ylittyvän ja nosti syytteen. Asia sovittiin 4000 euron korvauksella ennen kuin jutussa saatiin tuomio. Parilta viime vuodelta WoW:n liittyviä rikosilmoituksia löytyy puolisen sataa, mutta käräjille asti niitä ei ole juuri mennyt. Käyttäjätunnuksia yritetään huijata esimerkiksi erilaisten kalastelusivustojen kautta, joita linkitetään jopa sitä varten luoduilla pelaajilla palvelussa itsessään.

Parilta viime vuodelta Habbo Hotel -palveluun liittyviä rikosilmoituksia löytyy melkein sata. Kaikki rikokset eivät koske virtuaaliomaisuutta, vaan rikosnimikkeet vaihtelevat luvattomasta käytöstä lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Yleistä on kalastella salasanoja houkuttelemalla käyttäjä kirjautumaan jollekin ”feikkisivustolle” omilla tunnuksillaan. Tätä on tehostettu esimerkiksi lupaamalla ylimääräisiä Habbo-kolikoita. Näiltä haittaohjelmistosivuilta rikollinen saa tunnukset salasanoineen ja käy putsaamassa uhrin huoneen.

Tämän vuoden alkupuolella Satakunnan poliisi sai tutkittavaksi jutun, jossa oli tehty Habbo Hotellin kotisivua muistuttava sivusto, jossa kalasteltiin käyttäjätunnuksia.

Sivuston kautta oli saatu sivustoja käyttäjätunnuksia salasanoineen vääriin käsiin, jonka jälkeen käyttäjien pelitilejä oli tyhjennetty.

Samantyyllisiä huijaussivustoja löytyy netistä useita: Euroopan verkko- ja tietoturva- virasto (ENISA) vuonna 2008 julkaiseman tutkimuksen mukaan alle vuodessa oli havaittu yli 30 000 sellaista uutta haittaohjelmaa, jotka olivat suunnattu erityisesti virtuaali- maailmojen pelitilejä ja omaisuutta vastaan. Ongelma ei ainakaan ole vähenemään päin, koska sivustoja on suhteellisen helppo tehdä.

SELKEÄMMÄT LINJAUKSET LAKIIN

Valtaväestölle virtuaali- maailmisiin liittyvät rikokset ovat melko vieras asia ja ne herättävät lähinnä huvittuneisuutta. Nuorelle virtuaalinen omaisuus voi tuntua ihan yhtä todelliselta kuin reaali- maailman puolella ja mielihaittava sen kadotessa on sen mukainen. Virtuaaliesinekaupan arvo on maailmalla jo miljardeja euroja, joten mistään pikkuasiasta ei enää ole kyse. Esimerkiksi Facebookin virtuaalipelejä pelaavat huomattavasti enemmän aikuiset kuin alaikäiset, ja myös niissä on jo mahdollisuus käyttää oikeaa rahaa.

Yksi tulevaisuuden suunnannäyttäjänä on Etelä-Korean korkein oikeus, joka antoi tämän vuoden alussa päätöksen, jonka mukaan virtuaaliraha on aivan yhtä

oikeaa kuin käypä valuutta. Viime syyskuussa samaisessa maassa oikeus määräsi, että virtuaaliomaisuudella tehdyn kaupankäynnin voitosta tulee periä kymmenen prosentin vero.

Miten sitten voisimme turvata virtuaaliomaisuutemme? Haasteena on selkeästi lakia nopeammin muuttuva virtuaali- maailma, jonka globaali luonne on myös ongelma lain kannalta. Poliisi ja syyttäjät tarvitsevat selkeän ohjeistuksen yhtenäisen ja tehokkaan tutkinnan turvaamiseksi. Lakiin tarvitaan selkeämpiä linjauksia virtuaaliomaisuus- rikoksista: onko virtuaalinen omaisuus omaa, voiko sitä verrata käypään valuuttaan tai esineeseen ja mitä merkitystä on sillä, missä maassa olevaan palvelimeen tieto on tallennettu.

Suurin haaste turvallisuuden suhteen ovat kuitenkin käyttäjät itse: he voivat huolehtia virtuaaliomaisuudestaan pitämällä tietokoneen suojauksen ajantasaisena, käyttämällä selaimessa olevaa tai siihen asennettavaa huijaussivuston havaitsevaa sovellusta ja käyttämällä tarpeeksi monimutkaisia salasanojaan turvallisesti. ■

Kirjoittaja on ylikonstaapeli Helsingin poliisilaitoksen virtuaalises- sa lähipoliisiryhmässä.

Vinkkejä nettiturvallisuuteen

WWW.TIETOTURVAOPAS.FI

Viestintäviraston ylläpitämillä sivuilta löytyy vinkkejä ja ohjeita, joiden avulla internetin käyttö on mahdollisimman turvallista ja helppoa. Sivuilta käsitellään mm. haittaohjelmia ja haitoilta suojautumista, tietomurtoja ja -varkauksia, sähköpostin käyttöä, roskapostia, huijauksia, mobiilihaittaohjelmia ja tietojen häviämistä. Tiiviiseen Fiksun verkkoasioinnin muistilistaan on kirjattu keskeiset turvallisuusasiat. Sivut on suunnattu kuluttajille.

WWW.TIETOTURVAKOULU.FI

Edellisen vinkin rinnakkaissivuilla on koottu erilaisia oppilaille, opettajille ja vanhemmille tarkoitettuja materiaaleja ja tietoutta netin käytöstä. Sivuilta löytyy mm. nuorten Netiketti eli nuorten oikeudet netissä. Oikeudet on laadittu yhteistyössä verkko-operaattoreiden, palveluntarjoajien, järjestöjen ja viranomaisten kanssa.

WWW.CERT.FI

CERT-FI on Viestintävirastossa toimiva kansallinen tietoturva-organisaatio, jonka tehtävänä on tietoturvaloukkausten ennaltaehkäisy, havainnointi, ratkaisu sekä tietoturvahenkistä tiedottaminen. Sen laatimat varoitukset, haavoittuvuustiedotteet, ohjeet ja muut tiedotteet ovat luettavissa näillä sivuilla.

WWW.KULUTTAJAVIRASTO.FI/HUIJAUKSET

Kuluttajaviraston teemasivuilla annetaan neuvoja huijauksen tunnistamiseen. Sivuilta käydään läpi huijauksen tunnusmerkit, tili- ja luottokortti- ja henkilötietojen kalastelu, verkkokauppahuijaukset, valelaskut, sijoitus- ja pyramidihuijaukset, tekaistut avunpyynnöt, yllättävät lotto- ja arpajaisvoitot, ihmetuotteet, lomaosakkeiden jälleenmyynti- sekä lomaklubihuijaukset sekä haittaohjelmat ja tietomurrot. Sivuilta myös pyydetään ihmisiä lähettämään tietoa omista huijaukokemuksistaan, sillä mitä enemmän ja nopeammin viranomaiset saavat tietoa erilaisista huijauksista, sitä paremmat mahdollisuudet heillä on myös puuttua niihin. Lisäksi neuvotaan, mihin viranomaisiin voi missäkin tapauksessa ottaa yhteyttä.

WWW.POLIISI.FI/KRP – RIKOSTORJUNTA

Myös keskusrikospoliisi on koonnut sivuilleen tietoja nettihuijauksista. Teemat ovat jokseenkin samat kuin Kuluttajaviraston sivuilla mutta lisäksi käsitellään mm. petollisia nettirakkaiteja. Rikostorjuntaosiossa saa tietoa myös mm. tietotekniikkarikokista ja lapsipornografiasivuilla pääsyn estämisestä.

WWW.TIETOSUOJA.FI – OPAAAT

Tietosuojavaltuutetun toimiston sivuilla on saatavilla esitteitä niin henkilötietoja käsittelevän palvelun tuottajalle kuin tavalliselle käyttäjälle. Lyhyitä oppaita löytyy mm. identi-

teettivarkauksista, yleensä internetin käytöstä, blogeista, hakupalveluista, internetin keskustelupalstoista, koti-wlanin suojaamisesta, mobiiliviruksista, tietokoneen kaappauksista, tietosuojan ja tietoturvan tarkastamisesta sekä tietoverkon yhteisöpalvelujen yksityisyydestä.

WWW.PANKKITURVALLISUUS.FI

Sivuilla opastetaan turvalliseen pankkiasiointiin, maksamiseen ja maksuvälineiden käyttöön. Lisäksi kerrotaan, miten voi välttyä kortti- ja verkkopankkihuijauksilta. Sivuilta kuluttaja saa neuvoja mm. turvalliseen asiointiin verkkopankissa ja verkkokaupoissa, tunnusluvun suojaamiseen ja ilmoituksen tekoon korttien sulkupalveluun. Ammatilliselle-osiossa tarjotaan pankkiturvallisuustietoa finanssialan ammattilaisille, liiketoiminnan harjoittajille ja pankkiturvallisuudesta tietoa etsiville asiantuntijoille. Lisäksi sivuilla on aiheeseen liittyviä tiedotteita. Palvelusta vastaa Finanssialan Keskusliitto.

WWW.MEDIAKASVATUS.FI

Mediakasvatusseuran ylläpitämälle sivustolle on koottu monenlaista ajankohtaista tietoa aiheesta ja materiaalia vanhemmille ja ammattilaisille. Sivuilta löytyy myös tutkimuspankki, jossa on saatavilla sähköisessä muodossa mediakasvatusta ja uutta mediaa käsitteleviä tutkimuksia. Toimija- ja kouluttajapankista voi hakea toimialan ja alueen mukaan sopivia yhteistyökumppaneita ja kouluttajia esimerkiksi vanhempainiltan tai ammattilaisten koulutuksiin.

WWW.MLL.FI

Mannerheimin Lastensuojeluliitolla on monta internetin käyttöä käsittelevää kokonaisuutta. Vanhempainnetin Lapset ja Media -osiossa kerrotaan esimerkiksi pelisäännöistä median käytössä, median vaikutuksista ja suosituista nettipalveluista. Nuortennetin Minä ja media -osiossa kerrotaan mm. oikeuksista verkossa ja nettikiusaamisesta. Mediakasvatussivuilla on tietoa eri projekteista ja saatavilla monenlaisia aineistoja.

WWW.PELASTAKAALAPSET.FI

Järjestön toimintaa koskevilla sivuilla on oma osionsa nettiturvallisuustyöstä. Tietoa ja aineistoa tarjotaan lapsille ja nuorille, kasvattajille sekä ammattilaisille. Pelastakaa Lapset on ylläpitänyt vuodesta 2002 lähtien Nettivihjettä, johon internetin käyttäjät voivat ilmoittaa verkossa kohtaamastaan laittomasta aineistosta.

WWW.SAFERINTERNET.ORG

EU:n nuorten internet- ja mobiiliturvallisuuden ohjelman sivuilla on saatavilla lapsille, vanhemmille ja opettajille tarkoitettuja tietopaketteja aiheesta. Lisäksi sivuilla on saatavilla raportteja mm. tilanteesta eri maissa sekä tietoa eri maiden hyvistä käytännöistä. Sivut ovat englanninkieliset.

Nettivinkki uusi väylä lähestyä poliisia

Kansalaiset ovat lähettäneet poliisin maaliskuussa avattuun nettipalveluun yli 3000 havaintoa epäilyttävästä toiminnasta. Keskusrikospoliisi seuloo vinkit ja lähettää ne tarvittaessa arvioitavaksi paikallisiin poliisilaitoksiin. Vinkit ovat koskeneet enimmäkseen tavanomaisia rikoksia mutta myös esimerkiksi koulu-uhkauksista on vinkattu sen kautta.

Poliisi avasi maaliskuussa verkkosivuilleen Nettivinkki-palvelun, jonka kautta kansalaiset voivat ilmoittaa epäilyistä rikoksista tai niiden valmistelusta poliisille. Sähköisellä lomakkeella vinkkien aiheet on jaoteltu ryhmiin väkivalta, huumausaineet, petosrikokset, rasistiset rikokset ja ihmisviha sekä muut turvallisuusuhat. Palvelu ei ole tarkoitettu tilanteisiin, joissa tarvitaan poliisin kiireellistä apua. Se ei myöskään ole tarkoitettu rikosilmoituksen tekoon tai korvaa poliisin muita vihjejärjestelmiä. Verkkopalveluiden tarjoajat voivat ladata palvelun myös omille sivuilleen, ja jonkin verran niin onkin tehty.

Vihjeiden käsittely tapahtuu keskusrikospoliisin tiedusteluosastolla. Internettiedustelusta vastaava rikosylikomisario **Veli-Pekka Loikala** kertoo, että yksikössä tehdään omaa aktiivista tiedustelua internetissä ja tarjotaan muulle poliisikunnalle asiantuntijapalveluita. Toinen tärkeä tehtävä on tekninen verkkotiedustelu, jota tehdään yhteistyössä mm. viestintäviraston kanssa. Kolmas osa-alue on lapsipornografian suodatustoiminta ja neljäs nyt tämä nettivinkkijärjestelmä. Internettiedustelussa työskentelee 14 ihmistä.

– Internetiä seurataan myös paikallisissa poliisilaitoksissa mutta meillä on syvempää osaamista sekä teknisesti että taktisesti ja lisäksi tarvittavat välineet. Koska työemme on vielä uutta, se hakee yhä linjaansa ja paikkaansa. Ilman muuta palveluaspekti tulee vähenemään, koska muun poliisikunnan yleinen internet-osaaminen lisääntyy koko ajan ja kunnan laitteita saadaan vähitellen myös laitoksiin.

VINKKAUS AKTIIVISTA

Idean internetvihjepalvelusta toi Suomeen sisäasianministeriön johto Norjasta. Loikala kertoo, että aluksi puhuttiin esikuvan mukaan napista kunnes järjestelmän nimeksi keksittiin Nettivinkki. Se on tarkoin pohdittu nimi, sillä vihjeellä on rikostutkinnassa tietty merkitys mutta vinkki voi olla kevyempi.

Maaliskuusta elokuun alkuun mennessä järjestelmään on lähetetty 3165 erilaista vinkkiä. Veli-Pekka Loikalan mielestä määrä on melko suuri päivää kohti, koska kaikki vinkit käydään läpi, analysoidaan ja viedään tarvittaessa jatko-toimenpiteisiin. Vinkit teetävät hyvin eri määrän työtä: joistakin näkee selvästi, ettei asiassa ole kyse rikoksesta ja ne vain kirjataan tilastoihin;

joissain taas tehdään valmistelevaa työtä monta päivää, jonka jälkeen se lähetetään kyseiseen poliisipiiriin arvioitavaksi tai todetaan, ettei asiassa ole mitään.

Esimerkiksi huumausaineisiin liittyviä havaintoja on tullut järjestelmään 378, joista 147 on lähetetty tutkitavaksi eri puolille Suomea. Petosrikosvinkkejä on tullut 579, mutta niistä vain 81 on mennyt seulasta läpi. Väkivaltaan liittyviä vinkkejä on tullut 242 ja 36 lähtenyt eteenpäin. Ihmisvihasta ja rasismista on tullut 614 vinkkiä. Näistä kuitenkin vain pieni osa (14) on mennyt jatkoselvittelyyn, sillä poliisi arvioi havaintoa vain lain rikostunnusmerkistöjen perusteella. Muu turvallisuusuhka -luokkaan puolestaan on tullut 1310 vinkkiä, joista 280 on otettu tarkempaan tarkasteluun. Tähän luokkaan tulee Loikalan mukaan yllättävän paljon myös liikenneasioita ja parhailaan harkitaankin vinkkilomakkeelle erikseen liikenne-erastia.

Nettivinkki on kehitetty internetissä tehtyjen havaintojen ilmoittamiseen, mutta ihmiset käyttävät sitä Loikalan mukaan kuten muitakin poliisin vinkkauspalveluita. Näin ollen vinkkien rikosrepertuaari on varsin laaja eikä

www.poliisi.fi/nettivinkki

esimerkiksi nettirikollisuus korostu erityisemmin. Ihmiset ilmoittavat tuoreista mutta myös vanhoista tapahtumista ja yleensä nimettömästi. Jos vinkkaajaan itseensä on kohdistunut rikos, häntä neuvotaan tekemään rikosilmoitus.

SEURANTA VAIKEAA

Loikala kertoo, että haasteena tällaisessa tiedustelussa ja vinkkien välittämisessä on palautteen saaminen siitä, mitä asiasta lopulta ilmeni. – Joskus tutkinnanjohtajat ottavat yhteyttä ja kertovat tästä, mutta kokonaisvaltaisen palautteen hankkiminen voi olla vaikeaa tulevaisuudessakin. Täältä lähetämme vinkkejä herkästi eteenpäin, koska jokin pienikin sivulause voi olla kovin tärkeä paikalliselle poliisille. Näin ollen asioita menee melko paljon arvioitavaksi, eikä niistä välttämättä lopulta kirjoiteta rikosilmoitusta.

– Nettivinkki on uusi toiminto, jota kehitetään koko ajan teknisesti ja myös sisällöllisesti. Hyvin ihmiset ovat kuitenkin jo nyt löytäneet palvelun poliisin sivuilta. ■

Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset internetissä

Nuorten rikoskäyttäytymistä ja uhriksi joutumista koskevissa tutkimuksissa on havaittu, että samalla kun nuorten ajanvietto ja yhteydenpito on yhä enemmän siirtynyt internetiin myös nuorten rikoskäyttäytymisen ja uhrikokemusten kirjo on laajentunut tälle kentälle. Tämä artikkeli esittelee viimeisimpien kyselytutkimusten tuloksia internetissä tapahtuvan rikoskäyttäytymisen yleisyydestä ja piirteistä.

Keskustelu tekijänoikeudella suojattujen tiedostojen luvattomasta lataamisesta on keskittynyt pitkälti vertaisverkkojen (peer-to-peer networks, P2P) ympärille, vaikka tekijänoikeudella suojattuja tiedostoja voidaan ladata myös muista lähteistä. Vertaisverkkojen käyttö tiedostojen lataamiseen ja jakamiseen on useiden kyselytutkimusten mukaan varsin yleistä suomalaisten nuorten keskuudessa. Arviot käyttäjien määrästä tosin vaihtelevat varsin voimakkaasti kyselylähteestä riippuen. Koska ilmiö on verrattain uusi, tutkimushenkilöille esitettävien kysymysten muotoilu vaikuttaa luultavasti arvioon ilmiön yleisyydestä. Oikeuspoliittisen tutkimus-

laitoksen kaksi viimeisintä itse ilmoitetun rikollisuuden kyselyä ovat tuottaneet varsin samankaltaiset arviot lataamisen yleisyydestä. Luvaton nettilataaminen oli molemmissa tutkimuksissa ylivoimaisesti yleisin lainvastainen teko, johon suomalaiset nuoret kertoivat syyllistyneensä.

Helsingin kutsunnoissa vuonna 2006 kerätyssä aineistossa 59 prosenttia kutsuntaikäisistä miehistä ilmoitti ladanneensa tai jakaneensa luvattomasti musiikki- ja elokuvatiedostoja kuluneen vuoden aikana ja 69 prosenttia elämänsä aikana. Vuoden 2008 Nuorisorikollisuuskyselyssä ilmiöön paneuduttiin tarkemmin, ja yhdeksäsluokkalaisilta nuorilta kysyttiin tarkentavia

kysymyksiä mm. käytetyistä vertaisverkkosovelluksista, ladatusta sisällöstä sekä lataamisen määrästä. Lataamisen yleisyys oli varsin lähellä muutamaa vuotta vanhempien helsinkiläismiesten vastaavaa: 69 prosenttia nuorista ilmoitti ladanneensa viimeksi kuluneen vuoden aikana luvattomasti tiedostoja internetistä. Noin joka viides nuori ilmoitti lataavansa tiedostoja lähes päivittäin (kuvio 1).

Sukupuolittaiset erot vuoden aikana tiedostoja ladanneiden osuudessa olivat varsin pienet: pojista 73 prosenttia ja tytöistä 65 prosenttia kertoi ladanneensa tiedostoja luvattomasti. Poikien lataaminen oli kuitenkin hieman aktiivisempää sekä lataamisen kirjo

suurempaa. Tulosten luotettavuutta lisää se, että suurin osa nuorista osasi mainita nimeltä ainakin yhden käyttämänsä vertaisverkkosovelluksen. Limewire oli suosituin ohjelmisto kaikkien tiedostoja ladanneiden keskuudessa, aktiivisimmat lataajat käyttivät useimmin Bittorrent-protokollaan perustuvia vertaisverkkosovelluksia. Lähes kaikki viimeksi kuluneen vuoden aikana tiedostoja ladanneet nuoret (98 %) ilmoittivat lataavansa yleensä musiikkia, noin puolet (46 %) elokuvia ja tv-sarjoja. Pelien ja ohjelmistojen lataaminen oli hieman harvinaisempaa: noin neljännes ilmoitti lataavansa yleensä niitä. Nuoret olivat varsin hyvin tietoisia siitä, että

Luvaton nettilataaminen oli 2006 kutsuntatutkimuksessa ja 2008 Nuorisoriikollisuuskyselyssä ylivoimaisesti yleisin lainvastainen teko, johon suomalaiset nuoret kertoivat syylistyneensä.

tekijänoikeudella suojattujen tiedostojen luvaton lataaminen on vastoin Suomen lakia.

KIUSAAMISTA TAPAHTUU SÄHKÖISISSÄ MUODOISSA

Tämän päivän nuoret hoitavat sosiaalisia suhteitaan internetissä ja kännyköillä. Internet on muodostunut tärkeäksi nuorten kohtaamispaikaksi. Samalla sosiaalisuuden negatiiviset puolet kuten kiusaaminen ja häirintä ovat saaneet uusia muotoja.

Vuonna 2006 viidennes 13–16-vuotiaista helsinkiläisnuorista ilmoitti joskus loukanneensa tai uhkailleensa muita sähköpostilla, kännykällä tai internetin keskustelupalstoilla. Samana vuonna kutsuntatutkimuksessa 18-vuotiaista miehistä 14 prosenttia ilmoitti joskus tehneensä näin. Vuonna 2008 tehdyn lapsiuhritutkimuksen mukaan joka kymmenes 12–13-vuotias ja joka kuudes 15–16-vuotias oli vuoden aikana kokenut tapauksen, jossa joku oli levittänyt hänestä huhuja tai kirjoittanut pahaa internetissä. Tekstiviestillä kiusaamista oli kokenut noin joka kuudes 12–13-vuotias ja noin joka viides 15–16-vuotias (kuvio 2).

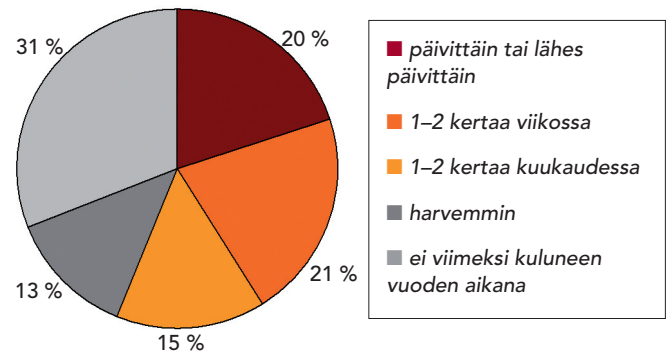
Kiusaamisen sähköiset muodot näyttävätkin tutkimusten perusteella nousseen merkittäväksi kanavaksi nuorten toisiinsa kohdistamassa kiusaamisessa. Tästä huolimatta kiusaaminen tapahtuu yhä tyypillisimmin kasvokkain.

SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ YLEISTÄ, HYVÄKSIKÄYTTÖ HARVINAISTA

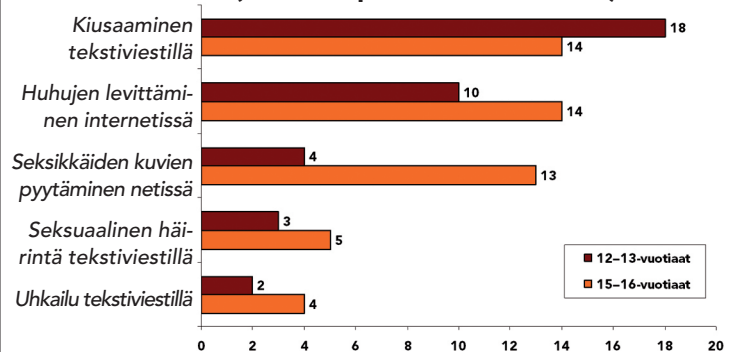
Nuoret kohtaavat myös seksuaalista häirintää ja ehdottelua internetissä. Yleisintä tämä on murrosikäisille tytöille. Vuonna 2006 yksi kuudesta 13–16-vuotiaasta työstä Helsingissä ilmoitti joutuneensa seksuaalisen häirinnän kohteeksi matkapuhelimen kautta tai internetissä. Pojille kokemus oli selvästi harvinaisempi. Lapsiuhritutkimuksen mukaan taas joka viides 15–16-vuotias tyttö oli kohdannut itseensä kohdistuvaan rivoa kielenkäyttöä internetin keskustelupalstoilla. Yhtä yleistä oli myös seksikkäiden kuvien pyytäminen ja seksin ehdottaminen. Samankäisillä pojilla vastaavien kokemusten yleisyys vaihteli 4–14 prosentin välillä. Yritys ostaa seksiä nuorilta internetissä näytti tutkimuksen mukaan olevan melko harvinaista.

Vaikka seksuaalisten pyyntöjen ja ehdottelujen kohteeksi joutuminen internetissä näyttäisi olevan melko yleistä nuorten keskuudessa, varsinaiseen fyysiseen seksuaaliseen hyväksikäyttöön johtaneet internetkontaktit ovat hyvin harvinaisia suomalaisille nuorille. Vain 0,3 prosenttia lapsiuhritutkimukseen vastanneista kertoi kokemuksesta, jossa internetissä tutustuminen on johtanut tapaamiseen, jossa nuori oli joutunut seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi. Näissä tapauksissa tekijänä oli useim-

Kuvio 1. "Kuinka usein lataat internetistä tai vertaisverkoista musiikkia, elokuvia, tv-ohjelmia, pelejä tai ohjelmistoja?", % 15–16-vuotiaista (Lähde: Nuorisoriikollisuuskysely 2008).

Kuvio 2. Vähintään kerran kuluneen 12 kuukauden aikana teon uhriksi joutuneiden osuus 2008, % 12–13-vuotiaista ja 15–16-vuotiaista. (Lähde: Lapsiuhritutkimus 2008)

miten ollut vanhempi nuori ja vain harvoin aikuinen. Kontakti oli tyypillisimmin solmittu internetin kuvagallerioissa.

TAUSTATEKIJÖISTÄ VAIN HAJANAISTA TUTKIMUSTIETOA

Johtuen ilmiön uutuudesta ja nopeasti muuttuvasta luonteesta ei nuorten internetirikollisuutta käsittelevä kriminologinen teoria ja tutkimus

ole vielä ehtinyt vakiintua. Vaikka aihetta käsitteleviä kansainvälisiä tutkimuksia onkin ilmestynyt viime vuosina kasvavassa määrin, tutkimuskenttää voi kuvailla edelleen hajanaiseksi, jossa katvealueita on paljon. Tästä syystä vankkaa tutkimusnäyttöä siitä, ketkä syyllistyvät rikoksiin internetissä, ei ole. Kotimaisten kyselytutkimusten perusteella vaikuttaa kuitenkin siltä, että internetissä →

Kyselytutkimusten perusteella vaikuttaa siltä, että internetissä tapahtuvan rikoskäyttäytymisen taustalla olisivat osittain samat riskitekijät kuin nuorten muun rikoskäyttäytymisen takana.

→ tapahtuvan rikoskäyttäytymisen taustalla olisivat osittain samat riskitekijät kuin nuorten muun rikoskäyttäytymisen takana. Tulos on linjassa kriminologisen tutkimuksen kanssa, joka on osoittanut, että rikosalttiit henkilöt eivät tyypillisesti erikoistu vain yhteen rikoslajiin vaan pikemminkin tekevät laajasti erityyppisiä tekoja.

Aktiivisimmat vertaisverkkolataajat ovat Nuorisoriikollisuuskyselyn perusteella syyllistyneet muita useammin myös muuhun rikollisuuteen. Vertaisverkkojen aktiivikäyttäjät eivät tämän aineiston perusteella olekaan ”nettinörttejä” vaan pikemminkin nuoria, joilla muu riskikäyttäytyminen, kuten alkoholinkäyttö, väkivalta ja kaupoista varaste-

lu, on muita nuoria yleisempää. Lapsiuhritutkimuksen perusteella näyttäisi puolestaan siltä, että internettuttavuuden seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi joutuneilla nuorilla on myös muunlaisia uhrikokemuksia selvästi muita nuoria enemmän. Näyttäisi siltä, että vakavimmat internetmaailmaan liittyvät uhrikokemukset kasautuvat niille nuorille, joilla on ongelmia muussakin elämässä.

Internetrikollisuudesta tarvitaan jatkossa lisää tutkimustietoa, joka tarkastelee nykyistä syvemmin ilmiön yleisyyttä, teonpiirteitä ja riskitekijöitä. Kriminologisen tutkimuksen kannalta internetrikollisuus tarjoaa mahdollisuuden peilata klassisia rikollisuusselityksiä

uuden, nopeasti muuttuvan ilmiön kautta. Kiinnostavaa on myös seurata miten sähköisten medioiden aikaansaamat muutokset nuorison ajankäytössä heijastuvat nuorisoriikollisuuden kokonaisuuteen. ■

LÄHTEET:

Aaltonen, Mikko (2009) Nuoret vertaisverkoissa. Teoksessa Venla Salmi (toim.) Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset.

Nuorisoriikollisuuskyselyiden tuloksia 1995–2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 246. Marttunen, Matti & Salmi, Venla (2009) Nuorisoriikollisuus. Teoksessa Rikollisuustilanne 2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 247.

Salmi, Venla (2008) Nuorten miesten rikoskäyttäytyminen ja väkivallan uhriksi joutuminen. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 5/2008. Salmi, Venla. (2007) Helsingin nuoret rikosten tekijöinä 2006. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 73.

Ellonen, Noora & Kääriäinen, Juha & Salmi, Venla & Sariola, Heikki (2008) Lasten ja nuorten väkivalta- ja rikosten tutkimustiedonantoja 87.

Kirjoittajat ovat tutkijoita Oikeuspoliittisessa tutkimuslaitoksessa.

Ehdotuksia lasten suojaamiseksi seksirikoksilta kannatettiin

Lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia koskevas- ta työryhmämietinnöstä on valmistunut lausuntotiivistelmä. Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten nykyistä laajempi rankaiseminen sai kannatusta. Lausunnon oikeusministeriölle antoi 63 viranomaista, järjestöä tai muuta tahoa.

Työryhmän tehtävänä oli valmistella lainsäädäntömuutokset, jotka aiheutuvat lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia koskevan Euroopan neuvoston yleis-

sopimuksen voimaansaattamisesta. Lisäksi sen tuli arvioida nykyisten toimenpiteiden riittävyys lasten seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisyssä. Työryhmä ehdotti toukokuussa muutoksia, joiden perusteella lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista tuomittaisiin nykyistä ankarampia rangaistuksia. Lisäksi ehdotettiin uusien tekojen säätämistä rangaistaviksi.

Lähes kaikki lausunnonantajat suhtautuvat myönteisesti yleissopimuksen hyväksymiseen. Laajalti on kannatet-

tu mm. groomingin (lapsen houkuttelemisen seksuaalisiin tarkoituksiin) kriminalisointia, lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten saattamista virallisen syytteen alaisiksi ja eräiden rikosten vanhentumisajan nostamista uhrin 28 ikävuoteen asti.

Yleisesti kannatettiin myös ehdotusta, jonka mukaan eräät ammattiryhmät voisivat suoraan ilmoittaa poliisille epäilyksensä lapseen kohdistuvasta seksuaalirikoksesta. Kannatusta sai myös uusi seksuaalisen teon määritelmä. Kuitenkin

esimerkiksi lapsipornografiasäännöksiin sekä joihinkin rangaistustasoihin ja rikosten tunnusmerkistöihin esitettyjä muutoksia on joiltain osin kritisoitu tai kaivattu niihin täsmennyksiä. Myös lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä koskevat muutokset kaipaavat useiden lausunnonantajien mielestä lisäselvitystä. /RK

Lapsen suojeleminen seksuaaliselta riistolta ja hyväksikäytöltä. Lausuntotiivistelmä. OM:n mietintöjä ja lausuntoja 67/2010.

Nuoret ja nuorisotyö verkossa

Internet on osa nuorten arkea: nuoret käyttävät nettiä keskimäärin kaksi tuntia päivässä. Sosiaalisen median myötä yhteisöllisyys saa uusia muotoja. Netin lisääntyvä merkitys nuorten maailmassa edellyttää, että nuorten parissa työtä tekevät rakentavat tapoja hyödyntää nettiä omassa toiminnassaan. Nettinuorisotyötä on kehitetty puhtaasti virtuaalisen toiminnan varassa, mutta viime aikoina kasvokkainen ja virtuaalinen ovat myös nuorisotyössä lähenneet toisiaan.

Nuorten maailma on medioitunut. Eri-laiset digitaaliset välineet, kuten tietokoneet, mp3-soittimet ja blu ray-soittimet, ovat osa päivittäisiä rutiineja. Digitaaliset mediat ovat uudenlaisen oppimisen tyyssijoja sekä ilon ja nautinnon lähteitä. Kasvuym-päristö poikkeaa aiempien sukupolvien kokemuksesta: tietoa on saatavilla aiempaa räjähdysmäisesti enemmän, erilaisia yhteydenpidon keinoja on monia ja tämä luo uudenlaisen julkisen sfäärin, jossa omalle viestille voi löytää kuulijoita, vaikka tämä joukko ei kovin isoksi muotoutuisikaan.

Tuoreimmassa Nuorisobarometrissa 2009 tutkittiin nuorten netin käyttöä. Neljä viidestä nuoresta ilmoitti käyttävänsä nettiä päivittäin.

Harvempi kuin yksi kymmenestä nuoresta ilmoittaa, ettei käytä nettiä päivittäin tai lähes päivittäin. Keskimääräinen netin käyttöaika oli noin kaksi tuntia päivässä. Jo muutamassa vuodessa netin käyttö näyttää lisääntyneen merkittävästi. Sukupuolten välillä ei ole eroja. Tiedonhaun ja sähköpostin lisäksi netissä esimerkiksi esitellään omia valokuvia, sieltä ladataan laillisia ja laittomia tiedostoja ja sinne laitetaan omaa musiikkia tai videoita. Enemmistö nuorista (56 %) on ladannut tekijänoikeudella suojattuja tietoja.

Monet kasvatustieteilijät ovat korostaneet, että netissä tapahtuva toiminta sotkee vanhat tulkintakategoriat. Esimerkiksi sosiaalisessa pelaamisessa viihde sekoittuu oppimiseen ja pelaaminen

erilaisten yhteisöjen muodostumiseen. Netissä tapahtuva non-formaali oppiminen (satunnaisoppiminen) on toiminnan sivutuote, mutta saattaa olla tulevaisuudessa entistä merkittävämpi osa ihmisten osaamisvarantoja.

SOSIAALINEN MEDIA MYÖS OPPIMISYMPÄRISTÖ

Sosiaalinen media on sateenvarjokäsite, joka kokoaa alleen monenlaisia toimintoja kuten virtuaalimaailmoja (Second life, Habbo Hotel), yhteisöpalveluja (Facebook, Twitter), blogeja, erilaisia wikejä (tunnetuin Wikipedia) ja Youtuben kaltaisia tiedostojen jakamisen paikkoja. Perinteisestä mediasta sosiaalisen median erottaa toimintalogiikka, joka rakentuu käyttäjien itsensä tuottaman aineiston varaan. Siinä missä perinteisissä me-

dioissa toimittajat päättävät uutisen kriteerit ja valikoivat viestinnän sisällön ja sävyn, sosiaalisessa mediassa käyttäjät viestivät toisilleen. Yksisuuntaisen viestinnän sijaan viestitään monelta monelle. Sosiaalinen media säilyy toimintakykyisenä vain niin kauan kuin käyttäjät tuottavat sisältöjä.

Sosiaalisen median työkaluille on tyypillistä se, että osallistujat tuottavat ja jakavat itse suurimman osan sisällöstä, sosiaalinen vuorovaikutus on tärkeä osa sisältöjä ja käyttäjillä on omat profiilinsa. Erilaisten yhteisöllisten alustojen ja sovellusten myötä on ajateltu, että tietoverkot ovat siirtyneet uuteen vaiheeseen, jolle on leimallista yhteisöllisten prosessien tuleminen osaksi perusrakenteita. Siirtymää on kuvattu esimer-

→ kiksi kutsumalla nykyverkkoa termillä Web 2.0., jonka ajatellaan olevan päivitetty ja ehompi versio vanhasta tietoverkosta.

Nuorten maailmassa sosiaalinen ja virtuaalinen alkavat kietoutua yhteen. Nuoret tapaavat netin yhteisöpalveluissa samoja kavereita, joiden parissa ollaan tekemisissä arkisissa puitteissa kuten koulussa. Verkossa tapahtuva viestintä asettuu muiden sosiaalisten toimien jatkeeksi. Toisaalta kasvokkainkaan vuorovaikutus ei ole häviämässä mihinkään, mitä voi havainnoida esimerkiksi vieraillemalla verkkopelaamisen tapahtumissa eli laneissa, joissa yhdessäolo ja pelaaminen limittyvät toisiinsa. Lanit saattavat olla varsin isoja tapahtumia. Esimerkiksi Oulussa kesäkuussa järjestetyssä Vectorama-verkkopelaamiseen keskittyvässä tapahtumassa vieraili monta sataa nuorta. Sosiaalinen media ja tietoverkot synnyttävät uudenlaisia kulttuurisia muodostelmia. Usein juuri nuoret ovat näiden muodostelmien ensimmäisiä luojia.

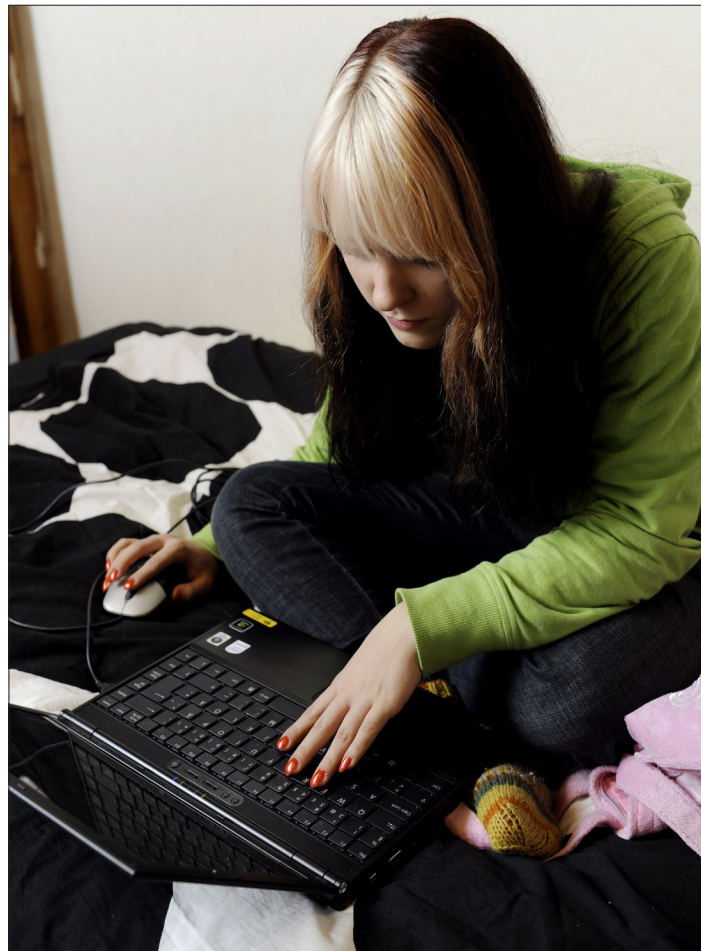
HYVÄ, PAHA INTERNET

Nuorten parissa tehtävälle työlle internetin ja sosiaalisen median keskeisyys nuorten maailmassa muodostaa haasteen. Nuorisotyön eetoksen on kuulunut halu olla siellä, missä nuoretkin ovat. Netin keskeisyys nuorten vapaaajassa herättää kysymyksen, miten vapaa-aikaan keskitty-

nyt nuorisotyö voi toimia netissä omine vahvuuksineen.

Internet on mahdollisuus tehdä monia asioita uudella tavalla. Sitä voidaan käyttää kansalaistoiminnan vireyttämiseen ja osallisuuden edistämiseen. Tällöin ajatellaan, että viemällä jo olemassa olevia toimintoja on line -rakenteisiin madalletaan kynnystä osallistua. Osa toiminnoista on luonteeltaan konsultatiivisia, kuten erilaisia käyttäjäkyselyitä, osassa pyritään rakentamaan yhteisöjä nuorten välille ja osassa verkostoidaan nuorten parissa toimivia ihmisiä. Esimerkinä voidaan mainita aloitekanava.fi-palvelu, joka on rakennettu madaltamaan nuorten kynnystä tehdä aloitteita ja johon pyritään rakentamaan myös poliittista keskustelua aloitteista.

Osaa nuorten parissa tehtävää yhteistyötä motivoi pelko siitä, että internet on kontrolloimaton pelto, jossa hyödyllisen aineksen ohella kasvaa monenlaista vaarallista tietoa, manipulaatiota, saastaa ja harhaanjohtamista. **Jaakko Suomisen** (2009) mukaan internetiä on kritikoitu monesta näkökulmasta. Netti on haitallisen tiedon tarjoaja: siellä on saatavilla tietoa huumesta, rikoksentehtävistä ja muista haitallisista asioista. Netti voi myös näyttäytyä pahana maailmana, jossa hyväksikäyttäjät, pedofiilit, roskapostittajat ja piraatit väijyvät. Internetin nähdään myös houkuttelevan lapsia ja nuoria mukaansa erilaisiin toimiin, joilta heidän ei ikä-

Nuorten parissa tehtävälle työlle internetin ja sosiaalisen median keskeisyys nuorten maailmassa muodostaa haasteen

ja kehitystasonsa mukaisesti ole mahdollista suojautua. Suomen tyyppitelemät kolme internetin vaarallisuutta korostavaa puhutapa näkyvät aika ajoin keskusteluissa, joissa vaaditaan netin tiukempaa haltuunottoa.

Erityisen puhuttavaksi tapaukseksi nousivat Jokelan koulusurmat, joihin netti liittyi monin tavoin. Tekijä oli mukana erilaisissa yhteisöissä, joista osaa luonnehdittiin vihayhteisöiksi. Netti mahdollisti pienessä yhteisössä asuvalle nuorelle tilaisuuden olla yhteydessä väkivaltaa ihannoiviin nuorisokulttuureihin, joihin hänen olisi kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa ollut hankala tör-

mätä. Netissä hän pystyi luomaan itsestään voimakkaan maskuliinisen profiilin ja virtuaalisen minuuden, joka poikkesi voimakkaasti Jokelan koululaisten näkemästä ujosta ja punastelevasta nuoresta. Nettiä myös käytettiin osana tekijän mediastrategiaa ja hänen viestinsä läpisaamistaan. Toisaalta jo Myyrmannin pommitapauksen yhteydessä keskusteltiin netin haitallisuudesta sisällöistä.

Netissä tehtävä nuorisotyö saa siis perustelujaan kahdetaalaisista lähtökohdista. Toisaalta ollaan kiinnostuneita netin tarjoamista uusista mahdollisuuksista ja toisaalta ollaan huolissaan siitä, että netti voi ruokkia epätoivotta-

Toisaalta ollaan kiinnostuneita netin tarjoamista uusista mahdollisuuksista ja toisaalta ollaan huolissaan siitä, että netti voi ruokkia epätoivottavaa käyttäytymistä.

vaa käyttäytymistä. Nuorten parissa tehtävä työ saattaa näyttytyä suojelemisena tai nuorten omaehtoisen toiminnan tukemisena riippuen siitä, minkälaisista kehyksistä käsin nettinuorisotyötä hahmotellaan.

VERKKONUORISOTYÖN PERUSPERIAATTEET

Nuorisotyötä voidaan luonnehtia muutaman perusperiaatteen kautta. Nuorisotyö on ikäspesifiä toimintaa. Nuoruuden merkitys ikävaiheena tunnustetaan ja pyritään rakentamaan toimintamalleja, joissa tämän ikäryhmän tarpeet on huomioitu. Nuorisotyö perustuu vapaaehtoisuuteen: nuoria ei pakoteta toimintaan mukaan. Nuorisotyö pyrkii rakentamaan tiloja, joissa nuorten on mahdollista toimia yhdessä yhteisönä. Se on kasvattavaa toimintaa, joka rakentuu hovin ja yhteistoiminnan pohjalle. Nuorisotyössä on perinteisesti tunnustettu nuorisokulttuurien merkitys nuorten maailmalle ja pyritty tukemaan niitä niiltä osin kuin ne eivät ole ristiriidassa yhteiskunnan arvojen kanssa.

Verkkonuorisotyössä näitä perusperiaatteita pyritään siirtämään virtuaalisiin ympäristöihin – esimerkiksi luomaan Netarin nuorisotilasta Habbo Hotellissa ympäristön, jossa nuoret tietävät voivansa keskustella turvallisten aikuisten kanssa. Näin nuoret pystyvät luomaan turvallisia aikuiskontakteja myös virtuaalisissa ympäristöissä. Net-

tinuorisotyötä on rakennettu myös moniammatillisesta yhteistyöstä käsin. Virtuaalisessa nuorisotilassa voidaan ottaa useiden eri ammattikuntien edustajia mukaan ja näin luoda nuorille mahdollisuuksia tutustua heille tarjottaviin palveluihin. Netari toimii Habbo Hotellin lisäksi Irc-Galleriassa, Facebookissa sekä Demi.fi-sivustolla. Se on nuorten lehden verkkosivusto, jonka ympärille on rakennutun oma nuorten yhteisö ja oma toimintakulttuuri, jota käyttäjät kutsuvat demittäiseksi.

Nuorisotilatoiminnan lisäksi netissä tarjotaan nuorten tieto- ja neuvontapalveluita. Näiden perusperiaatteena on antaa puolueetonta ja oikeellista tietoa nuorten esittämiin kysymyksiin. Esimerkiksi Pulmakulma-sivustolla on läjäpäin kysymyksiä esimerkiksi seksistä, ihmissuhteista, opinnoista ja harastusmahdollisuuksista.

Käynnistymisvaiheessaan nettinuorisotyötä rakennettiin mallin mukaan, jossa nettinuorisotyötä tekevät keskittyvät virtuaaliseen työhön. Kasvokkaista nuorisotyötä tekevät taas eivät olleet verkossa. Nuorisotyön peruseetokseen nähden voidaan pitää ongelmallisena, jos nuorisotyö eriytyy virtuaaliseen sijaan että pyrkisi ymmärtämään samojen nuorten toimintaa sekä netissä että kasvokkaisessa kohtaamisessa. Jyrkkä jako nettinuorisotyöhön ja kohtaavaan nuorisotyöhön onkin jossakin

määrin liudentumassa. Yhä useammat nuorisotilat toimivat myös netissä, esimerkiksi Facebookissa. Nuorisotyöntekijöillä on Facebookissa omia työprofileja, joita käyttämällä he pystyvät olemaan sosiaalisessa mediassa selkeästi ammatillisessa roolissa. Tämä toiminta on voimakkaasti laajentumassa: eri puolilla Suomea rakennetaan erilaisia malleja, joissa pystytään kohtaamaan nuoria sekä kasvokkain että netissä ja saamaan näin kokonaisvaltaisemmin nuorten yhteydenpidon ja yhteisöllisyyden tilat myös nuorisotyön käyttöön.

VIRTUAALISEN NUORISOTYÖN HYÖTYJÄ

Verkossa tehtävä nuorisotyö pitää sisällään monia lupauksia. Se voi joissakin tapauksissa olla kasvokkaisia palveluja halvempi tapaa antaa tietoa ja neuvontaa. Palvelujen pariin voidaan saada nuoria, jotka muutoin eivät näitä palveluja käyttäisi. Yleisimmin virtuaalista nuorisotyötä voidaan perustella ainakin kolmesta lähtökohdasta käsin.

Ensinnäkin tekemällä työtä verkossa yhä laajemmin saadaan tietoa nuorten maailman merkittävistä välineistä ja lisätään ymmärrystä siitä, mitä nuoret verkossa tekevät. Nuorten kulttuureissa verkko ja sosiaalinen media ovat osa päivittäistä vuorovaikutusta. Mitä paremmin nuorten parissa toimivat tuntevat tätä maailmaa, sitä paremmat edellytykset heillä on ymmärtää nuorten toimintakulttuu-

reja ja toimia heidän parissaan kasvattavalla tavalla.

Toiseksi verkossa toimitaessa saadaan nuorten maailmasta selville asioita, jotka muutoin eivät ehkä tulisi työntekijöiden tietoon. Etisivä nuorisotyö, joka pyrkii poimimaan tukea tarvitsevia nuoria, voi käyttää verkkoa kontaktin saamiseksi nuoriin. Erityisnuorisotyötä tekevät työntekijät ovat kertoneet, että esimerkiksi Facebookin saatavien tietojen avulla on voitu pitää silmällä, millä paikkakunnalla karannut nuori on. Tätä kautta saadaan tietoa myös kotibileiden määrästä, seurusteluista, alkoholikäyttäytymisestä ja monesta muusta nuorisotyön näkökulmasta relevantista asiasta.

Kolmanneksi olemalla läsnä nuorten virtuaalisissa tiloissa voidaan luoda kasvatuksellisia puitteita. Jos aikuiset osallistuvat vastuullisina työntekijöinä sosiaaliseen mediaan, tulee myös näissä puitteissa näkyviin aikuinen ja ammatillinen tapa toimia. ■

Kirjoittaja työskentelee tutkijana nuorisotutkimusverkostossa. Hän tutkii ja kehittää tällä hetkellä alueellista nuorisotyötä suurissa suomalaisissa kunnissa.

Rasisminvastaisuus verkkonuorisotyössä

NoRa – No Racism on rasisminvastaista työtä kehittävä verkkonuorisotyön hanke, jonka tavoitteena on lisätä tietoa nettirasismista, sen tunnistamisesta sekä siihen puuttumisesta. Hankkeen toteuttaa Pelastakaa Lapset ry yhdessä Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen kanssa ja se on opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama.

NoRa-hankkeessa toimimme valtakunnallisesti kouluttamalla, keskustelemalla chateissa sekä järjestämällä erilaisia tapahtumia ja kilpailuja lapsille ja nuorille rasisminvastaisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Tavoitteena on lisätä yhdenvertaisuutta, poistaa ennakkoluuloja ja avata avointa keskustelua. Hanke myös kehittää ja toteuttaa verkkoon erilaisia tuen ja neuvonnan malleja rasismia kokeille nuorille.

NoRa-hanke haluaa sitouttaa verkossa toimivat nuorisotyön ammattilaiset ja vapaaehtoiset sekä nuorisotyötä opiskelevat rasisminvastaiseen työotteeseen. Tämän sisällyttäminen osaksi nuorisotoiminnan käytäntöä vaatii koulutusta ja osaamisen kehittämistä. Koulutus onkin osoittautunut erittäin tarpeelliseksi, sillä valtakunnallisesti lähtökohdat nettirasismien tunnistamiseksi

ja sen vastustamiseksi ovat erilaisia. Kokemuksemme mukaan arkipäivän rasismiin puuttumista pidetään usein turhana tai jopa rasistiseen toimintaan yllyttävänä, toisaalta taas nuorten kanssa toimijat kokevat riittämättömyyttä, kun keskustellaan monikulttuurisuudesta tai rasismista. Lisäksi tuetaan nuorten kanssa toimijoita heidän omien asenteidensa tunnistamisessa ja purkamisessa.

Kolmivuotiseksi suunnitellun hankkeen tarkoitus on juurruttaa rasisminvastaisuus osaksi Suomessa tehtävää verkkonuorisotyötä sekä kehittää verkkoon rasismia ja syrjintää kokeneiden nuorten tukimuotoja nuorten tarpeita vastaaviksi. Toivomme, että pystymme luomaan edellytykset erityisesti rasismia ja syrjintää kokeneiden nuorten tuki- ja neuvontamuotojen vakiinnuttamiseksi pysyväksi osaksi Pelastakaa Lapset ry:n

toimintamuotoja sekä mallinnettavaksi muiden toimijoiden käyttöön.

NUORTEN SUOSIMISSA YHTEISÖPALVELUISSA RASISMI YLEISTÄ

NoRa – No Racism -hanke käynnistettiin vastaamaan haasteisiin, joita oli kohdattu Pelastakaa Lasten Mantelichateissa. Chateissa esiintyi rasistisia kommentteja ja vitseinheittoja sekä rasistista häirintää. Olemme toimineet vuodesta 2009 lähtien nuorten suosimissa verkon yhteisöpalveluissa kuten IRC-Galleriassa, Habbo Hotellissa, Facebookissa ja Netari-tv:ssä, jotta rasisminvastaisuudesta tulisi luonnollinen ja pysyvä osa verkkonuorisotyötä. Järjestämme rasisminvastaisia teemailtoja, joissa keskustellaan nuorten kanssa avoimesti mm. lasten ja nuorten oikeuksista, rasismista, syrjinnästä, maahanmuuttopolitiikasta ja erilaisuudesta.

Meillä on hyviä kokemuksia siitä, miten chateissa voi saada nuorten kanssa keskustelua aikaan rasismista ja sen vastustamisesta.

Nuorten suosimissa verkon yhteisöpalveluissa rasismi on jokapäiväistä ja sitä ylläpidetään monin eri tavoin. Ilmenemismuotoja ovat mm. rasistiset kuvat, symbolit, yhteisöt, blogit, nimimerkit, statuspäivitykset, nimittelyt, vitset ja toisten kuvien komentoiminen solvaavasti. Tällainen rasistinen kiusaaminen on verkossa usein kaikkien nähtävillä, ja se pysyy siellä. Näissä tapauksissa kannustamme ja neuvomme nuoria ottamaan yhteyttä palvelun ylläpitäjään ja tarvittaessa poliisiin tai vähemmistövaltuutettuun. Usein nuoret ovat myös itse valppaita ja ilmiantavat esimerkiksi solvaavat kommentit ylläpidolle. Tietyksi nuorten keskuudessa on myös vasta-ääntä rasismille, kuten rasis-

Virtuaalinen lähipoliisiryhmä löytänyt paikkansa

minvastaisia ryhmiä.

Rasisminvastaiset teemaillat kiinnostavat nuoria. Chateissa nuoret kysyvät meiltä paljon myös Suomen maahanmuuttopolitiikan yksityiskohdista ja ajankohdaisista asioista. Nuoria kiinnostavat mm. sosiaalietuudet ja maahanmuuttajien määrät, syyt maahanmuuttoon sekä islamin uskonto. Keskustelun synnyttäminen ja käynnissä oleviin keskusteluihin osallistuminen on tärkeää, jotta nuoret itse tulisivat tietoisiksi ja kriittiseksi vallitsevaa maahanmuuttokeskustelua kohtaan. Rasisminvastaisessa verkkonuorisotyöhankeessa korostamme avoimen keskustelun tärkeyttä rasismista ja etnisestä syrjinnästä. Hankkeessamme nuorten kanssa dialogia käydään etenkin chateissa, joissa mukana on myös koulutettuja aikuisia.

Kokemuksemme on, että verkkotyö on hyvä väline rasisminvastaisessa vaikuttamistyössä ja tiedon lisäämisessä. Se mahdollistaa myös rasismia kohdanneiden verkostoitumisen ja vertaistuen saamisen, sillä verkon keskusteluryhmissä herkistä ongelmista saatetaan kertoa rohkeammin kuin kasvokkai- sessa kohtaamisessa. ■

Kirjoittajat ovat projektisuunnittelijoita NoRa – No Racism hankkeessa.

Syyskuussa tuli kulu- neeksi kaksi vuotta siitä, kun poliisi jal- kautui näkyvästi sosiaaliseen mediaan. Sosiaalinen media samoin kuin poliisin toiminta on kehittynyt tuona aikana. Tämän vuoden alusta saimme oman ryhmän statuksen: virtuaalinen lähipoliisiryhmä. Kolmihenkinen virtuaalinen lähipoliisiryhmä toimii pää- sääntöisesti IRC-Galleriassa, Facebookissa ja Messenge- rissä. Ryhmä toimii valtakun- nallisesti mutta pyrkii painot- tamaan Helsingin aluetta.

Ryhmä aloitti toimenpitei- siin johtaneiden suoritteiden tilastoinnin marraskuussa 2009. Tilastointiin lasketaan pääsääntöisesti ne toimen- piteet, jotka eivät ratkea vain vastaamalla kysymykseen – eli pelkkää opastamista ja neuvomista ei kirjata. Toi- menpiteitä ovat esimerkiksi huomautukset, lastensuojelu- ilmoitukset, tiedon eteenpäin lähettäminen ja rikosilmoituk- sen tekeminen. Poliisiprofiili voi esimerkiksi antaa netin kautta huomautuksen henki- lölle akuutissa nettikiusamis- tapauksessa. Rikosilmoituksia ryhmä kirjaa vain vakavimmis- sa tapauksissa, jotka yleensä ovat seksuaalirikoksia.

SEKSUAALIRIKOKSET KOROSTUNEET

Puolen vuoden aikana virtu- aalinen lähipoliisiryhmä suo- ritti 122 tilastoitua toimenpi- dettä. Yli puolet ilmoituksista

tuli IRC-Gallerian kautta ja viidesosa sähköpostilla. Sekä Facebookin, puhelimen että Messengerin osuudet olivat alle kymmenen prosenttia. Etenkin seksuaalirikokset nousivat esille suoritteissa, joista neljäsosa koski jonkin- laista seksuaalirikosta. Puo- len vuoden aikana palvelujen kautta tulleiden ilmoitusten perusteella kirjattiin seitse- män rikosilmoitusta seksua- alirikoksesta; rikosnimikkeet vaihtelivat sukupuolisveel- lisyttä loukkaavan lasta esit- tävän kuvan levittämisestä raiskaukseen. Yleisin nimike oli lapsen seksuaalinen hy- väksikäyttö.

Ryhmälle tulevat ilmoi- tukset ovat tapahtuneet eri puolilla Suomea, joten jo senkin takia tutkinta suoritetaan paikkakunnan poliisissa. Virtuaalinen lähipoliisiryhmä tutkii vain oman alueensa koulukiusaamisrikokset, jos- kin muutamia poikkeuksia on tehty. Ryhmä pyrkii myös antamaan paikallispoliisille hyvät edellytykset tutkinnan suorittamiseen tekemällä nettiin liittyvän pohjatyön ja asianomistajan alustavan puhutuksen mahdollisimman kattavasti.

Tilastoitujen suoritteiden lisäksi ryhmä vastaa satoihin kysymyksiin kuukausittain eri palveluissa ja jalkautuu ker- ran kuukaudessa Helsingin keskustan alueelle tekemään nuoriin kohdistuvaa päihde- valvontaa. Sidosryhmäyhteis-

työ, kuten erilaiset seminaarit, vie aikaa ja ryhmä käy silloin tällöin luennoimassa nettikiu- saamisesta alueensa kouluis- sa. Ryhmän ”tietopankkina” toimii kotisivu www.poliisi.fi/irc-galleria, johon on koot- tu paljon tarpeellista tietoa perheen vanhemmille ja nuo- remmille.

NÄKYVÄ POLIISITYÖ SO- SIAALISESSA MEDIASSA

Tällä hetkellä poliisiorgani- saatiossa on käynnissä so- siaalisen median työryhmä. Ryhmän työnä on ideoida jatkoon strategiat sosiaalisen median näkyvälle poliisityöl- le. Tarkoituksena on pitää poliisin työ yhtenäisenä ja tehokkaana, vaikka käytössä olisi useita eri netin palve- luja. Pyrkimyksenä on lisätä näkyvää työtä tekevien net- tipoliisien määrää eri puolilla Suomea, jolloin mukaan saa- daan enemmän paikallista näkökulmaa. Työryhmällä on aikaa esitellä jatkosuunnitel- mat tämän vuoden loppuun asti, jonka jälkeen voimme ehkä odotella lisää poliiseja nettiin. ■

Kirjoittaja on ylikonstaapeli Hel- singin poliisilaitoksen virtuaalises- sa lähipoliisiryhmässä.

Nettiturvallisuustyössä menossa toinen aalto

Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) nuorisotyön päällikkö Juuso Peura näkee nettiturvallisuustyön kehittyneen valtavasti viime vuosina. Pientä huolta hän kuitenkin kantaa lasten eriarvoisuudesta, sillä monen nuoren perustaidot verkossa ovat kuitenkin vielä melko kapeat. Turvallisuustaitoja opitaan kavereilta, kotoa ja muualta, mutta koulussa niitä ei systemaattisesti opeteta.

Juuso Peuran vetämässä yksikössä tehdään työtä mm. kouluturvallisuuden, väkivallan ja kiusaamisen ehkäisyn sekä nettiturvallisuuden ja mediakasvatuksen parissa. Nettiturvallisuustyössä selkäranka on yleiseurooppalainen Safer Internet -ohjelmatyö. EU-yhteistyössä ovat mukana lähes kaikki jäsenmaat. MLL on mukana ohjelmaan liittyvässä Insafe-verkostossa. Järjestön erityistehtävänä työssä on auttava puhelin- ja nettipalvelu. Lasten ja nuorten puhelimesta kysymyksiin vastaavat koulutetut päivystäjät, jotka ymmärtävät nykyään hyvin myös nettiturvallisuusasioita. Heitä koulutetaan jatkuvasti lisää lasten ja nuorten yhteydenotoissa esiin tulleiden asioiden pohjalta.

Toinen järjestön päätehtävä nettiturvallisuustyössä on Peuran mukaan tiedotus. Laaja tiedotustyö on koulutusta, materiaalien tuottamista sekä vaikuttamista ja asiantuntijatyötä. MLL on ollut mukana esimerkiksi uuden kuvaohjelmalain valmistelussa. Nykyisessä mediakentässä sääntely ja ennakolta teknisesti suojaaminen on yhä vaikeampaa. Sen takia jatkossa painotetaan vielä vahvemmin mediakasvatusta.

– Nettiturvallisuustyön ensimmäisessä aallossa välitettiin tietoa siitä, mitä nuoret tekevät netissä, jotta kasvattajat osaisivat

keskustella näistä asioista ja tilanteista lasten kanssa. Siinäkin on vielä tekemistä, mutta toinen aalto eli verkkonuorisotyö on jo käynnistynyt. Siinä mennään nettiin mukaan ja viedään palveluita sinne. Sitäkin olemme täällä kehittämässä, hän kertoo.

– Toisaalta sääntelynkään aika ei ole ohi. Täysi vapaus verkossa on vähenevässä, kun yhteiskunnan pelisäännöt ja myös palvelut ovat siirtymässä sinne. Kansainvälistä sääntelyä kehitetään ja komission tasolla tapahtuu koko ajan paljon. Esimerkiksi isoilla yhteisöyhteisöpalveluilla, Facebook mukaan lukien, on nykyään käytännesäännöt, jotka kehitetty EU-hankkeessa. Niitä monitoroidaan ja arvioidaan vuosittain – esimerkiksi millä tavoin lasten turvallisuus otetaan palvelussa huomioon – ja parhaita käytäntöjä jaetaan muille. Muutama vuosi sitten kuka tahansa saattoi perustaa yhteisöpalvelimen, ja lastensuojelua mietittiin vasta kun käyttäjämäärät kasvoivat. Nykyään lastensuojeluasioita ja esimerkiksi yksityisyydensuojakysymyksiä mietitään jo hyvissä ajoin.

KOULUTUSTA LAPSILLE, VANHEMILLE JA AMMATTILAISILLE

Tärkeä osa MLL:n nettiturvallisuustyötä ovat koulukäynnit. Tähän on perustettu 30 hengen valtakunnallinen kouluttaja-

verkosto. Juuso Peuran mukaan vuodessa järjestetään noin sata vanhempainiltaa ja saman verran tehdään oppilasvierailuja. Kouluttajat vetävät myös jonkin verran opettajien koulutuksia. Viime vuosina koulutus on laajentunut myös muihin ammattiryhmiin kuten poliisiin ja kirjastohenkilökuntaan.

– Olemme tehneet myös erilaisia nettiturvallisuusaineistoja sillä periaatteella, että monet kasvattajat ovat jo sen verran perillä nettiasioista, että voivat itsekin käsitellä aihetta materiaalin avulla. Uusin aineistomme on Laki, nuoret ja netti, joka tehtiin yhteistyössä Suomen Asianajaliiton kanssa. Se on 5.–9. luokkalaissille tarkoitettu viiden oppitunnin paketti, jossa käsitellään yleisempiä rikoksia netissä ja nuorten oikeuksien näkökulmaa. Tarkoitus on antaa nuorille viesti, että yhteiskunnan säännöt pätevät myös verkossa. Jos tulee kaltoin kohdelluksi verkossa, myös siihen on oikeus saada yhteiskunnan apua. Monilla nuorilla on vielä se käsitys, että jos netissä jotain tapahtuu ikävää, siitä on turha kertoa aikuiselle, koska asialle ei voi tehdä mitään.

Myöskään aikuiset eivät aina suhtaudu vakavasti netin ilmiöihin. Siksi vanhempainilloissa kerrotaan, miksi nettiprofiili on nuorelle niin tärkeä tai miksi häntä

Pienten lasten vanhemmilla on nykyään aivan toisenlaiset mahdollisuudet mediakasvatukseen kuin aikaisemmin, arvioi Juuso Peura MLL:sta.

RIIKKA KOSTAINEN

satuttaa niin paljon, jos maine pilataan verkossa, Peura kertoo. Nuorelle netti on tätä elämää eikä virtuaalimaailmaa.

– Poliisin kouluttaminen onkin ollut tässä suhteessa palkitsevaa, koska poliisin suhtautumisessa on tapahtunut kolmessa vuodessa suuri muutos: poliisi alkaa pikku hiljaa ottaa tosissaan myös verkon rikostapaukset. Meidän tarkoituksemme on tietenkin vaikuttaa yleiseen käyttäytymiseen ja kulttuuriin sillä tavoin, ettei kaikkia asioita tarvitsisi viedä poliisille asti. Esimerkiksi nettikiusaamista vähennetään tutkimusten perusteella samoilla keinoilla kuin muutakin kiusaamista eli siten että oppilaat viihtyvät koulussa ja koulu on turvallinen, oppilaiden keskuudessa ei hyväksytä kiusaamista eikä kiusaamisella saa parempaa status-ta ryhmässä.

Vanhempainiloissa kuuluvat melkein aina sekä nettiin hyvin myönteisesti että kielteisesti suhtautuvien äänet. – Suomi on sillä tavoin tekno-optimistinen maa, että jo varsin nuorille lapsille ostetaan kännykät ja jopa älypuhelimet. Koetaan, että lapsi jää jostakin paitsi, jos hänellä ei ole pääsyä näihin laitteisiin ja palveluihin. Mutta luonnollisesti silloin kun puhutaan riskeistä, vanhempien huoli herää. Usein huolestutaan turhaan sellaisista asiois-

ta, joita ei ole omille lapsille tai siinä koulussa koskaan tapahtunut. Sen takia meillä onkin yleensä vanhempainillassa pari tukioppilasta mukana kertomassa, mitä heille ja mitä heidän kavereilleen on oikeasti tapahtunut netissä. Joskus keskusteluissa myös pallotellaan vastuuta koulun ja kodin välillä. Esimerkiksi koulu aina ei ole pidä nettikiusaamista omana asianaan, koska kiusaaminen tapahtuu netissä, ja vanhemmat näkevät asian toisin.

Yksi osa MLL:n nettinuorisotyötä on koulujen tukioppilastoiminta. Lisäksi järjestöllä on joukko verkkotukioppilaita, jotka toimivat IRC-galleriassa ja Facebookissa.

– Nuoret eivät välttämättä kuuntele paljon aikuisia nettielämäasioissa, ja yleensä aikuisten vinkit ovatkin vähintään pari vuotta vanhoja. Kun tukioppilaat saavat koulutusta nettiturvallisuudesta, he voivat pitää tunteja nuoremmille oppilaille ja keskustella heidän kanssaan netin käytöstä. Pari vuotta vanhempia nuoria kuunnellaan nettiasioissa paremmin kuin aikuisia, ja heiltä saa myös ajankohtaisimmat vinkit.

YHTEINEN MATKA MEDIAMAAILMAAN

MLL:n Lasten ja nuorten puhelimeen tulee vuodessa noin 50 000 soittoa ja niissä lasten mediamaisema näkyy vahvasti, Juuso Peura kertoo. Erityisesti alakouluikäisiä lapsia hämmentävät netin sisällöt – sellaiset joita lapset eivät ymmärrä tai jotka eivät sovi lasten silmille. Niistä halutaan puhua myös auttavassa puhelimessa, nettikirjeissä ja chatissa. Jonkin verran lapsia ja nuoria mietittyvät myös sosiaaliset suhteet verkossa.

– Nuorethan ovat sillä tavoin hyvinkin nettifiiksuja, että he miettivät paljon, keneen voi luottaa ja keneen ei. Jos nuori on ihastunut verkossa, hän pohtii tarkkaan, uskaltaako tätä verkkotuttua tavata. Lisäksi yksi yleinen aihe puhelimessa

on seksi. Jo 8-vuotiaiden kysymyksissä nousee esille seksi netissä ja muussa mediassa.

Peura muistuttaa, että pienten lasten kohdalla tekniset suojaukset toimivat vielä hyvin. Harvoin 9-vuotias aivan tar koituksella haluaa mennä pornosivuille tai jos haluaa, se pystytään helposti estämään. Iso haaste hänen mukaansa on kuitenkin mobiilimaailma. Nykyaikaiseen älypuhelimeen saa kaikki verkon sisällöt ja palvelut, ja sillä tavoin lasten mediankäyttö yksityistyy entistä enemmän. Vanhempien on vaikeampi seurata matkapuhelimen kuin tietokoneen käyttöä ja olla siinä läsnä.

– Toisaalta vanhemmilla on nykyään aivan toisenlaiset mahdollisuudet mediakasvatukseen kuin aikaisemmin. 70-luvulla syntyneet, jotka nyt ovat alakouluikäisten vanhempia, käyttävät itsekin usia medioita hyvin monipuolisesti. Facebookin myötä vanhemmat tietävät, mitä tarkoittavat esimerkiksi yhteisöpalvelu, profiili ja kommentoiminen. Ja monet isät ovat pelanneet tietokonepelejä koko ikänsä. Pienten lasten vanhemmilla on siten hyvät valmiudet opastaa lapsia netin käytössä ja ennen kaikkea nauttia yhdessä lasten kanssa näistä mediasisällöistä ja hyödyntää uusia viestintäkeinoja perheen, suvun ja läheisten kanssa, hän painottaa.

– Joku sanoi neljä vuotta sitten, että nettiturvallisuutta ei enää tarvita sitten kun vanhemmiksi tulevat sellaiset, jotka ovat itse olleet netissä. Valitettavasti kuitenkin aina tarvitaan muistutusta siitä, miltä maailma näyttää lasten silmin ja mitkä laitteet ja palvelut sopivat minäkään ikäiselle. Mediakasvatusasioissa on kuitenkin paljon kyse ajasta – ei riskeistä tarvitse paljon ymmärtää, jos on aikaa olla läsnä lapsen maailmassa. ■

Lisätietoa www.mll.fi/mediakasvatus/ ja www.mll.fi/nuortennetti/

Nuorten nettikäyttäytymisen riskejä ja ratkaisuja niihin

Ruotsalaisen tutkijan **Elza Dunkelsin** mukaan nuorille tulisi antaa enemmän tilaa vaikuttaa nettiturvallisuusasioissa. Netin riskit ovat suhteellisia ja toimenpiteiden tulisi olla linjassa hyötyyn nähden. Teknisillä ratkaisuilla voidaan saada aikaisää, mutta ongelmia, jotka ovat inhimillisiä eivätkä teknisiä, ne eivät poista. Koulu on erinomainen kanava vaikuttaa.

Elza Dunkelsin mukaan aikuiset tietävät varsin vähän lasten ja nuorten nettimaailmasta, koska lähtökohdat ovat niin erilaiset. Erojen ymmärtämiseksi Dunkels ottaa avuksi amerikkalaisen kirjailijan **Marc Prenskyn** termit syntyperäisistä ja ”maahanmuuttaja” netinkäyttäjistä (digital natives ja digital immigrants). Eroa voi verrata ensimmäisen ja toisen sukupolven maahanmuuttajien väliseen eroon. Ensimmäinen sukupolvi joutuu jatkuvasti oppimaan uutta ja tulee aina vertamaan asioita lähtömaahansa samalla kun heidän lapsensa kasvavat uuden maan tapoihin ja kulttuuriin ilman vanhan tiedon painolastia.

Dunkels tutki nuorten nettikäyttäytymistä ja halusi kuulla nuorten omia ajatuksia siitä. Tutkimukseen osallistui yli sata 6.-luokkalaista lasta ympäri Ruotsia vuosina 2001–2007. Lapsia haastateltiin koulu-päivän aikana nettichatti-

metodilla. Haastattelussa kävi ilmi, että lapset eivät usein halua kertoa aikuisille netin käytöstään ja kokemuksistaan siellä, koska pelkäävät, että huolestuneet vanhemmat voivat rajoittaa heidän netin käyttöönsä. Huolta kannettiin jopa siitä, että tutkimushaastattelussa kerrottu menisi vanhempien korviin, vaikka tutkijan mukaan oli kysymys aivan arkisista asioista. Lapset osallistuivat silti mielellään tutkimukseen ja heillä oli paljon kerrottavaa. Haastattelujen mukaan nuorten itsensä suurimpia huolenaiheita netissä ovat epätoivottu sisältö ja tekniset ongelmat.

LUOTTAMUS VAI SÄÄNNÖT

Elza Dunkels luokittelee nettiturvallisuuden keinot kolmeen ryhmään. Lakitasolla päivitetään esimerkiksi tiedostojen jakamiseen ja henkilötietojen käyttämiseen liittyvää lainsäädäntöä. Rakennetasolla pyritään estämään netin laitonta

ja epäeettistä käyttöä, johon keinoja ovat esimerkiksi lapsipornosuodattimet ja tietoliikenteen valvonta. Henkilötasolla keskitytään yleensä lapsille ja nuorille sekä heidän vanhemmilleen tarkoitettuihin turvallisuusohjeisiin.

Turvallisuusstrategiat perustuvat riskien laskemiseen, kuinka suuri uhka on ja paljonko vapautta voidaan uhraata sen estämiseksi. Esimerkiksi vanhempia on ohjeistettu olemaan lähellä kun lapsi on netissä, tarkistamaan heidän sähköpostejaan ja chatti-tilejään, asentamaan suodattimia ja seurantajärjestelmiä jne. Dunkels on kriittinen näiden ohjeiden suhteen, koska ne on laadittu kuulematta nuoria itseään ja ne ovat levinneet kopioimalla paikasta toiseen. Kymmenen vuoden aikana näissä ohjeissa ei myöskään ole tapahtunut paljon muutoksia, vaikka netin kehitys on ollut huimaava.

Hänen mielestään tällaiset

vanhempien ohjeet kertovat suhtautumisesta lapsiin ja nuoriin. Lasten netin käytön seuraaminen tarkoittaa seuraaja-seurattusuhdetta ja edellyttää toimivan ja kiinnostuneen perheen olemassaoloa. Sähköpostin ja logien tarkistaminen puolestaan on ristiriidassa eettisten kysymysten ja luottamuksen kanssa – aivan kuin vanhempi menisi lukemaan lapsensa päiväkirjaa. Teknisillä suodattimilla on omat ongelmansa. Ne estävät osittain pääsyn myös sellaisille sivuille, joissa kielletyistä asioista ja ongelmista kerrotaan yleistiedon tai ennaltaehkäisyyn kannalta. Toinen ongelma on se, mitä tapahtuu silloin kun lapsi tai nuori pääsee koneelle, jossa ei ole suodattimia. Suodattimissa saattaa olla myös se haitta, että vanhemmat luottavat liikaa netin käytön turvallisuuteen ja lopettavat tai keventävät seurantaa. Lisäksi tekniset ratkaisut ovat yleensä kaupallisia ja niiden takana

voi olla muitakin intressejä kuin nettiturvallisuus.

Dunkelsin mukaan eri puolilla Eurooppaa vanhemmat käyttävät lastensa netin käytön rajoittamiseen hieman erilaisia strategioita. Englannissa, Irlannissa ja Saksassa vanhemmat käyttävät mielellään teknisiä apuvälineitä kuten suodattimia, Pohjois-Euroopassa sosiaalisia toimintamalleja eli puhuvat lasten kanssa netin ilmiöistä ja puolestaan Etelä-Euroopassa vanhemmat käyttävät erilaisia sääntöjä käytön rajoittamiseksi. Mallien tehokkuudesta ei ole tietoa, mutta selvä ero on siinä, ovatko vanhemmat itsekkin ahkeria netin käyttäjiä vai onko internet heille miltei tuntematon.

OMALLA NIMELLÄ VAI EI

Dunkels pohtii myös sitä, kannattaako verkkopalveluissa kertoa heti oikea henkilöllisyys kuten nimi, sukupuoli, ikä ja asuinpaikka. Avointen chatti-tilojen aika on melkein

ohi, mutta niiltä ajoilta on peräisin neuvo olla ilmoittamatta oikeita henkilökohtaisia tietojaan. Nykyisissä tapaamispaikoissa on yhä tavallisempaa, että kirjaudutaan sisään ja hankitaan jonkinlainen identiteetti. Tutkimusten mukaan enemmistö nuorista seurustelee netissä ihmisten kanssa, jotka ovat heille tuttuja oikeasta elämästä: luokkakavereiden, joukkuekavereiden, perheen ja sukulaisten kanssa.

Yksi yleinen netin käytön neuvo nuorille on ollut pitää profiili yksityisenä. Dunkelsin mukaan se toimii todennäköisesti hyvin niillä nuorilla, joilla on toimivat sosiaaliset ja tukevat verkostot oikeassa elämässä, mutta yksinäiset nuoret voisivat jopa hyötyä avoimesta profilista ja saada apua sitä kautta. Esimerkiksi eräs ujo poika ei uskaltanut itse hakea aktiivista kontaktia kavereihin, mutta kun hän kertoi nettiprofilissaan lomalta paluusta, kaverit pyysivät häntä ulos pe-

laamaan jalkapalloa.

Dunkels neuvoo myös aikuisia kertomaan avoimesti, keitä ovat ja mitä tekevät, jos menevät mukaan nuorten virtuaalisiin tapaamispaikkoihin. Muuten nuorille annetaan ristiriitainen signaali: väärän identiteetin takana onkin luotettava aikuinen eikä uhreja etsivä hyväksikäyttäjä.

NETTIKUSAAMINEN EI EROA MUUSTA

Termi nettikiusaaminen on ollut kovassa käytössä 2000-luvulla. Elza Dunkelsin mukaan termiä tulisi käyttää harkitusti ja vain silloin kun ilmiö todella poikkeaa vaikka koulunpihalla tapahtuvasta kiusaamisesta. Usein nettikiusaamisen erityispiirteiksi kuvataan nimettömyys, laaja lukijakunta ja ilmaisujen pysyvyys. Kuitenkin harvoin osapuolet ovat toisilleen täysin tuntemattomia ja vaikka potentiaalinen vastaanottajaryhmä on laaja, kiinnostus sitä tuskin on. Vie-

lä ei myöskään ole tutkittua tietoa siitä, onko netissä tapahtuva kiusaaminen jollain tavoin pysyvämpi, syvempi tai vaikeampi kiusaamisen muoto. Nuorille netti on vain yksi "oleskelutila" muiden joukossa ja kuten kaikkialla muualla myös siellä voi esiintyä kiusaamista. Nettikiusaamistermin käyttö voi johtaa ilmiön epätavallisuuden korostamiseen, jolloin helposti tartutaan vääriin asioihin ja unohdetaan ne tekijät, jotka aiheuttavat kiusaamista.

Dunkels ehdottaa, että tutkijoiden olisi hyvä nähdä myös hyvät puolet uusien viestintävälineiden kautta tehtävissä teoissa. Kiusaamisesta internetin ja kännykän välityksellä jää aina jälki, todistusaineistoa, jolloin tekijä on helpompi löytää ja saada vastuuseen. Hän väittää myös, että nettikiusaamisen tutkimuksissa on puutteita. Olisi mielenkiintoista saada enemmän tietoa siitä, mitä ihmiset ajattelevat nettikiusaamisesta. Esimerkiksi hänen haastatteluissaan eräs poika oli sitä mieltä, että netissä tapahtuva kiusaaminen ei satu fyysisesti ja eräs tyttö ihmetteli, miksi luullaan, että vain nettikiusaaminen olisi aina läsnä joka puolella ja koulukiusaaminen jäisi jotenkin koulun pihalle.

Lisäksi kiusaamisen ehkäisyssä käytetään tutkimustietoa ennen nettiä ja viitataan siihen, että valvonta vähentää kiusaamista, esimerkiksi mitä enemmän aikuisia on läsnä kouluympäristössä, sitä vähemmän kiusaamista tapahtuu. Netissä →

Lasten, nuorten ja aikuisten arkinen vuorovaikutus ja toimiva ilmapiiri vaikuttavat sekä todellisesti että nettimaailmassa pärjäämiseen.

→ vastaava valvonta on vaikea toteuttaa. Lisäksi netissä nuoret ovat toisella tapaa vapaaehtoisesti kuin koulussa.

SEKSUAALISET HYVÄSIKÄYTTÄJÄT NETISSÄ

Internetin riskeistä ihmisiä huolestuttaa eniten lasten seksuaalinen hyväksikäyttö. Itse hyväksikäyttö voi tapahtua netin välityksellä tai todellisessa elämässä. Netin myötä tämä rikollisuustyyppi on saanut uusia piirteitä ja muuttanut (osittain) uuteen tilaan. Netti madaltaa kynnystä ryhtyä ajatuksesta tekoon impulssien vietävänä. Dunkelsin mukaan usein keskitytään uhriin mutta melkein unohdetaan tekijät. Jos ongelmaan halutaan löytää ratkaisuja, täytyy keskittyä nimenomaan hyväksikäyttäjän netin käyttötapoihin. Eettisesti toimimalla tutkijoilla on netin kautta mahdollisuus hankkia lisää tietoa seksuaalisista hyväksikäyttäjistä, mitä he ajattelevat ja miksi he tekevät sellaisia rikoksia. Tätä kautta voidaan saada vastauksia siihen, millaista hoitoa ja rangaistuksia tarvitaan.

Dunkels nostaa esille myös sen, että kaikki nuoret eivät ole jatkuvasti seksuaalisen yhteydenoton uhan alla. Osa yhteydenotoista lähetetään roskapostin tapaan mahdollisemman monelle toivossa että joku nappaa. Jos kaikki roskapostit lasketaan petosyrityksiksi, pian on suuri määrä hyödyttöä tilastotietoa; sama ongelma on mahdollisen seksuaalisen hyväksikäytön kontaktien laskemisessa. Tieto

siitä, kuinka monen kohdalla riski toteutuu ja miksi, on paljon hyödyllisempää.

Tutkimustiedon mukaan ne lapset ja nuoret, jotka muutenkin kiusattuja tai eri tavoin huonossa asemassa, voivat joutua hyväksikäytön uhriksi myös netissä. On ikävää, että jo valmiiksi uhattuihin lapsiin ja nuoriin kohdistuu tämäkin riski, mutta toisaalta tämä tieto auttaa keskittämään toimenpiteet oikeaan ryhmään. Uhrien ja riskiryhmien auttaminen ei kuitenkaan saisi tapahtua heidän vapauksiensa kustannuksella tai aiheuttaa enemmän haittaa kuin hyötyä. Esimerkiksi riskiryhmien pääsyä nettiin ei kannata vaikeuttaa, sillä netissä he voivat kertoa tapahtuneesta, kokea etteivät ole yksin ja ehkä uskaltaa hakea apua.

PIILEVÄÄ EHKÄISYTIETOA ON PALJON

Lasten, nuorten ja aikuisten arkinen vuorovaikutus ja toimiva ilmapiiri vaikuttavat sekä todellisessa että nettimaailmassa pärjäämiseen. Nuoret ovat hyviä keksimään ns. just-in-time-ratkaisuja – jos törmätään johonkin ongelmaan, siihen keksitään ratkaisu. Tämä on itse opittua tietoa. Dunkels kertoo esimerkin työstä, joka selvitti puhuuko nettituttu totta tyttöidentiteetistään siten, että väitti jotain typerää meikeistä, johon tytöt reagoivat heti mutta pojat ja miehet eivät. Aikuisille puolestaan on kertynyt elämän varrella yleistä just-in-case-tietoa esimerkiksi siitä, mikä on laillista ja

mikä ei. Kumpikin tietotyyppi on tärkeä ja ne täydentävät toisiaan.

Dunkelsin mukaan vanhemmilla on tietoa siitä, miten suojata lapsiaan netin haitoilta ja hyötyä sen mahdollisuuksista, vaikka he eivät ole tietoisia siitä. Aikuiset usein suhtautuvat varovaisesti uuteen tekniikkaan eivätkä osaa nähdä tekniikan takaa inhimillisiä, eettisiä ja juridisia ongelmia. Koska ongelmien uskotaan olevan teknisiä, vaikea asia siirretään mielellään tekniikan paremmin tuntevalle. Esimerkiksi seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisyssä auttaa tieto, miten hyväksikäytösuhteet yleensä toimivat – miten lasten luottamusta, hyväuskoisuutta ja tottelevaisuutta voidaan käyttää hyväksi. On ehkä hyvä keskustella siitäkin, pitääkö lapset kasvat- ta siihen, ettei aina tarvitse totella aikuista vaan voi käyttää myös harkintaa.

KOULUN ROOLI MERKITTÄVÄ

Elza Dunkels painottaa, että koululla on nettiturvallisuudessa iso rooli resurssiensa takia. Koulu on paikka, jossa tavoitetaan myös ne nuoret, joilla ei ole toimivaa suhdetta vanhempiinsa tai sosiaalista verkostoa tukemaan. Myös netin käyttömahdollisuudet ovat tasapuolisempia kuin kouluissa.

Mutta koulunkin on opittava nuorilta ja hyllytettävä vanhoja opetusmalleja. Koulun tulisi yhä enemmän käyttää hyväksi nuorten kiinnostusta

ja sitoa sitä opetukseen. Nuorten heikkouksien etsimisen sijaan pitäisi löytää heidän vahvuuksiaan ja tehdä oppimisesta heille kiinnostavampaa, jolloin poissaolotkin koulusta vähenisivät. Tässä on miltei välttämätöntä käyttää hyödyksi myös tietotekniikkaa. Opettajan ei tule esimerkiksi selvittää sitä, onko läksyt kopioitu netistä vaan pohtia miten tehtävät rakennetaan niin, ettei niitä voi kopioida. Nuorten pitää saada osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin, myös nettiturvallisuuteen. Sitä kautta heidän itseluottamuksensa lisääntyy samoin kuin kansalaistaidot, vastuuntunto ja tietoisuus käyttäytymisen seurauksista. ■

Elza Dunkels Uumajan yliopistosta Ruotsista on tutkinut lasten ja nuorten nettikäyttäytymistä. Tuloksia kerrotaan hänen väitöskirjassaan *Bridging the Distance – Childrens Strategies on the Internet* (2007) ja kirjassaan *Vad gör unga på nätet?* (2009). Artikkelit on kirjoitettu Dunkelsin kirjojen sekä muiden nuorten nettikulttuurin käsittelevien kirjoitusten ja esitysten perusteella.

Kirjoittaja on suunnittelija rikosten- torjuntaneuvostossa.

Jos ihmiskaupan uhri jää tunnistamatta, tämä ei edes saa tietää oikeuksistaan. Se voi johtaa myös uhrin rankaisemiseen sekä uhrin maasta poistamiseen, hyväksikäytön jatkumiseen ja/tai uudelleen uhriutumiseen.

■ V E N L A R O T H

Ihmiskauppa tunnistettava rikosprosessissa paremmin

Kansallisena ihmiskaupparaportoijana toimiva vähemmistövaltuutettu luovutti ensimmäisen raporttinsa eduskunnalle ja valtioneuvostolle kesäkuussa. Kansallinen ihmiskaupparaportoiija pitää epätodennäköisenä, että ihmiskauppa olisi maassamme niin marginaalinen ilmiö kuin mitä esitutkintojen ja tuomioistuinratkaisujen lukumäärä antaisi olettaa. Kynnys ihmiskauppaa koskevien rangaistussäännösten soveltamiseen on noussut korkealle, eikä ihmiskauppaa tunnisteta.

Kansallinen ihmiskaupparaportoiija pyrki selvittämään ihmiskaupan esiintyvyyttä Suomessa ja arvioimaan ihmiskaupan vastaisen toiminnan tilaa. Raportin rikosprosessia ja tunnusmerkistöjen soveltamista ja tulkintaa koskevassa osiossa arvioidaan ihmiskauppaa koskevien tunnusmerkistöjen tulkintaa sekä sitä, kuinka hyvin ihmiskauppaan viittaavat piirteet tunnistetaan ja miten näihin mahdollisesti esiin tulleisiin piirteisiin reagoidaan esitutkinnassa ja rikosprosessissa. Analyysi perustuu tuomioistuihin

vuoden 2009 loppuun mennessä ihmiskauppana edenneisiin tapauksiin sekä paritusta, törkeää paritusta ja kiskonnantapaista työsyryntää koskeviin ratkaisuihin ajalta 1.1.2004–31.3.2009. Lisäksi raportoi- ja valitsi joitakin tämän jälkeen annettuja ratkaisuja ja niihin liittyvää esitutkinta-aineistoa tarkastelunsa kohteeksi.

IHMISKAUPAN PIIRTEET PARITUSJUTUISSA

Kansallisen ihmiskaupparaportoiijan selvityksen perusteella näyttää siltä, että po-

liisiin tietoon tullut ulkomaalaisten prostituoitujen paritus on varsin kovaotteista ja prostituution olosuhteet usein heikot. Parittajat saattavat käyttää monia keinoja, joilla he rajoittavat parituksen kohteiden itsemääräämisoikeutta. He saattavat prostituoidut velkasuhteeseen perimällä huomattavia vuokratustannuksia tai muita maksuja. Parittajat saattavat lisäksi asettaa prostituoiduille yksipuolisesti ”työajat” sekä määrittää palveluiden hinnat. He saattavat kontrolloida prostituoitujen liik- kumista ja toimintaa puhelimitse. Paritta- →

Ulkomaalaisen työvoiman käyttöön liittyvät ongelmat kasvavat ja pahenevat, ellei ilmiöön pikaisesti kohdisteta riittävää huomiota ja viranomaisvalvontaa.

→ jat saattavat ottaa matkustusasiakirjat haltuun, etteivät prostituoidut poistu maasta ennen velan takaisinmaksua. Kontrollominen fyysisellä ja seksuaalisella väkivallalla uhkailemalla vaikuttaa olevan varsin yleistä. Myös prostituoitujen perheenjäseniä saatetaan uhkailla. Prostituoituidut maksavat yleensä noin kolmanneksen tai puolet tuloistaan parittajille, mutta joissakin tapauksissa parittaja on pitänyt itsellään lähes kaiken.

Useilla poliisin tietoon tulleilla paritukseen kohteilla ei näytä olevan tosiasiallista mahdollisuutta irrottautua toiminnasta tai poistua Suomesta. Tästä huolimatta prostituoitujen itsemääräämisoikeuden rajoitukset, väkivallan uhka tai velkasuhteisiin sitominen tunnutaan aineiston perusteella tulkittavan paritukseen kuuluviksi ”säännöiksi”, joihin prostituoitujen on antanut suostumuksensa tullessaan Suomeen vapaaehtoisesti. Sitä, voiko tällaisiin sääntöihin oikeudellisesti pätevästi suostua tai missä prostituutiosta hyötyminen ja toisen henkilön hyväksikäytön rajat menevät, ei pohdita riittävästi.

Tähän mennessä muutamia seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyviä juttuja on viety tuomioistuimiin ihmiskauppana. Ihmiskaupan tunnistaminen näyttää kuitenkin rajoittuvan vain helposti ilmeneviin seikkoihin, kuten suoranaisten fyysisen väkivallan käyttämiseen, erehdyttämiseen työn luonteen suhteen tai selvästi puolustuskyvyttömän henkilön hyväksikäyttämiseen. Uhrin psyykeen kohdistuvien hienovaraisempien kontrollikeinojen tunnistaminen hyväksikäyttövaiheessa on edelleen haasteellista esitutkinnassa, eikä näitä poliisin tietoon tulleita seikkoja välttämättä tuoda esiin tuomioistuimessa, koska se eivät ole olennaisia pariturikoksen todistelussa. Tämä johtaa siihen, ettei paritustoiminnan olosuhteita tai prostituoitujen riippuvaisuutta, haavoittuvuutta tai tosiasiallisia mahdollisuuksia suojautua hyväksikäytöltä tai irrottautua prostituutiosta tarkastella riittävällä huo-

lollisuudella missään rikosprosessin vaiheessa – eikä ihmiskaupassa uhriutumista näin ollen tunnusteta.

IHMISKAUPAN PIIRTEET TYÖSYRJINTÄJUTUISSA

Ihmiskauppaa ja siihen liittyvää hyväksikäyttöä voi prostituution lisäksi esiintyä monilla työvoimaintensiivisillä ja ulkomaalaista työvoimaa laajasti käyttävillä sektoreilla. Tällaisia ovat mm. rakennus-, ravintola-, siivous- ja puutarha-ala sekä marjanpoiminta ja kotityö. Toistaiseksi oikeudessa on käsitelty vain kaksi työperäiseen ihmiskauppaan liittyvää juttua, mutta kiskonnantapaisia työsyryntöjä on edennyt oikeuteen useita.

Suurimmat ulkomaisen työvoiman käytön ongelmat liittyvät alipalkkaukseen ja ylitöiden teettämiseen ilman eri korvauksia. Työstä ei aina pidetä työaikakirjanpitoa tai siihen merkitä kaikkia tunteja. Ulkomaisilla työntekijöillä saatetaan teettää jopa 12 tunnin työpäiviä seitsemänä päivänä viikossa ilman ylityökorvauksia. Työntekijöille saatetaan myös maksaa selvää alipalkkaa, eikä heidän palkkansa rakentumista riittävästi eritellä. Työntekijöitä saatetaan kontrolloida myös vapaa-aikana, ja heidän oletetaan olevan aina työnantajan käytettävissä. Ulkomaalaiset työntekijät saattavat työskennellä ilman kirjallista työsopimusta tai työsopimukset saatetaan tehdä kielellä, jota uhri ei ymmärrä. Työsopimusta on myös voitu muuttaa, palkkaa on saatettu alentaa ja työtuntien määrää lisätä työnteon jo alettua. Työnantaja on myös saattanut estää työntekijöitä palaamasta kotimaahansa ennen kuin he ovat allekirjoittaneet työntekijöiden oikeuksia polkevan sopimuksen. Työterveyshuolto on usein puutteellinen tai sitä ei ole järjestetty ollenkaan.

Työntekijöitä saatetaan asuttaa epäinhimillisissä tai ainakin suomalaisittain hyväksyttävää tasoa selvästi heikommassa olosuhteissa ja kaukana muusta asutuksesta, ja heiltä saatetaan periä asumises-

ta huomattavia korvauksia. Työntekijöitä saatetaan lisäksi kieltää kommunikoimasta suomalaisten tai muiden työpaikan ulkopuolisten henkilöiden kanssa, jotta he eivät saa tietää, että heidän kohtelunsa on asiantonta tai lainvastaista. Myös suomenkielen opiskelua on saatettu rajoittaa ja ammattiliittoiin yhteydenottaminen saatetaan kieltää ja pelotella työsuhteen välittömällä päättämällä. Joissakin tapauksissa työnantajat ovat ottaneet haltuunsa työntekijöiden matkustusasiakirjat tai muuta henkilökohtaista omaisuutta, kuten pankkikortit. Työnantajat saattavat myös uskotella, ettei työntekijällä ole mahdollisuutta vaihtaa työpaikkaa, jolloin tämä myöntyy työskentelemään heikoilla työehdoilla. Työnantaja saattaa myös uhkailla työntekijää tai tämän perhettä.

Kansallisen ihmiskaupparaportoin selvityksen perusteella näyttää siltä, että hyväksikäytön taustalla on usein velka. Ennen Suomeen tuloa ulkomaalaiset työntekijät ovat saattaneet myydä omaisuutensa ja ottaa velkaa, jota he pyrkivät maksamaan työnteolla takaisin. Heillä saattaa olla virheellinen käsitys elinkustannuksista Suomessa, jolloin säästöön jäävä ja kotimaahan lähetettävä raha osoittautuu toivottua pienemmäksi. Mikäli työntekijälle maksetaan lisäksi pientä palkkaa ja häneltä peritään kohtuuttomia korvauksia asumisesta, ruuasta ja muista työnantajan järjestämisistä palveluista, voi velkaa olla lähes mahdoton lyhentää. Kotiin palatessaan työntekijät voivat olla entistäkin haavoittuvaisemmassa asemassa.

Kansallinen ihmiskaupparaportointi epäilee, että ulkomaalaisen työvoiman käyttöön liittyvät ongelmat kasvavat ja pahenevat, ellei ilmiöön pikaisesti kohdisteta riittävää huomiota ja viranomaisvalvontaa sekä pohdita, miten työperäistä ihmiskauppaa ja siihen liittyvää hyväksikäyttöä voidaan torjua entistä tehokkaammin. Talousrikollisuuden ja maahantulosäänösten kiertämisen lisäksi esitutkinnassa tulisi panostaa yksittäisiin työntekijöihin

Esitutkintaviranomaisilla, syyttäjälaitoksella ja tuomioistuimilla on keskeinen rooli ihmiskaupan tunnistamisessa ja uhrien oikeuksien turvaamisessa.

kohdistuneisiin oikeudenloukkauksiin. Laittomasti maassa oleskelevia tai luvattomasti työskenteleviä ulkomaalaisia ei tulisi poistaa maasta ennen kuin on yksilöllisesti ja riittävällä tarkkuudella selvitetty, ettei tapaukseen liity ihmiskauppaa tai siihen liittyvää hyväksikäyttöä. Uhrin suostumukselle työn tekemiseen tietyissä olosuhteissa ja lainvastaisin ehdoin ei tulisi antaa merkitystä.

TUNNISTAMISTA RIKOSPROSESSISSA VOIDAAN PARANTAA

Kansallisesta ihmiskaupparaportoijasta näyttää siltä, ettei ihmiskauppaan viittaa- via piirteitä osata vielä tunnistaa. Tämä on huolestuttavaa paitsi rikostorjunnan myös ihmiskaupan uhrien oikeuksien toteutumisen kannalta. Ihmiskaupan uhrin ovat oikeutettuja heitä varten perustetun auttamisjärjestelmän palveluihin esitutkin- nan ja rikosprosessin aikana. Ihmiskaupan uhrien on myös mahdollista saada viran- omaisaloitteinen harkinta-aika, jonka kesto voi vaihdella 30 päivästä kuuteen kuukauteen. Heidän on myös mahdol- lista hakea oleskelulupaa ihmiskaupassa uhriutumisen perusteella. Tunnistamat- tomuus voi johtaa siihen, etteivät uhrin saa edes tietää näistä oikeuksistaan. Se voi johtaa myös uhrin rankaisemiseen laitto- maan toimintaan osallistumisesta tai lait- tomasta maahantulosta sekä mahdollisen ihmiskaupan uhrin maasta poistamiseen, hyväksikäytön jatkumiseen ja/tai uudel- leen uhriutumiseen.

Esitutkintaviranomaisilla, syyttäjälai- toksella ja tuomioistuimilla on keskeinen rooli ihmiskaupan tunnistamisessa ja uh- rien oikeuksien turvaamisessa. Esitutkin- taviranomaisten päätös siitä, ryhtyvätkö ne tutkimaan luvattomasti työtä tehneen ulkomaalaisen työntekijän tai laittomasti maassa oleskelevan prostituoidun mahdol- lista hyväksikäyttöä vai päättävätkö kään- nytään uhrin välittömästi maasta, on juuri se merkityksellinen kohta, jossa ihmiskau- pan uhrin tunnistaminen voisi tapahtua.

Toisaalta esitutkintaviranomaiset mää- rittelevät, minkälaisena rikoksena mah- dollista hyväksikäyttöä lähdetään tutki- maan: ihmiskauppana, parituksena vai kiskonnantapaisena työsyryntänä. Täs- sä kuitenkin myös syyttäjillä on tärkeä rooli, ja siksi esitutkintaviranomaisten ja syyttäjien yhteistyötä alkuvaiheessa tu- lisi vahvistaa, jotta tutkinta saisi oikean suunnan.

Sekä esitutkintaviranomaisten ja syyttä- jien erikoistumiseen tulisi myös panostaa, koska ihmiskaupajuttujen tutkiminen ja syyttäminen edellyttää erityisasiantun- temusta. Ihmiskaupan uhreja mahdolli- sesti työssään kohtaavia viranomaisia ja tuomioistuinten henkilöstöä tulisi myös kouluttaa.

Kansallinen ihmiskaupparaportoiija ehdottaa raportissaan myös lainsäädäntö- muutoksia auttamisjärjestelmää sääntel- vään kotouttamislakiin, ulkomaalaislakiin ja rikoslakiin. Raportoiija esittää esimer- kiksi parituspykälien muuttamista niin, että päällekkäisyys ihmiskauppaa koske- vien rangaistussäännösten välillä pois- tuisi. Muutos voisi edistää ihmiskaupan tunnistamista. Työperäisen ihmiskaupan ennalta ehkäisemisen ja uhrien tunnistam- isen tehostamiseksi raportoiija suositte- lee myös voimassa olevan lainsäädännön kokonaistarkastelua: onko se riittävää vai onko laissa aukkoja, jotka tällä hetkellä helpottavat työperäistä hyväksikäyttöä.

Raportoiija kehottaa kiirehtimään myös todistajansuojelumenetelmien pa- rantamista sekä kiinnittämään huomiota ihmiskauppa- ja paritusrikosten asian- omistajien suojelun tarpeisiin oikeiden- käynnin aikana. Raportoiija kehottaa myös vähentämään oikeudenkäyntien asian- omistajien hyvinvoinnille aiheuttamia kielteisiä seurauksia mm. turvasaleja ja sermejä käyttämällä.

Jatkossakin tarvitaan määrätietoista ponnistelua ja tehtyjen toimenpiteiden kriittistä arviointia, jotta ihmiskaupan vastainen toiminta hyödyttäisi ihmiskau-

pan uhreja ja täyttäisi odotukset. Kansal- linen ihmiskaupparaportoiija uskoo, että tuloksia on mahdollista saavuttaa, jos ihmiskauppa tunnustetaan todelliseksi yhteiskunnalliseksi ongelmaksi ja siihen reagoidaan asianmukaisesti kaikissa ti- lanteissa, joissa mahdollisia ihmiskaupan uhreja kohdataan. ■

Kansallisen ihmiskaupparaportoiijan kertomus 2010 löytyy netistä osoitteesta www.ofm.fi.

Kirjoittaja työskentelee ihmiskauppaan erikois- tuneena ylitarkastajana vähemmistövaltuutetun toimistossa.

■ Kansallisena ihmiskaupparaportoi- jana toimivan vähemmistövaltuute- tun tehtävänä on seurata ihmiskau- paa ja siihen liittyviä ilmiöitä sekä ra- portoida huomioistaan säännöllisesti eduskunnalle ja valtioneuvostolle. Raportoijana vähemmistövaltuute- tu voi antaa ihmiskaupan vastaiseen toimintaan ja uhrien oikeuksien to- teutumiseen liittyviä ehdotuksia, suosituksia, lausuntoja ja neuvoja. Vähemmistövaltuutettu voi myös antaa oikeudellista neuvontaa ja avustaa mahdollisia ihmiskaupan uh- reja. Vähemmistövaltuutetulla on ih- miskaupparaportoijana oikeus saada salassapitosäännösten estämättä tie- toja muilta viranomaisilta tehtäviensä hoitamista varten.

Kansallinen ihmiskaupparaportoiija tarjoaa apuaan kaikille mahdollisten ihmiskaupan uhrien kanssa työsken- televille tahoille ihmiskaupan uhrien tunnistamisessa ja palveluiden piiriin saattamisessa sekä ihmiskauppaa koskevien rangaistussäännösten so- veltamisessa.

Monia syyttäjiä ja tuomareita häiritty Suomessa ja Ruotsissa

Tuomareihin ja syyttäjiin kohdistuvaa häirintää, uhkailua, väkivaltaa, lahjontaa ja vahingon- tekoja on selvitetty HEUNIn ja Ruotsin BRÅn tutkimuksessa. Yleisin epäasiallisen vaikut- tamisen muoto oli erilainen häirintä – syyttäjistä yli viidennes oli joutunut sen kohteeksi. Viranomaisten perheenjäseniin teot kohdistuvat harvoin.

Nettikysely lähetettiin keväällä 2008 kaikille syyttäjille ja tuoma- reille. Tässä vertailussa aineistoa on rajattu niin, että se käsittää kaikki käräjäoikeustuomarit, hallinto-oikeuksien tuomarit ja esittelijät sekä kaikki syyt- täjät. Näistä vastaajaryhmistä saatiin kummastakin maasta kattavat tiedot. Vastausalttius oli kummassakin maassa koh- tuullinen, joskaan ei erityisen hyvä. Vastausprosentti vaihteli ryhmittäin 48,7:stä (Suomen hallinto-oikeuksien edustajat) 74,1:een (Suomen syyttäjät). Vastaamatta jättämisen systä ei ole tietoa. Vastanneiden ikä-, sukupuoli- ja aluejakaumat vas- tasivat perusjoukkoa.

Ongelmatilanteiksi määritel- tiin häirintä, uhkailu, väkivalta, lahjonta ja vahingonteko, jotka kohdistuivat vastaajaan itseensä tai hänen perheenjäseniinsä. Ongelmatilanteita kysyttiin vii- meisten 18 kuukauden jaksolta. Ongelmatilanteiden esiintyvyys oli kummassakin maassa samaa kertaluokkaa. Yleisimmät ongel-

matyypit olivat häirintä ja uh- kailu, ja yleisimpiä nämä olivat syyttäjien ryhmässä. Häirintä oli yli kaksi kertaa yleisempää kuin uhkailu. Muut ongelmatyypit olivat hyvin harvinaisia, mutta kaikkia niitä kuitenkin esiintyi. Myös perheenjäseniin kohdistui häirintää ja uhkailua mutta vain harvoin. Tapauskuvauksista kävi selville, että muutama tapaus oli ollut erittäin törkeä.

Vastauksiin liittyneiden ku- vausten perusteella näyttää sil- tä, että häirinnän ja uhkailun välillä on usein vaikea tehdä eroa. Paljon riippuu kokijan omasta tulkinnasta. Tämä käy erityisen selvästi ilmi tapaus- kuvauksista, joiden mukaan samassa ongelmatilanteessa oli sekä häiritty että uhkailtu. Muistakin kuvauksista voitiin huomata, että käyttäytyminen joka yhdelle on häirintää, voi toiselle olla uhkailua.

Ongelmatilanteiden koke- misen ohella kysyttiin myös niiden toistuvuutta. Koska vain häirintä ja uhkailu oli aineis- tossa yleistä, tulokset voidaan

esittää vain näistä ongelmatyy- peistä. (Taulukko 2.)

Ongelmatilanteet olivat usein kertaluonteisia. Samalla tuli kuitenkin esiin se, että var- sin monet vastaajat olivat joutu- neet toistuvasti ja jopa järjestel- mällisesti erilaisten ongelmien uhriksi, mikä oli koettu erittäin piinalliseksi. Vähintään viisi ker- taan uhriksi joutuneiden korkea määrä kertoo siitä, että ongelma ei ole kokonaan sattumanvarai- nen, vaan koskee kummassakin maassa erityisesti tietyissä teh- tävissä ja tietynlaisten juttujen kanssa työskenteleviä syyttäjiä.

MONENLAISTA HÄIRIN- TÄÄ JA UHKAILUA

Häirintä oli käytännössä ylei- simmin työpaikalle tulevia puheluja, tekstiviestejä, säh- köpostiviestejä ja kirjeitä. Näi- tä tuli myös monen vastaajan kotiin. Monessa tapauksessa virkamiehestä oli tehty ilmoi- tuksia esimiehelle, rikosilmoi- tuksia ja kanteluja. Muistakin häirintätavoista kuten vaani- misesta kerrottiin. Joissakin

tapauksissa kyse oli siitä, että vastaajan oli annettu huomata, että häntä pidetään silmällä tai että joku tutki hänen henkilö- ään koskevia tietoja. Maiden välillä ei ollut tuntuvia eroja tässä suhteessa. Suomessa kui- tenkin suurempi osa häirin- nästä oli tehty työpaikalle tu- levien erilaisten viestien avulla ja Ruotsissa syyttäjien kokemat häirintätapaukset olivat melko usein (20 %) vaanimista.

Uhkailujen tekotavat olivat muuten samankaltaisia, mutta niihin sisältyi etenkin Ruotsissa melko usein (26 %) henkilö- kohtaisesti esitettyjä uhkai- kusia (Suomessa vain 7 %). Siten Suomen vastauksissa korostuivat tekotapoina työpaikalle tulleet erilaiset viestit (79 %), joiden osuus Ruotsissa oli alle puolet (43 %) uhkausten tekotavoista.

AMMATTIRIKOLLISET AKTIIVISEMPIÄ RUOTSISSA

Häirinnän ja uhkailujen teki- jöistä valtaosa oli kummassa- kin maassa vastaajien mielestä päihde- tai mielenterveyson-

gelmaisia tai henkilöitä, jotka ”käräjöivät käräjöimisen vuoksi”. Merkittävä ero maiden välillä paljastui yhdessä seikassa: erilaisten järjestäytyneitä rikollisuutta edustavien tekijöiden osuus oli Ruotsissa selvästi suurempi kuin Suomessa. Tämä tekijätyyppi oli häirintä ja uhkailut lähes yksinomaan syyttäjiä kummassakin maassa. Heidän osuutensa syyttäjiin kohdistuneesta häirinnästä oli Suomessa 10,6 % ja Ruotsissa 23,0 % sekä uhkailuista 8,7 % Suomessa ja 40,5 % Ruotsissa.

Tutkimuksen suunnittelu- vaiheessa ajateltiin, että kysely voisi myös tuottaa epäsuoran osoittimen järjestäytyneen rikollisuuden laajuudesta vertailumaissa. Tulos viittaa vahvasti siihen, että ajatus oli oikea: yleisten rikollisuustilannekuvausten perusteella järjestäytyneen rikollisuuden toiminta on Ruotsissa laajempaa kuin Suomessa.

TORJUNTATOIMIIN HANAKAMMIN RUOTSISSA

Häirinnän, uhkailun ja muiden asiattomuuksien torjumiseksi oli vastausten perusteella Ruotsissa tehty selvästi enemmän kuin Suomessa. Kummassakin maassa epäasiallisesta vaikuttamisesta oli tehty ilmoitus varsin usein – joskin alle puolessa tapauksia. Suojautumiseen ja torjuntaan Ruotsissa on kuitenkin panostettu enemmän kuin Suomessa. Täällä vastatoimien suunnittelu tuntuu olevan alkutekijöissään. Kummassakaan maassa vastaajat eivät kuitenkaan olleet tyytyväisiä siihen, mitä ongelmien hoitamiseksi on toistaiseksi tehty, ja esittivät joukon kiinnostavia parannusehdotuksia. Kun syyttäjien ja tuomareiden työsuojeluongelmia ryhdytään toden teolla ratkomaan, tätä tietolähdettä ei kannata jättää käyttämättä.

Maiden välillä on vähäisiä mutta systemaattisia eroja sen suhteen, onko omalla työpaikalla ryhdytty toimenpiteisiin sen jälkeen kun joku henkilöstöstä on joutunut epäasiallisen vaikuttamisen kohteeksi (kuviot 1). Ruotsissa on Suomea useammin panostettu raportoinnin parantamiseen, sisäiseen vuoropuheluun sekä yhteistyöhön poliisin kanssa. Kummassakin maassa on kuitenkin vastaajien mielestä tehty liian vähän.

Kysyttiin myös, onko esimiesvirasto antanut uusia ohjeita sen jälkeen, kun joku henkilöstöstä joutui epäasiallisen vaikuttamisyrityksen kohteeksi. Yksi viidestä suomalaisesta vastaajasta mutta puolet ruotsalaista ilmoitti, että esimiesvirasto on antanut uusia ohjeita ongelmatilanteiden torjumiseksi. Voidaan toki ajatella, että siihen on aiheuttanut, mutta edellä kuvatut ongelmatilanteiden esiintyvyyttä koskevat tulokset eivät voi olla selityksenä Suomen passiivisuuteen. Taustalla lienee se, että Ruotsissa on viranomaistasolla kiinnitetty huomiota syyttäjien ja tuomareiden epäasialliseen vaikuttamiseen pidempään kuin Suomessa. Tähän voi puolestaan olla osaselityksenä se, että siellä on tapahtunut joitakin hyvin törkeitä uhkailu- ja väkivaltapauksia sekä se, että ammatti- ja järjestäytyneen rikollisuuden edustajien osuus ongelmien aiheuttajista on niin suuri. Osaksi kyse lienee myös siitä, että Ruotsin tunnetusti tutkitut ongelmat yleiseen tietoisuuteen. ■

Kirjoittaja on YK:n yhteydessä toimivan Euroopan kriminaalipoliitiikan instituutin HEUNin johtaja. Artikkelissa käsitelty tutkimus ilmestyy lähiaikoina HEUNin julkaisusarjassa.

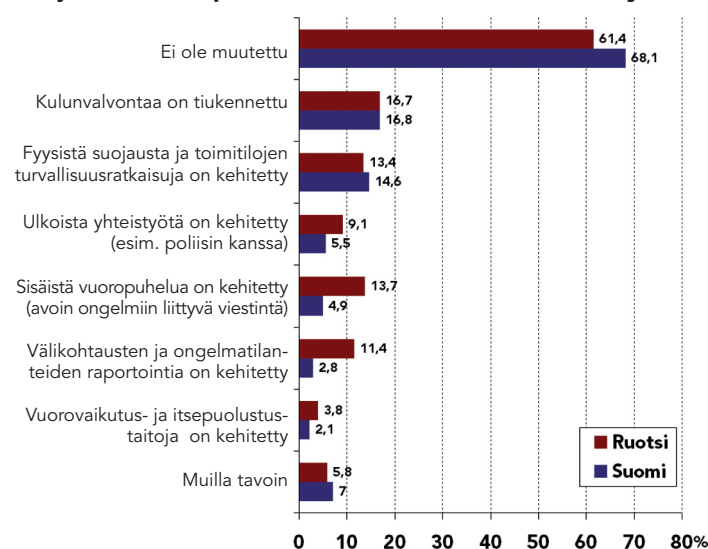
Taulukko 1. Ongelmatilanteet vastaajaryhmittäin Suomessa ja Ruotsissa (prosenttia).

	SYYTTÄJÄT	KÄRÄJÄOIKEUDEN TUOMARIT	HALLINTO-OIK. TUOMARIT JA ESITTELIJÄT
Häirintä			
Suomi	22,4	16,7	11,0
Ruotsi	21,4	10,3	10,7
Uhkailu			
Suomi	9,0	4,9	3,2
Ruotsi	8,0	3,1	7,9
Väkivalta			
Suomi	0,8	0,8	0,6
Ruotsi	0,6	0,5	1,1
Vahingonteko			
Suomi	0,4	0,4	0,0
Ruotsi	1,7	0,8	0,6
Lahjonta/Korruptio			
Suomi	0,4	0,4	0,0
Ruotsi	0,8	0,3	1,1
Perheenjäs. uhreina			
Suomi	2,0	1,9	0,0
Ruotsi	1,9	0,5	1,1
Vastanneita			
Suomi	255	264	154
Ruotsi	528	387	178

Taulukko 2. Häirinnän ja uhkailun toistuvuus Suomessa ja Ruotsissa (uhriksi viimeisten 18 kk aikana joutuneiden määrät).

KERRAT	1	2	3	4	5+	YHTEENSÄ
Häirintä						
Suomi	45	43	13	5	13	119
Ruotsi	59	40	24	11	38	172
Uhkailu						
Suomi	25	13	1	2	1	42
Ruotsi	37	18	7	1	4	67

Kuvio 1. Miten toimintatapoja omalla työpaikalla muutettujen jälkeen kun epäasiallista vaikuttamista on ilmennyt?

Vankiaste vai laitosaste?

Monet kriminologit, myös tämän kirjoittaja, ovat lukuisissa yhteyksissä ihmetelleet Yhdysvaltojen vankiluvun valtavaa kasvua 1970-luvun puolivälistä lähtien. Vankiaste (vankeja/100 000 asukasta) nousi noin 100:sta tämän hetken noin 750:een. Samalla on pohdittu muutoksen merkitystä rikollisuuslukuihin. Sodan jälkeen Suomen vankiaste oli noin kaksinkertainen Yhdysvaltoihin verrattuna, 1960–70-lukujen taitteessa olimme samalla tasolla ja tänään Yhdysvaltojen vankiaste on yli kymmenkertainen Suomeen verrattuna.

Tähän ihmettelyyn tuo revisionistisen ja valtavirrasta poikkeavan näkökulman Chicagon yliopiston professori **Bernard E. Harcourt** (2006, 2007, 2010). Harcourtin mukaan on harhaanjohtavaa tarkastella vain vankilukuja; mukaan tarkasteluun tulee ottaa myös muut laitostyypit, ainakin mielisairaalat, ja sitä kautta saatava yhteislaitosaste. Sen antama kuva onkin hyvin erilainen. Kun tarkastellaan mielisairaaloiden asukkeja ja vankeja yhdessä, laitosaste oli Yhdysvalloissa varsin korkea jo 1930–50-luvuilla, lähestyen 700–900:aa.¹ Laitosten purkaminen (*decarceration*) ja mielisairaalaväestön väheneminen alkoi 1950-luvun lopulla ja jatkui 2000-luvulle saakka.² Tämän johdosta kokonaislaitosaste putosi noin kymmenen vuoden ajaksi alle 300:n, mutta kääntyi sitten taas jyrkkään nousuun vankilukujen rajun kasvun myötä 1970-luvun loppupuoliskolla ja ylitti

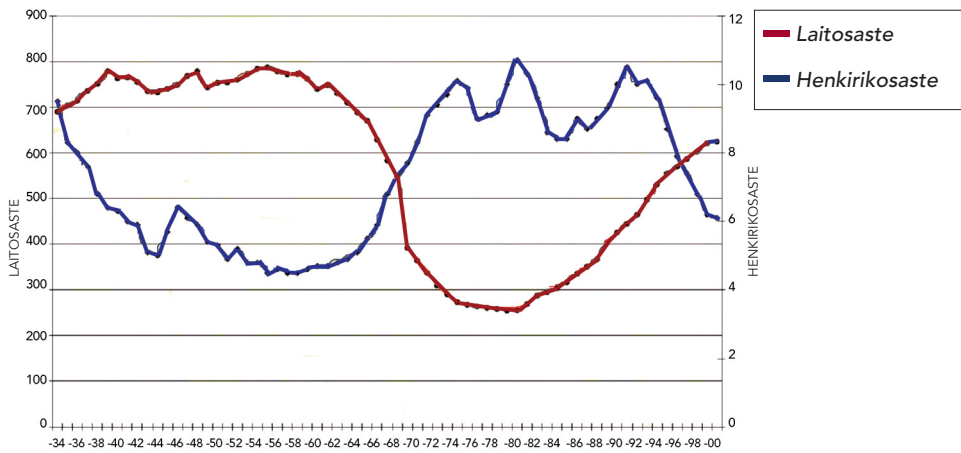
600:n 1990-luvun lopulla. Laitosväestön määrä ei ollut lainkaan niin stabiili 1920–70-lukujen välisenä aikana kuin pelkistä vankiluvuista voisi päätellä.³

Harcourtin mielestä kriminologia on epäonnistunut, kun se ei ole kytenyt näitä kahta laitostyyppiä toisiinsa. Esimerkiksi väkivallan määrän muutoksia on selitetty mitä erilaisempien tekijöiden, kuten aseiden saatavuuden, huumemarkkinoiden, poliisikäytäntöjen, väestörakenteen, vankilukujen yms. avulla. Mutta ei sanaakaan mielisairaaloista tai niiden potentiaalisista asukeista. Toki voidaan tuoda esiin, että vankiloiden ja mielisairaaloiden asukit eivät ainakaan kokonaan ole samaa joukkoa. Selkeitä eroja todella on: mielisairaala-asukit olivat 1950-luvulla selvästi ”valkoisempia”, vanhempia ja tasaisemmin miehiä ja naisia kuin tämän päivän vangit. Mutta ilman tutkimustakin herää epäily, etteikö eri aikoina syrjäytynyt, usein päih-

de- ja mielenterveysongelmainen joukko asuta molempia laitostyyppijä. Tutkittu fakta on joka tapauksessa se, että suuri osa mielisairaaloista pois päästetyistä potilaista päätyi asunnottomuuteen kaupunkien kaduille. Ilmeistä on, ettei mielisairaaloiden lakkauttaminen selitä vankiluvun räjähdystä, mutta silti useissa osavaltioissa monilla sisään tulevilla vangeilla oli aiempia mielisairaalasijoituksia.

Sitten Harcourt tekee vielä uskaliaamman tarkastelun. Hän vertaa laitosasteen ja henkirikosasteen kehitystä vuodesta 1928 lähtien aina 2000-luvulle saakka. Saamme lähes täydellisen peilikuvan. Kun laitosaste 1950-luvun alussa lähenteli 800:aa, putosi henkirikosaste Yhdysvaltojen mittapuun mukaan hyvin alhaiseksi, noin 4,5:een. Ja vastaavasti

Kuvio 1. Laitosaste ja henkirikosaste Yhdysvalloissa. Lähde: Harcourt 2010.

kun laitosaste putosi selkeästi alle 300:n 1970-luvulla, kohosi henkirikosaste pahimmillaan lähelle 11 surmattua 100 000 asukasta kohden. Kun laitosaste sitten taas ylitti 450:n, alkoi henkirikosaste taas laskea, ollen alimmillaan noin 5/100 000 (ks. kuvio 1). Sitten Harcourt vakioi köyhyyden, väestön ikärakenteen muutokset ja työttömyyden mahdolliset vaikutukset. Korrelaatio säilyi silti erittäin vahvana (-0.78).

Hän ei väitä, että laitosaste olisi ainoa tekijä, joka vaikuttaisi väkivaltalukuihin, puhumattakaan muusta rikollisuudesta. Mutta hänen esittämänsä haasteeseen ei voitane suhtautua olankohautuksella, niin vahvalta yhteys näyttää. Myöhemmin (2007) hän tekee saman tarkastelun Yhdysvaltain osavaltioiden tasolla, ja voimakas yhteys säilyi edelleen.

Johtopäätösten suhteen täytyy olla erittäin varovainen, tätä myös Harcourt korostaa. Analyysistä ei seuraa suinkaan selkeää johtopäätös, että kaiken ongelmakäyttäytymisen suhteen politiikaksi otetaan taas "Suuri Laitostaminen". Vaikka inkapasaatio-efekti tuottaisikin jossain määrin hyötyä, on kiistatonta, että miljoonien ihmisten sulkeminen pitkäksi aikaa laitoksiin tuottaa myös monenlaisia haittavaikutuksia ja jälkiseurauksia. Suljettujen laitosten käyttö lisää tarvetta käyttää suljettuja laitoksia – ylärajaa ei taida olla. Ja kuten tässä lehdessä on jo aiemmin (Haaste 3/2005) huomautettu, laitosten vaikutus toteutuukin usein uhrien suojaamisen kautta. Vankiloissa ja mielisairaaloissa on suuri joukko hyvin potentiaalisia henkirikosten uhreja. Laitoksissakin on

omat riskinsä, mutta ne eivät ole mitään verrattuna kadun, asunnottomuuden ja päihdepiirien riskeihin. Olisiko niin, että 1950-luvulla Yhdysvaltain mielisairaaloita täyttäneet suuret joukot olivat tuolloin henkirikosten korkean uhritumisriskin omaavia, kun taas tänään nuoret mustat miehet, jotka täyttävät vankiloita, ovat vastaavassa asemassa?

Entä sitten Euroopassa? Hyvin alustavan tarkastelun perusteella kehitys ei näyttäisi olevan niin suoraviivaista kuin Yhdysvalloissa. Toki mielisairaaloita on laajasti lakkautettu ja monissa maissa nähty sitten vastaavasti vankilukujen merkittäväkin kasvua. Asia vaatinee selvittämistä. Yksi selvittämisen kohde voisi olla Neuvostoliitto/Venäjä. Mitä tapahtui Neuvostoliiton luhistuessa ja ehkä hieman ennen sitä? Vapautuiko erilaisista laitoksista (joita Neuvostoliitossa riitti) suuri joukko väestöä ja johtuiko tapahtunut henkirikosräjähdys (yli 30 uhria/100 000/v.) ainakin osin tästä.

Harcourt on sitä mieltä, että hänen analyysinsä saattaa haastaa kriminologian koko teoriaperinteen. Tämä saattaa olla liian vahva johtopäätös. Mutta pitäisikö meidän todellakin keskittyä vähemmän rikollisuuden ainoiden ja oikeiden syiden etsimiseen ja todeta Harcourtin tapaan, että "poikkeavaa käyttäytymistä vain on" ja sen määriin vaikuttaa vahvasti väestön ikä- ja muun rakenteen lisäksi potentiaalisen tekijä- ja uhrijoukon koot, joihin laitoksilla on oma vaikutuksensa?

Itselleni nousee mieleen toinen kysymys. Olemmeko olleet liiaksi 1950-luvulla alkunsa saaneen laitostarkoituksen vankeja ja nähneet laitoksissa vain niiden negatiivisen puolen? Laitoksissa on eroja. Omat kokemukseni kriminaalihuollosta puoltavat ajatusta, että meillä on suhteellisen pysyvästi yhteiskunnassa joukko ihmisiä, joiden pärjääminen "totaalisen vapauden valtakunnassa" on vaikeaa ja jotka tarvitsisivat ja myös haluaisivat erityisempää tukea ja ei-muodollista kontrollia. Onko rakennettavissa toimintamuotoja, joissa toteutuisi joitain laitosten positiivisia puolia, jotka suojaisivat asukkaitaan ulkopuolisilta uhkatekijöiltä ja samalla puuttuisivat perusoikeuksiin mahdollisimman vähän?

Tähän liittyvä problematiikka nousi esiin kun noin 25 vuotta sitten keskusteltiin Kriminaalihuoltoyhdistyksen työleirien yövalvonnan tarpeellisuudesta. Henkilökunta puolsi sellaista, ei vain asukkaiden keskinäisten suhteiden näkökulmasta, vaan juuri ulkopuolelta tulevien riskitilanteiden estämiseksi. Yhdistyksen erään keskeisen johtohenkilön vastaus tähän perusteeseen oli: "Mutta hehän ovat aikuisia miehiä!" Niinpä.■

LÄHTEITÄ:

Harcourt, Bernard E. (2006): *From the Asylum to the Prison: Rethinking the Incarceration Revolution*. *Texas Law Review* 84 (7): 1751–1786.

Harcourt, Bernard E. (2007): *From the Asylum to the Prison: Rethinking the Incarceration Revolution, Part II: State Level Analysis*. *John M. Olin Law & Economics Working Paper No 335*. *The Law School, The University of Chicago*. March.

Harcourt, Bernard E. (2010): *Neoliberal penalty: A brief genealogy*. *Theoretical Criminology* 14 (1): 74–92.

1 Aluksi Harcourt esittää asteeksi hiukan yli 600, mutta myöhemmissä teksteissään jopa noin 850. Hän on ottanut mukaan laajemmin erilaisia instituutioita, mm. yksityisiä mielisairaaloita ja sairaaloiden erityisosastoja.

2 Yhtenä vaikuttajana oli Ken Keseyn romaani "Yksi lensi yli käenpesän" (1962).

3 Harcourt ei ole lukenut näihin lukuihin paikallisia vankiloissa (jail) olevien määriä, koska luotettavia tilastoja ei ole kaikilta vuosikymmeniltä.

Tällä palstalla käsitellään rikosentorjunnan ajankohtaisia ja ikuisia kysymyksiä, mielellään yhteydessä toisiinsa. Kirjoittaja on rikosentorjuntaneuvoston pääsihteeri.

Itsemurhat ja väkivaltakuolemat vähentyivät kolmanneksella

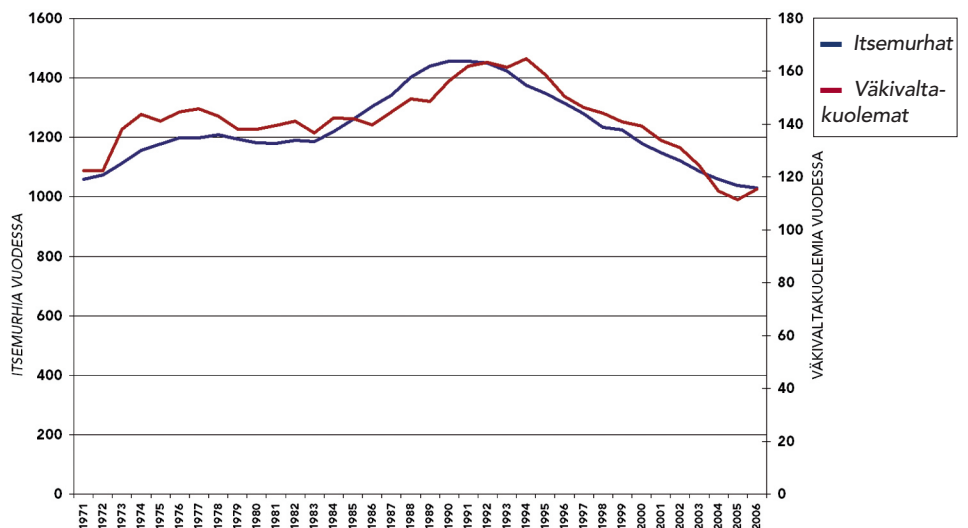
Molempia on edelleen vähennettävä

Suomessa sekä itsemurhat että väkivaltakuolleisuus laskivat 1990-luvun alun huippuluvuista viime vuosikymmenen luvun puoliväliin saakka. Itsemurhia on noin yhdeksän kertaa enemmän kuin väkivaltakuolemia, mutta kuolinsytytilastojen mukaan kuolleisuuden suhteelliset muutokset ovat olleet miltei identtisiä. Sekä itsemurha- että väkivaltakuolleisuus olivat tuoreimpana tilastoituna viisivuotiskautena (2004–2008) yhden kolmanneksen matalammalla kuin korkeimman viisivuotisjakson aikana. Nyt molempien lasku näyttää pysähtyneen, ja molemmat ovat eurooppalaisessa mittakaavassa edelleen korkealla tasolla. Työtä sekä itsemurhien että väkivallan vähentämiseksi tarvitaan edelleen. Ne ovat osaksi myös samaa ja samankaltaista työtä, ja rikosentorjunta voi oppia paljon kansanterveystyön lähestymistavoista ongelmien ehkäisyssä.

ITSEMURHIEN JA VÄKIVALTAKUOLEMIEN SAMANLAINEN LASKU

Usein ajatellaan, että Suomi on onnistunut itsemurhien vähentämisessä mutta epäonnistunut väkivallan suhteen. Jos katsoo kuolinsytytilastoja, ei itsemurhaan ja väkivaltaan kuolleiden suhteellisten määrien kehityksessä viime vuosikym-

Kuvio 1. Itsemurhat ja väkivaltakuolemat Suomessa 1971–2006, 5 vuoden liukuva keskiarvo. Lähde: Tilastokeskus, kuolinsytyt 1969–2008.

meninä ole kuitenkaan juuri eroa.

Itsemurha- ja väkivaltakuolemien kehitys Suomessa on esitetty kuviossa 1. Aineisto on Tilastokeskuksen kuolinsytytilastoista vuosilta 1969–2008. Kuvion lukemisessa on otettava huomioon kaksi asiaa. Ensinnäkin siinä ei esitetä kunkin vuoden täsmällistä kuolleiden määrää vaan viiden vuoden liukuva keskiarvo. Esimerkiksi käyrän viimeinen kohta on vuoden 2006 kohdalla ja se kertoo viisivuotiskauden

2004–2008 kuolemien keskiarvon. Useamman vuoden keskiarvojen käyttö tuo pitkän ajan kehityskulut selvemmin esiin. Muuten ne helposti hukkuisivat satunnaisien vuosivaihtelujen taakse. Toinen ja kuvion lukemisen kannalta tärkeempi piirre on se, että itsemurhilla ja henkiri- koskuolleisuudella on kummallakin oma asteikkonsa, jotta niiden suhteellisia muutoksia voisi vertailla paremmin. Itsemurhien asteikko on vasemmalla ja käyrä käy

korkeimmillaan lähellä 1500 vuosittaista kuolemaa. Väkivaltakuolemien asteikko on oikealla ja sen huippu on 165 tienoilla. Kuviosta näkyy, että henkirikoskuolleisuus oli korkeimmillaan vähän itsemurhia myöhemmin, mutta myös väkivaltakuolleisuus kääntyi laskuun 90-luvun puoliväliä lähestyttäessä ja laski viime vuosikymmenen puoliväliin asti suunnilleen yhtä jyrkästi kuin itsemurhatkin. Karkeasti arvioiden henkirikollisuuden tason muutokset ovat seuranneet itsemurhia 2–3 vuoden viipeellä.

LASKU KANSALLISEN OHJELMAN JÄLKEEN JA ENNEN SELLAISTA

Itsemurhat alkoivat vähentyä sen jälkeen kun laaja itsemurhien ehkäisyhanke oli päässyt vauhtiin. Hanketta rakennettiin ja toteutettiin virallisesti vuosina 1986–1996. Itsemurhien huippu oli vuonna 1990, jolloin yli 1500 suomalaista surmasi itsensä, ja lasku alkoi sen jälkeen. Viime vuosina meillä on ollut noin tuhat itsemurhaa vuosittain. Vasta vuonna 1992 valmistui laaja kansallinen toimintaohjelma itsemurhien vähentämiseksi, mutta monia sen toimia oli toteutettu jo sitä ennen. Väkivaltakuolemat taas vähenivät ilman edeltävää tai edes samanaikaista väkivallan vähentämisen ohjelmaa – ainakaan sellaista joka olisi ollut yhtä kokonaisvaltainen ja tietoinen kuin itsemurhien vähentämishanke.

Tapahtumakulut osoittavat ainakin, että isojen sosiaalisten ongelmien tehokas ja todennettava ehkäisy ei ole yksinkertaista. Periaatteessa tapahtumakuluille voi olla monenlaisia selityksiä. Tärkein peruseikka on se, että monien ongelmien kehittymisen kannalta tietoiset toimet ovat vain yksi osatekijä. Usein sellaiset syyt, joihin ei osata vaikuttaa tai joita ei edes tunneta, ovat ratkaisevia. Itsemurhat ja väkivaltakuolleisuus ovat jossain määrin kehittyneet riippumatta ohjelmista ja hankkeista, joilla niitä on pyritty vähentämään. Kehitysten samanlaisuus saattaa juontua osittain sattumasta ja osittain siitä että samat taustatekijät ovat vaikuttaneet molempiin ilmiöihin. Itsemurhien ehkäisyn sivuvaikutuksena on saattanut olla myös vakavan väkivallan väheneminen. Toisaalta vaikka kokonaisvaltaista kansallista väkivallan vähentämisen ohjelmaa ei Suomessa esitetty ennen vuotta 2005, on jo paljon aikaisemmin ollut monenlaisia

muita hankkeita, jotka ovat pyrkineet samaan suuntaan eri osakysymyksissä.

Suomen kansallista itsemurhien ehkäisyhanketta pidetään maailman mitassa ensimmäisenä tällaisena hankkeena. Suomessa hanke näytti onnistuvan: itsemurhat vähenivät ohjelman käynnistyttyä toden teolla. Eräissä muissa maissa koettiin myöhemmin vastaavanlaista menestystä, kun taas toisaalla itsemurhat pysyivät entisellä tasolla tai jopa lisääntyivät vastaavien hankkeiden käynnistyttyä. Vaikutusten todentaminen on harvoin täysin yksiselitteistä. Ehkäisutoimet voivat olla todellisuudessa käynnissä jo ennen kuin ne tulevat osaksi virallista ohjelmaa. Toisaalta ohjelmissa esitettyjen toimien käyttöönotto saattaa kestää vuosia. Useissa maissa itsemurhien ehkäisyohjelmia laadittiin ja otettiin käyttöön historiallisesti poikkeuksellisen korkeiden itsemurhalukujen jälkeen, ja ennätystasolta olisi ehkä tultu alas ilman ohjelmiakin.

ITSEMURHIEN JA VÄKIVALLAN SYIDEN JA EHKÄISYN YHTEISET PIIRTEET

Itse veikkaan, että merkittävä osuus Suomen itsemurhien vähentymisestä johtuu ehkäisyprojektista. Ei kaikki eikä ehkä edes suurin osa, mutta merkittävä. Veikkaan myös, että henkirikosten väheneminen 1990-luvun huipusta on osittain itsemurhien ehkäisyprojektin ansiota. Näitä veikkauksia ei voi riidattomasti osoittaa oikeiksi tai vääriksi, mutta seuraavat seikat tukevat niitä.

Osalla henkirikoksista ja osalla itsemurhista on hyvin samanlaisia riskitekijöitä, ja riskejä voi yrittää vähentää samoilla ja samankaltaisilla toimilla. Itsemurhien ehkäisyssä on ajateltu (ja suurelta osin todennettu) että esimerkiksi seuraavat keinot tehoavat:

- masennuksen havaitseminen ja hoitaminen
- mielenterveyspalvelujen hyvä saatavuus
- vaarallisten välineiden ja aineiden saatavuuden rajoittaminen
- viestintään ja yleiseen mielipiteeseen vaikuttaminen valistamalla
- kouluun liittyvät ohjelmat
- päihteiden käytön hillitseminen.

Samat tai vastaavat toimet luultavasti ehkäisevät myös väkivaltaa. Itsemurhien ehkäisytyössä tarvitaan myös erityistoisimia itsemurhaa yrittäneiden auttamiseksi. Vastaavasti kuin itsemurhayritys on merkki korkeasta itsemurhan riskistä, va-

kava väkivalta toista kohtaan on yleensä merkki korkeasta uusiutuvan väkivallan riskistä. Myös väkivallan uhriksi joutuminen merkitsee usein kohonnutta riskiä joutua uhriksi uudelleenkin. Korkean riskin tapauksiin puuttuminen on yhteinen menetelmä.

Vahvaa empiiristä tukea on itsemurhan keinojen vaikeuttamisella: talouskaasun myrkyllisyyden rajoittamisella tai poistamisella, vaarallisten lääkkeiden pakkauskoon rajoittamisella, tappavien lääkeaineiden saatavuuden rajoittamisella, silloilta ja torneista hyppäämisen estämisellä sekä ampuma-aseiden saatavuuden rajoittamisella. Tämä muistuttaa rikosten tilannetorjunnan peruslogiikkaa: kyse on teon toteuttamisen vaikeuttamisesta. Merkittävä osa itsemurhista ja henkirikoksista on äkkiäpikaisia tekoja, joiden seuraukset ovat peruuttamattomia. Teon vaikeuttaminen ei estä hyvin päättäväistä ja taitavaa tekijää, mutta kokemus osoittaa, että hyvin usein se riittää. Ei ole sattumaa, että rikosten tilannetorjunnan oppaissa usein esitellään yhtenä varhaisena ja vakuuttavana esimerkkinä se, miten myrkyllisen kotitalouskaasun muuttaminen ensin vähemmän myrkylliseksi ja sitten kokonaan myrkyttömäksi vähensi Britannian itsemurhia miltei täsmälleen sillä määrällä, mikä oli ollut talouskaasulla tehtyjen itsemurhien määrä. Usein itsemurhaan on tarjolla vaihtoehtoisia keinoja, mutta läheskään aina niihin ei turvauduta.

Merkittävä osa henkirikoksen tekijöistä tappaa myös itsensä tai yrittää itsemurhaa. Huomattavasti pienempi osa itsemurhan tekijöistä on ennen tekoaan tappanut myös jonkun muun, mutta yhteys on merkittävä näinkin päin. Vuosina 1998–2000 ja 2002 yksi prosentti itsemurhan tehneistä miehistä oli tehnyt myös henkirikoksen. Absoluuttisena riskinä se ei näytä isolta, mutta verrattuna yleiseen henkirikosriskiin se on valtava.

Kansanterveysnäkökulma tuo tärkeitä lisä rikosentorjuntaan. Sairauksien ja tapaturmien ehkäisyn menetelmillä on paljon yhteistä rikosten ehkäisyn kanssa. Joskus tapaturmien ja väkivallan välillä on vain veteen piirretty viiva. Mutta silloinkin kun rikos on selvästi rikos ja tapaturma on tapaturma, voi kummankin ehkäisyyn usein soveltaa samantapaisia ajattelumalleja. ■

Lakimuutoksilla kiinni lähisuhde- ja työpaikkaväkivaltaan

Lievät pahoinpitelyt aiotaan siirtää virallisen syytteen alaisiksi silloin, kun ne kohdistuvat alaikäiseen tai tekijälle läheiseen henkilöön taikka henkilöön, joka suorittaa työtehtäviään. Uudistuksella halutaan parantaa näiden erityistä suojaa tarvitsevien uhrien asemaa ja osoittaa entistä selvemmin tekojen moitittavuus. Hallituksen esitys annettiin eduskunnalle kesäkuussa.

Nykyisin rankaiseminen lievästä pahoinpitelystä edellyttää, että uhri vaatii tekijälle rangaistusta. Kun nämä rikokset tulisivat virallisen syytteen alaisiksi, esitutkinnan käynnistäminen ja tekijän saattaminen vastuuseen eivät olisi enää riippuvaista uhrin tahdosta. Poliisille tulisi myös velvoite selvittää tapahtumainkulkua esimerkiksi kotihälytyksen yhteydessä nykyistä laajemmin.

Virallisen syytteen alaisiksi tulisivat avio- tai avopuolisoos kohdistuneet lievät pahoinpitelyt. Sama koskisi rekisteröidyn parisuhteen osapuolia. Suhde voi olla läheinen, vaikka seurustelukumppa-

nit asuvat erillään tai ovat jo eronneet. Virallisen syytteen alaiseksi tulisivat myös vanhempiin, isovanhempiin ja sisaruksiin kohdistuneet lievät pahoinpitelyt. Esitys on sukupuolineutraali eli se koskee niin naisia kuin miehiä sekä rikoksen tekijöinä että uhreina.

Esityksen mukaan lievä pahoinpitely olisi aina virallisen syytteen alainen myös, jos se kohdistuu alle 18-vuotiaaseen. Uudistus koskisi siis myös nuorten keskinäisiä lieviä pahoinpitelyitä. Näissä tilanteissa sakko voitaisiin kuitenkin laissa jo olevien toimenpiteistä luopumisäännösten mukaan jättää harkinnan mukaan määräämättä. Alle 15-vuotiaaseen kohdistuva lievä pahoinpitely on jo nyt virallisen syytteen alainen. Sama koskee kaikkia huoltajien alle 18-vuotiaisiin kohdistamia tekoja.

Työntekijään kohdistuvan lievän pahoinpitelyn erityispiirre puolestaan on, ettei uhri yleensä pääse pakoon väkivaltatilanteesta. Esityksen mukaan virallisen syytteen alaiseksi tulisi lievä pahoinpite-

ly, joka kohdistuu henkilöön hänen työtehtäviensä vuoksi joko työpaikalla tai esimerkiksi hoivatyötä asiakkaan kotona tehtäessä.

Lievää vakavimmat pahoinpitelyt ovat jo nykyisin virallisen syytteen alaisia rikoksia. Samoin julkista valtaa käyttäviin virkamiehiin, esimerkiksi poliiseihin, kohdistuva väkivalta on jo nykyisin virallisen syytteen alainen rikos.

Tavoitteena on, että lakimuutokset tulisivat voimaan vuoden 2011 alussa. Valmistelussa arvioitiin, että lakiuudistus toisi rangaistusjärjestelmän piiriin vuodessa noin 5000 uutta tapausta. Oletuksena on, että suurin osa jutuista käsiteltäisiin rangaistusmääräysmenettelyssä ja seurauksena olisi sakkorangaistus. Uudistuksesta aiheutuviin kustannuksiin on valtion vuoden 2011 talousarvioesityksessä varattu tuomioistuimille ja syyttäjille yhteensä 1,5 miljoonan euron lisämääräraha.

Työväkivalta kasautuu tiettyihin ammatteihin

Työväkivallan riskiammattien kolmen kärkeen kuuluvat terveyden- ja sairaanhoitotyö, sosiaalialan hoitotyö sekä vartiointi- ja suojelutyö. Väkivalta kohdistuu yleensä naisiin. Tiedot käyvät ilmi Työturvallisuuskeskuksen julkistamasta Työväkivallan riskiammatit -tutkimusraportista.

Työssään väkivallan tai uhkailun kohteeksi oli tutkimusaineistossa joutunut noin neljä prosenttia työllisistä, noin 100 000 henkilöä vuonna 2007. Työväkivallan kokemukset olivat hieman vähentyneet vuodesta 1999, jolloin työväkivaltaa kokeneita oli viisi prosenttia työllisistä. Naisten ja miesten väliset erot

ovat edelleen selkeät: naiset (5,6 %) kokevat kaksi kertaa enemmän väkivaltaa kuin miehet (2,5 %). Väkivaltaa esiintyy yleensä naisvaltaisilla aloilla, kuten sairaanhoidossa, sosiaalialalla ja vähittäiskaupassa.

Työväkivallan ehkäisemiseksi on ensiarvoisen tärkeää, että työntekijöille on annettu ennakoon riittävä valmius kohdata uhka- ja väkivaltatilanteita työssään. Työpaikalla, jossa on todettu olevan väkivaltaavaa tai aiemmin yhteenkin työntekijään on kohdistunut väkivallan vaaratilanne – sanallinen tai eleellinen uhkailu – tulee ehkäistä ja ennakoida vastaavia tapauksia mm. ot-

tamalla käyttöön tarpeellisia toimintatapoja ja menettelyjä. Raportin tietoja voidaan käyttää hyväksi niin työväkivallan ennakointiin tähtäävässä koulutuksessa kuin työväkivallan käytännön ehkäisytyössäkin.

Tutkimusraportin perustana on Tilastokeskuksen Työvoimatutkimuksen yhteydessä vuonna 2007 keräämä haastatteluaineisto. Tutkimusraportti on tehty oikeusministeriön, Tilastokeskuksen ja Työturvallisuuskeskuksen yhteistyönä.

Minna Piispa & Laura Hulkko. Työväkivallan riskiammatit. Työturvallisuuskeskuksen raportisarja 1/2010. www.ttk.fi – julkaisut.

Linjauksia naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseksi

Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelmassa 2010–2015 esitellään 66 konkreettista toimenpidettä ja linjaukset naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseksi. Ohjelman yleiset toimenpiteet, kuten esimerkiksi opiskelijoille tarjotut oppikurssit, kohdistuvat ryhmiin tai koko väestöön. Valikoidut toimenpiteet, kuten esimerkiksi puolustusvoimissa toteutettava asennekasvatus, suunnataan riskiryhmille. Ohjelmassa esiteltyjen toimien avulla autetaan sekä väkivallan uhreja että väkivallan tekijöitä.

Sisäisen turvallisuuden ministeriryhmä hyväksyi kesäkuussa poikkihallinnollisen ohjelman, joka toteutetaan vuosina 2010–2015.

SEKSUAALISEN VÄKIVALLAN EHKÄISYYN PANOSTETTAVA

Seksuaalisen väkivallan kokemus on hyvin haavoittava ja uhri tarvitsee selviytyäkseen monenlaista tukea ja apua. Ohjelmalla pyritään parantamaan seksuaalisen väkivallan uhrien asemaa ja heille tarjottavaa kriisiapua ja tukea. Ohjelmassa ehdotetaan seksuaalirikoksia koskevan lainsäädännön arviointia, kou-

lutetaan poliisia, syyttäjiä ja tuomareita sekä kehitetään seksuaalisen väkivallan uhrin akuuttia hoitoa terveydenhuollossa ja lisätään terveydenhuollon viranomaisten osaamista työmenetelmistä (kuten Raiskatun akuuttiapu -kansiosta). Uhrin aseman parantamisen kannalta on tärkeää myös säätää määräys oikeuslääketieteellisten näytteiden ottamisesta ja säilyttämisestä.

VÄKIVALTA EI SAA UUSIUTUA

Ohjelman yhtenä tavoitteena on ehkäistä väkivallan uusiutumista. Keinoja ovat esimerkiksi väkivallan tekijän ohjaaminen avun piiriin lähestymiskiellon myöntämisen yhteydessä sekä paremman tuen tarjoaminen lähestymiskiellolla suojatulle. Väkivaltaan voidaan puuttua myös kehittämällä hoitomuotoja sekä väkivallan uhreille että tekijöille esimerkiksi päihdeohjelmien yhteydessä. Arvioimalla systemaattisesti uusiutumisen riski ja ryhtymällä tarvittaviin toimenpiteisiin uhan alla olevan auttamiseksi, voidaan puuttua vakavaan väkivaltaan. Ohjelman yhtenä tavoitteena on puuttua väkivaltaan ennakoivasti vaikuttamalla asenteisiin ja

käyttäytymismalleihin. Tätä toteutetaan mm. kehittämällä materiaalia lapsille ja nuorille suunnatun turvallisuuskasvatuksen tueksi sekä jakamalla tietoa Suomen lainsäädännöstä, maahanmuuttajien oikeuksista ja velvollisuuksista yhteiskunnassa sekä palvelujärjestelmästä.

Kiva Koulu valtaa alaa

Turun yliopistossa kehitetyn KiVa Koulu -ohjelman ensimmäisen toimintavuoden aikana on kouluissa estetty 5000 kiusaamistapausta. Tuore tutkimus kertoo ohjelman ensimmäisen toimintavuoden vaikuttavuudesta: alakouluissa kiusatuksi joutuneiden suhteellinen osuus väheni 17 ja yläkouluissa 11,5 prosentilla. Vastaavat luvut toisten kiusaamisen osalta ovat 18 ja 8,5 prosenttia. Ohjelman vaikutukset näkyvät erityisesti fyysisessä ja nettikiusaamisessa. Esimerkiksi luokilla 4–6 fyysinen kiusaaminen väheni peräti 53 ja nettikiusaaminen 50 prosenttia. Vaikuttavuustutkimuksessa olivat mukana kaikki perusopetuksen vuosiluokat.

Professori **Christina Salmivallin** mukaan tulokset ovat parhaita neljäsluokkalaisilla. Nuorempiin koululaisiin vaikutukset ovat pienempiä ja yläkouluissa niitä on erityisen vaikea saada aikaan. Jatkossa nähdään, tehoaako ohjelma paremmin niihin yläkoululaisiin, jotka ovat olleet KiVa Koulussa jo alakouluvuosinaan. Tilanteen kehittymistä seurataan vuosittaisin internetkyselyin, joista koulu saa välittömän palautteen.

Ohjelma on kaikkien peruskoulujen käytössä vuonna 2012. Turussa pidettiin elokuun lopussa ensimmäiset KiVa-päivät. Niille kokoontui yli 600 ohjelman käytännön toteuttajaa ja tutkijaa.

Raiskaussäännöksiä tarkistetaan

Oikeusministeriön selvitysmies **Jan Törnqvist** ehdottaa, että raiskauksesta tuomittaisiin myös se, joka on sukupuoliyhteydessä sellaisen puolustuskyvyttömän henkilön kanssa, jonka puolustuskyvyttömyyttä tekijä ei ole aiheuttanut. Nykyisin tekijä tuomitaan raiskauksesta vain, jos hän itse on aiheuttanut puolustuskyvyttömyyden. Tekijä on voinut antaa uhrille esimerkiksi unilääkettä, alkoholia tai muuta huumavaa ainetta. Lisäksi seksuaalisen teon tekeminen puolustuskyvyttömälle henkilölle

rangaistaisiin pakottamisena seksuaaliseen tekoon riippumatta siitä, mikä on tekijän osuus puolustuskyvyttömyyden syntyyn. Myöskään sillä, onko puolustuskyvyttömyys tilapäistä tai pysyvää, ei olisi merkitystä.

Puolustuskyvyttöntä henkilöä koskevien raiskaussäännöksiä muuttamista koskeva ehdotus on kesän aikana ollut lausuntokierroksella. Ehdotus on osa laajempaa kokonaisuutta, jolla tähdätään naisiin ja lapsiin kohdistuvan seksuaalisen ja muun väkivallan vähentämiseen.

Pohjoismaiden rikosentorjuntaneuvostot koolla Kuopiossa

Pohjoismaisten rikosentorjuntaneuvostojen sihteeristöt kokoontuivat vuosikokoukseensa toukokuussa Kuopioon. Pääteemana oli paikallinen rikosentorjunta. Kokouksessa käsiteltiin myös ajankohtaisia kriminaalipoliittisia aiheita kuten pohjoismaisia turvallisuuskyselyjä, naapurivalvontaa, lähestymiskieltoa, uusintarikollisuutta, graffiteja ja vapaata liikkuvuutta.

NAAPURIAPU

Naapuriapua kehitetään paikallistasolla eri tavoin. Tanskassa on Ruotsin esimerkin mukaan pohdittu paikallisille toimijoille tarkoitettujen vuosittaisten seminaarien järjestämistä. Yhteistyön edistämiseksi on myös jalkauduttu kentälle kartoittamaan tilannetta. Tähän on kytketty myös naapurivalvontatoiminnan räätälöiminen uuteen asuun – entistä laajemmaksi ja monimuotoisemmaksi. Mallia on tarkoitus testata esimerkiksi Tanskan ja Saksan rajanylitysalueella rekkujen odotusparkkialueella, jossa rikollisuusongelmat ovat koskettaneet sekä rekankuljettajia että paikallisväestöä. Ruotsissakin mallia

ollaan viemässä perinteisestä omakoti-alueiden yhteistyömuodosta kerrostaloalueille ja lisäksi pohditaan yhteistyötä turvallisuuskävelytoiminnan kanssa. Norjassa naapurivalvonta on suuren haasteen edessä: toimintamalli on ollut suosittu ja menestynyt hyvin, mutta kun kansallisen koordinaatitahon rahoitus loppuu, toiminta voi kaatua. Norjan rikosentorjuntaneuvosto on huolestunut tilanteesta ja asiaan yritetään löytää jokinlainen ratkaisu.

Naapuriyhteistyölle on tarvetta, sillä melkein kaikissa Pohjoismaissa omaisuusrikollisuus ja koteihin tehdyt murrot ja murtoyrietykset ovat hieman lisääntyneet. Suomessa varsinainen naapurivalvontatoiminta on ollut muihin Pohjoismaihin verrattuna miltei olematonta. Paikallisia vartiointirenkaita löytyy mutta valtakunnallista koordinoivaa tahoja ei ole. Toimivan naapurivalvontatoiminnan tekijöinä on pidetty mm. poliisin tukea, koordinoivaa kansallista elintä ja innokasta vetäjää. On syytä pohtia myös terminologian uusimista – sanan valvonta käyttöä on kyseenalaistettu ja ti-

lalle ehdotettu naapuriapua tai naapuriyhteistyötä.

JÄRJESTÄYTYNYT JA RAJAT YLITTÄVÄ RIKOLLISUUS

Jengirikollisuus ja vakava organisoitu rikollisuus ovat olleet huolenaiheena erityisesti Ruotsissa ja Tanskassa viimeaikaisten ihmisten kuolemiin johtaneiden tapahtumien takia. Ennaltaehkäisessä työssä keskitytään jatkossa entistä enemmän paikalliselle tasolle. Ruotsin rikosentorjuntaneuvosto on julkaissut tänä vuonna oppaan paikallisesta työstä järjestäytyneen rikollisuuden ehkäisemiseksi (*Lokal organiserad brottslighet*). Opas löytyy Brån (www.bra.se) *Lokalt arbete*-sivujen kautta.

EU:n ja Schengen-alueen laajenemisen jälkeen kaikissa Pohjoismaissa on noussut uusia rikollisuuden ehkäisyn haasteita ja turvallisuusuhkia liittyen mm. ihmiskauppaan, laittomaan elinkeinon harjoittamiseen ja ulkomaalaiseen työvoimaan. Kasvavana ongelmana on huomattu myös sellaista ilmiötä, että Itä-Euroopasta peräisin olevat rikollisryhmät

Kouluterveyskyselyn mukaan kannabiskokeilut yleistyneet

Uudessa kouluterveyskyselyssä 22 % ammattiin opiskelevista ja 16 % lukiolaisista ilmoitti kokeilleensa kannabista ainakin kerran. Vuoden 2008 kyselyssä osuudet olivat noin neljä prosenttiyksikköä pienemmät. Kannabiksen kokeilu on selvästi yleisintä pääkaupunkiseudulla ja pojilla kannabiskokeilut ovat hieman yleisempiä kuin tytöillä. Nuorten kaveripiireissä huumeiden käyttö vaikutti kyselyn perusteella arkipäiväistyneen. Huumeita on myös tarjottu nuorille viime vuosia yleisemmin.

Tutkimuksessa kysyttiin myös väkivaltakokemuksista. Tyttöjen kokemukset

seksuaalisesta väkivallasta ovat selvästi yleisempiä kuin poikien. Seksuualista väkivaltaa on kokenut ammattiin opiskelevista tytöistä 31 %, lukion tyttöistä 23 % ja peruskoulun tytöistä 21 %. Pojista vastaavat osuudet ovat 6–9 %. Yleisintä on kehon intiimien alueiden koskettelu vasten tahtoa.

Koulukiusaaminen on pysynyt aiemalla tasollaan. Kiusaamisen muotoja selvitettiin kyselyssä ensimmäistä kertaa. Yleisimpiä ovat nimittely ja naurunalaiseksi tekeminen, valheiden levittely loukkaamistarkoituksessa ja kaveriporukan ulkopuo-

lalle jättäminen. Kokemukset ovat selvästi yleisempiä yläluokkalaisilla kuin muilla; esimerkiksi nimittelyä on kokenut 44 % yläluokkalaisista, 27 % ammattiin opiskelevista ja 21 % lukiolaisista.

Kouluterveyskysely toteutettiin maaliskuuhuhtikuussa 2010 Lapin, Itä-Suomen sekä Etelä-Suomen alueella. Kyselyyn vastasivat 8. ja 9. luokkien oppilaat sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijat. Vastaajia oli yhteensä noin 103 000. /RK

Lisätietoa www.thl.fi/kouluterveyskysely.

tulevat suunnitellusti jollekin alueelle tekemään rikoksia ja poistuvat nopeasti anastetun tavaransa kanssa lähtömaahan, jossa tavarat muutetaan rahaksi.

Ihmiskauppaongelma ei liity pelkäämiseen seksiturismin vaan myös laillisen työvoiman maahantuontiin ja hyväksikäyttöön vastoin esim. työlainsäädäntöä ja sopimuksia. Ongelma on samankaltainen kaikissa Pohjoismaissa.

Romani- ja kerjäläiskysymyksestä oli tiin kokouksessa sitä mieltä, että Pohjoismaiden tulisi yhdessä miettiä ja tarjota apua ja asiantuntemusta romanien syrjinnän vähentämiseksi ja elinolojen parantamiseksi ennen kaikkea lähtömaissa. Kriittisesti suhtauduttiin romanien lähettämiseen takaisin lähtömaahan ja kerjäämisen kriminalisointisideoihin, koska ajatus on lähtökohtaisesti syrjivä. Toistaiseksi Pohjoismaissa ei ole todisteita siitä, että romanien kohdalla kysymys olisi ihmiskaupasta tai organisoidusta kerjäämistä toiminnasta.

VERKKOSIVUJA UUSITTU

Melkein kaikissa Pohjoismaissa julkinen ilme on kokenut kasvojenkohotuksen, sillä Norjan, Tanskan ja Suomen rikosentorjuntaneuvostojen nettisivut ovat saaneet uuden ulkoasun. Ruotsikin on laajentamassa ja kehittämässä paikalliselle tasolle tarkoitettuja sivujaan, joita käytetään hyvin paljon. Sieltä löytyy mm. paikallisen rikosentorjuntatyön työkaluja, oppaita, projektikuvauksia ja tietoa tulevista tapahtumista.

Kokouksen aikana tutustuttiin myös tutkimustoiminnastaan kansainvälisesti tunnettuun oikeuspsykiatriseen Niuvanniemen sairaalaan ja Kuopion uusiin ja vanhoihin kaupunkiosiin, joiden suunnittelussa on kiinnitetty paljon huomiota turvallisen ja viihtyisän kaupunkikeskustan ja asuinalueiden rakentamiseen.

Seuraavan kokouksen järjestää ensi vuonna todennäköisesti Ruotsin rikosentorjuntaneuvosto.

Riko hiljaisuus!

Gambiassa väkivallan vähentäminen lähtee tietoisuuden lisäämisestä ja hiljaisuuden kulttuurin murtamisesta.

Väkivallan ehkäisemisen mahdollisuuksista ja hyvistä käytännöistä tiedottaminen on tärkeää. Suomalaista väkivallan ehkäisyn osaamista otetaan vastaan mielellään myös Euroopan rajojen ulkopuolella. Ulkoasiainministeriö onkin myöntänyt rahoitusta naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseen Gambiassa Länsi-Afrikassa. Hanketta hallinnoi Suomen kehitys yhteistyöliitto ry (FINDECO). Suomalaiset kumppanit toimivat työnsä puolesta eri areenoilla väkivallan vähentämiseksi, mutta tässä hankkeessa he toimivat vapaaehtoisina asiantuntijoina.

”Network on Gender Based Violence in the Gambia” -hankkeen tarkoituksena on antaa resurssit ja vastuu paikallisille toimijoille. Hankerahaus tarjoaa kuitenkin myös suomalaisille arvokkaan mahdollisuuden oppia – elämme globaalissa maailmassa. Kansalaisjärjestöjen kehitys yhteistyöhankkeiden yhtenä tarkoituksena onkin lisätä tietoa molempiin suuntiin.

Hankekoordinaattori **Haddy Mbooge Barrow** totesi hankkeen aloitusseminaarissa kesäkuussa 2010, että huolimatta elintasoeroista Gambiassa ja Suomella on paljon yhteisiä huolenaiheita. Tietoisuuden lisääminen naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemisestä ja tuomittavuudesta on keskeistä molemmissa maissa. On havaittu myös se, että muutokseen tarvitaan molempia sukupuolia. Gambiassa ongelmia syventää patriarkaalin yhteiskunta, jossa stereotyyppiset ajattelumallit, yhteiskunnan rakenteet, käytännöt ja uskomukset ylläpitävät naisten alistettua

Muutokseen tarvitaan molempia sukupuolia.

asemaa. Tämän seurauksena naisten koulunkäynti jää usein kesken, heillä on huonompi lukutaito ja he osallistuvat yhteiskunnallisten asioiden hoitoon miehiä vähemmän. Tilanteeseen on nyt herätty Gambiassa ja useita hankkeita käynnistetty naisten voimauttamiseksi. Väkivallan vähentämiseksi on myös tärkeää tunnistaa riskiryhmiä, kehittää työkäytäntöjä ja arvioida toiminnan vaikutuksia. Mm. näihin kysymyksiin gambialaiset kumppanit ovat pyytäneet yhteistyöapua ja koulutusta. Seuraava yhteinen seminaari järjestetään Gambiassa tammikuussa 2011.

Muutokset ovat hitaita. Gambiassa ei ole tällä hetkellä kokonaisvaltaisia väkivallan vähentämishankkeita. Väkivalta kuitenkin aiheuttaa yhteiskunnalle valtavasti kustannuksia ja inhimillistä kärsimystä jonka mittaaminen rahassa on mahdotonta. Siksi on sekä yhteiskunnan että yksilön tasolla tarpeen, että rikoksia ehkäistään ja väkivaltaa vähennetään. Hanke tähtää kansalaisten ja päättäjien tietoisuuden lisäämiseen väkivallan käytön vääryydestä. Hiljaisuuden rikkominen ja asioista julkisesti puhuminen on keskeistä, sillä vain sitä kautta voidaan alentaa kynnystä puuttua väkivaltaan. Tunnistaminen, tunnustaminen ja toiminta todettiin myös Suomen kansallisen väkivallan vähentämisen ohjelman pilottihankkeessa avainelementeiksi väkivallan vähentämiseksi.

Vangeilla runsaasti sairauksia ja mielenterveyden häiriöitä

Vankien mielenterveyden häiriöt ja erityisesti päihderiippuvuus ovat lisääntyneet 20 vuodessa, selviää rikosseuraamusasiakkaiden terveystutkimuksesta. Vangeilla ja yhdyskuntapalvelua suorittavilla todettiin runsaasti ruumiillisia sairauksia ja mielenterveyden häiriöitä ja niistä johtuvaa hoidon tarvetta. Elämänaikainen päihderiippuvuus todettiin neljällä viidesosalla, alkoholiriippuvuus kahdella kolmasosalla ja amfetamiiniriippuvuus kahdella viidesosalla. Myös persoonallisuushäiriöt olivat yleisiä: tällaisen diagnoosin sai kaksi kolmesta tutkittavasta. Eri mielenterveyden häiriöryhmistä vain mielisairauksien eli psykoosien esiintyvyys ei ollut yleisempää kuin muulla väestöllä. Erilaisia ruumiillisia sairauksia oli runsaasti, vaikka tutkittavien keski-ikä oli alle 40 vuotta. Vain puolet tutkituista oli täysin työkykyisiä, lähes viidennes työkyvyttömiä.

Naisvangit olivat sairaampia kuin miesvangit, ja kaikkein huonoin terveydentila oli sakkovangeilla. Yhdyskunta-seuraamusrangaistusta suorittavien ter-

veydentila oli parempi kuin vankien.

– Hoidon tarve on useimmiten olemassa jo ennen vankilaan joutumista ja jatkuu sen jälkeen. Tällöin ei riitä, että terveydentilaan puututaan vain rangaistusaikana. Emme saa joutua tilanteeseen, että hoitoon pääsee vain rangaistuksen kautta, totesi oikeusministeri **Tuija Brax** tutkimuksen julkistamistilaisuudessa.

Hän korosti, että hoitamattomat vankien mielenterveys, päihde- ja muut terveysongelmat voivat tulla yhteiskunnalle monella tapaa kalliiksi. Tulevaisuudessa tulee harkita vankien terveydenhuollon liittämistä osaksi yleistä terveydenhuoltoa.

Tutkimuksesta selvisi myös, että osa vankien työkyvyttömyydestä on piilossa. – Kaikilla työkyvyttömyksi arvioituilla vangeilla ei ole työkyvyttömyyseläkettä. Tällä voi olla suuri merkitys selviämislle yhteiskunnassa rangaistuksen jälkeen. Jos kehitämme kattavan tavan vankien työkyvyttömyyden toteamiseen ja siihen liittyviin eläkejärjestelyihin, voimme ehkä katkaista joillakin rikollisuuden jatkumisen, Brax arvioi.

Tutkimushankkeessa selvitettiin suomalaisten vankien ja yhdyskuntaseuramusta suorittavien ruumiillisia sairauksia ja mielenterveyden häiriöitä sekä hoidontarvetta ja työkyvyn alenemaa. Kenttätutkimusta tehtiin lokakuusta 2005 helmikuuhun 2007. Tutkittavana oli 600 vankia ja 100 yhdyskuntapalvelua suorittavaa. Vastaavanlainen vankien terveystutkimus tehtiin yli 20 vuotta sitten; yhdyskuntaseuramusta suorittavien terveyttä ei ole aiemmin tutkittu. Tutkimusta johtaa sosiaalipsykiatrian professori **Matti Joukamaa** Tampereen yliopistosta.

Kesällä julkaistussa raportissa kuvataan vain keskeisiä perustuloksia. Lisäksi hankkeessa on valmisteilla useita väitöskirjoituksia, jotka käsittelevät mm. mielenterveyden häiriöitä, nais- ja sakkovankien terveydentilaa sekä ADHD-piirteiden esiintymistä vangeilla. Hankkeen tuloksia käytetään Rikosseuraamuslaitoksen terveydenhuollon kehittämisessä.

Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidon tarve. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2010. www.rikosseuraamus.fi

Tutkimus nuorten ehdollisvalvonnasta

Timo Harrikarin tutkimuksen mukaan ehdollisvalvonnassa on nuoria, joiden teot ovat ainutkertaisia ja heidän elämäntilanteensa on verrattain hyvä. Vastaavasti valvonnassa on nuoria, joilla rikoskäyttäytyminen nivoutuu läheisesti heidän moninaisesti sosiaalisiin ja henkilökohtaisiin ongelmiinsa.

Nuorten ehdollisvalvottavien rikosalttiuden taustalla on monia syitä, joista päälimmäiseksi nousee päihdeiden käyttö. Mitä vaikeampia valvottavan päihdeongelmat ovat, sitä enemmän valvonnan sisällöissä keskitytään niihin. Jos päihdeiden käyttö ei nouse erityiseksi ongel-

maksi, rikoskeskustelut ja työelämään ja opiskeluun kiinnittyminen saavat tilaa valvonnan sisältönä. Kriminaalihuollon asiakastyöntekijät saattavat olla jonkin verran taipuvaisia painottamaan rikosalttiuteen kytkeytyvien asenteiden osuutta nuoren elämäntilanteen ja päihdeongelmien kustannuksella.

Tutkimus osoittaa, että ehdollisvalvonnan tavoitteet, sisällöt ja työskentelyn tulokset ovat yleisesti ottaen linjakkaita. Valvontatyöskentelyn yleinen tavoite on nuoren kiinnittyminen opiskeluun tai työelämään. Valvontojen järjestämisessä esiintyi verrattain paljon alueellisia ero-

vaihteluja, jotka eivät selity ehdollisvalvottavien rikosalttiudella tai muista ominaisuuksilla. Tästä kertovat esimerkiksi valvontojen lakkauttamisprosentit tai yksityisvalvojen käytön alueelliset erot.

Tutkimusaineistona oli 1287 ehdollisvalvontaa, jotka olivat päättyneet 2007 loppuun mennessä. Aineisto kerättiin Kriminaalihuoltolaitoksen (nyk. Rikosseuraamuslaitoksen) TYYNE-tietokannasta ja sitä analysoitiin tilastollisilla menetelmillä.

Timo Harrikari: Ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta. Toimijat, prosessit ja sisällöt. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 2/2010.

Elinkautisvangille perusteellinen riskiarviointi ennen vapauttamista

Elinkautisvankien vapauttamiseen liittyvää menettelyä kehitetään lisäämällä vankilassa tehtäviä riskiarvioita ja tehostamalla ehdonalaisen vapauden valvontaa. Oikeusministeri **Tuija Braxin** tekemien toimintalinjausten mukaan elinkautisvankien vapauttamiseen kytetään jatkossa aina nykyistä perusteellisempi arvio väkivaltarikoksen uusimisriskiin vaikuttavista tekijöistä.

Ensinnäkin vapauttamisharkinnassa otetaan käyttöön väkivaltaista käytöstä ennustava riskien arviointi. Riskien arvioinnista ja siihen liittyvistä testeistä vastaa Psykiatrisen vankisairaala. Lähivuosina tulee vuosittain harkittavaksi noin 20 elinkautisvangin hakemus ehdonalaiseen vapauteen pääsemiseksi. Riskien arviointi testeineen tullaan tekemään heille kaikille.

Elinkautista rangaistusta suorittavan vapauttamisasia otetaan ensimmäisen kerran harkittavaksi sen jälkeen, kun rangaistusta on suoritettu 12 vuotta (alle 21-vuotiaana rikoksen tehneellä aika on 10 vuotta). Vapauttaminen perustuu aina harkintaan. Ehdonalaiseen vapauteen päästämisestä päättää Helsingin hovioikeus.

Uusimisriskiä koskeva arviointi ja testien tulokset liitetään jatkossa aina hovioikeuden käsittelyasiakirjoihin. Riskiarvioinnista aiotaan säätää myös laissa. Lainmuutos sisällytetään eduskunnalle vielä syksyn aikana annettavaan vankeuslakiesitykseen.

RISKIARVION HYÖDYNTÄMINEN VALVONNASSA

Jo nyt kaikki vapautuvat elinkautisvangit määrätään valvontaan. Jatkossa riskiarvioinnin tuloksia käytetään hyväksi myös elinkautisvangin valvonta-ajan suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Oikeusministeriön arvion mukaan vuosittain vapautuvista elinkautisvangeista

valikoituu noin kymmenen henkilöä, jotka riskiarvioinnin tulosten perusteella tarvitsevat erityistä tukea päihdeiden käytön hillitsemisessä ja väkivallattomuudessa. Tehostettujen hoito-ohjelmien toteuttamiseksi nykyisin säädetty 12 tuntia toimintavelvoitteita kuukaudessa on tarkoitus nostaa 30 tuntiin. Myös tämä lainmuutos sisällytetään syksyllä annettavaan lakiesitykseen.

Brax korostaa, että päihdehoito on ylivoimaisesti tehokkain keino ehkäistä väkivaltarikollisuutta. Hän harmittelee, että kun päihdehoito vankiloissa toimii usein hyvin, sen jatko kotikunnissa ei useinkaan onnistu.

TIETOUTTA PÄIHTEIDEN JA LÄÄKKEIDEN YHTEISVAIKUTUKSESTA

Kolmas linjaus on, että huolehditaan siitä, että rikosseuraamuslaitoksessa ja yleisessä terveydenhuollossa on riittävästi tietoa alkoholin, huumaavien aineiden ja lääkeaineiden vaikutuksesta käyttäytymiseen. Tieto lääkeaineiden ja väkivaltaisen käyttäytymisen välisistä yhteyksistä ei välttämättä ole riittävästi levinnyt varsinkaan yleiseen terveydenhuoltoon. Tietyt ahdistukseen määrätty lääkkeet (erityisesti bensodiatsepiini) voivat laukaista erityisesti alkoholin kanssa väkivaltaista käyttäytymistä.

TOISTUVASTI VAKAAN VÄKIVALTAAN SYLLISTYNEET

Lisäksi oikeusministeriö alkaa valmistella kokonaisuudistusta vakavaan väkivaltarikokseen toistuvasti syllistyneiden uusimisvaaran vähentämismahdollisuuksista. Tarkoitus on myös mm. selvittää lainsäädännölliset mahdollisuudet määrätä riskiarvioinnin perusteella riskiryhmäksi arvioitu joukko erityisen tehostettuun valvontaan.

Elinkautiseen vankeusrangaistukseen

tuomittujen määrä on kasvanut tällä vuosikymmenellä rangaistusjärjestelmän tiukentumisen seurauksena. Vuonna 2000 elinkautisvankeja oli 59 ja vuonna 2010 yhteensä 157. Samaan aikaan henkirikosten määrä on hieman laskenut.

Suurin osa vapautuneista elinkautisvangeista näyttää olevan kykeneviä rikoksettomaan tai ainakin väkivallattomaan elämään. Vuosina 1992–2009 vapautuneista 52 elinkautisvangista yksi oli syllistynyt uudestaan henkirikokseen.

Kaupunkiturvallisuusseminaari lokakuussa

Helsingissä järjestetään 20.–22. lokakuuta kansainvälinen seminaari kaupunkien turvallisuudesta. Seminaarissa keskustellaan siitä, miten rakentaa turvallisuutta ja turvallisuudentunnetta eurooppalaisissa kaupungeissa, jotka halutaan samalla säilyttää avoimina ja elinvoimaisina. Turvallisuudentunne on yksi tärkeimmistä kaupunkien menestys- ja vetovoimatekijöistä.

Seminaaripäivien aikana kuullaan puheenvuoroja mm. rajat ylittävistä rikollisuudesta, ihmiskaupan muodoista ja kuntien roolista järjestäytyneen rikollisuuden tunnistamisessa. Lisäksi keskitytään arkipäivän katuturvallisuuden kannalta keskeisiin teemoihin kuten nuorisorikollisuuteen ja huliganismiin.

Helsinki2010 International Seminar on Urban Safety -seminaarin järjestävät Helsingin kaupunki, oikeusministeriö ja European Forum for Urban Security (EFUS). Lisätietoa ja ilmoittautuminen 11.10. mennessä seminaarisivuilla www.confedent.fi/urbansafety2010.

HAASTE

ASiantuntevasti
Rikksentorjunnasta
ja kriminaalipolitiikasta

HAASTE-lehdestä saa tietoa rikollisuudesta, kriminaalipolitiikasta ja rikksentorjunnasta, tutkimuksesta ja käytännön työstä Suomessa ja muualla. Lehdessä eri tahot keskustelevat ja kirjoittavat samalla foorumilla ajankoh-
taisista ja periaatteellisista kysymyksistä. Lehteä julkaisevat oikeusministeriö
ja rikksentorjuntaneuvosto.

HAASTE kertoo rikksista ja rangaistuksista, tekijöistä ja uhreista, rikksentorjunnasta sekä lainsäädännöstä ja tutkimuksesta. Lehdessä jul-
kaistaan asiantuntija-artikkeleita, kannanottoja, haastatteluja, uutisia sekä
kuvauksia käytännön paikallisesta rikksentorjuntatyöstä.

HAASTE on tarkoitettu rikollisuuteen liittyvien ongelmien parissa työs-
kenteleville sekä aihepiiristä muutoin kiinnostuneille. Erityisesti lehdestä on
hyötyä niille, jotka tekevät rikksentorjuntatyötä poliisissa, sosiaali-, koulu-
ja nuorisotoimessa, yhdyskuntasuunnittelussa, elinkeinoelämässä, vakuutus-
alalla, kirkossa ja kansalaisjärjestöissä.

HAASTE ilmestyy neljä kertaa vuodessa. Lehden vuositilaus maksaa
25 euroa. Lasku lähetetään erikseen.

Tilaa HAASTE oheisella tilauskortilla, faksilla (09) 1606 7518 tai sähköpos-
titse haaste@om.fi.

HAASTE

- Tilaa HAASTE-lehden hintaan 25 euroa/4 numeroa/12 kk
- kestotilaus, tilaukseni jatkuu, kunnes ilmoitan sen
päättymisestä (laskutusväli 12 kk)
  - määräaikaistilaus (12 kk)

Tilaaaja

Nimi _____

Yritys/Yhteisö _____

Lähiosoite _____

Postinumero ja -toimipaikka _____

Puhelinnumero _____

Lehden saaja (mikäli eri kuin tilaaaja)

Nimi _____

Yritys/Yhteisö _____

Lähiosoite _____

Postinumero ja -toimipaikka _____

Vastaanottaja
maksaa
postimaksun

Rikksentorjuntaneuvosto
VASTAUSLÄHETYS
Tunnus 5011705
00003 Helsinki